

Digitized by Google

ΑΠΟΜ...

ΒΑ...

ΠΡΕΣΒΕΩΣ ΕΝ ...

ΡΕΪΖ ΕΦΕΝΤΗ Τ...

ΚΑΙ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ ΤΗΣ ΧΙΟΥ Τ...

Ἐξ ἀνεκδότου Τουρκικοῦ ἰδιοχειρογράφου

Ἐλευθέρως

Μεταφρασθέντα καὶ σημειώσεσι συνοδευθέντα

Ὑπὸ

Δ. Ε. Δ.

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ,

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ.

(Ὁδὸς Ἀγορᾶς ἀριθ. 39.)

1861.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ

ΤΟΥ

ΒΑΧΙΤ ΠΑΣΑ

ΠΡΕΣΒΕΩΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΤΩ 1802,
ΡΕΪΖ ΕΦΕΝΤΗ ΤΩ 1808.
ΚΑΙ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ ΤΗΣ ΧΙΟΥ ΤΩι 1822.

Ἐξ ἀνεκδότου Τουρκικοῦ ἰδιοχειρογράφου
Ἐλευθέρως
ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝΤΑ καὶ ΣΗΜΕΙΩΣΕΣΙ ΣΥΝΟΔΕΥΘΕΝΤΑ

Ὑπὸ

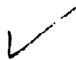
Δ. Ε. Δ.

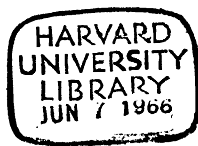

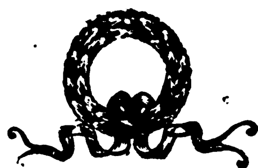
ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ,

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ.
(Ὁδὸς Ἀγορᾶς ἀριθ. 39.)

1861.

95

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
JUN 7 1966

ΤΩ

ΧΡΥΣΩι ΦΙΛΩι ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΩι

ΙΩΑΝΝΗι ΙΣΙΔΩΡΙΔΗι ΣΚΥΛΙΣΣΗι

ΣΥΝΤΑΚΤΗι ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

ΦΙΛΙΑΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ.

Φίλτατε Ἀδελφὲ

Ἰωάννη Ἰσιδωρίδη Σκυλίσση χαῖρε.

Εἰς Τριέστιον.

Ὅτε προπέρυσιν οἱ ἐκδόσαντες τὰς εὐτραπελίας μου ἐκείνας μοὶ ἐχορήγησαν τεύχη τινὰ αὐτῶν, πολλὴν ὥραν ἀμφιταλαντευόμην σκεπτόμενος, ἐὰν ἔπρεπε νὰ σᾶς ἐξαποστείλω ἀντίτυπόν τι ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀποστέλλων ὁποίαν ἀπάντησίν σας ἔπρεπε νὰ περιμείνω.

Ἀφ' οὗ δὲ ἀνεγνώσατε αὐτάς, παρὰ πᾶσαν μου προσδοκίαν σᾶς βεβαιῶ, εἶδον ὅτι μοὶ σημειοῖτε τὰς πάντοτε λακωνικὰς καὶ περιεκτικὰς φράσεις σας·

«Καὶ συγγραφεὺς λοιπόν; .... αἴ.... πολὺ καλά.: »τὸ βιβλίον σας ἀνεγνώσθη καὶ μὲ φίλου ἐπαινοῦντος προ»αίρεσιν καὶ μὲ καρδίαν πολίτου Ἕλληνος καὶ σᾶς βεβαιῶ, »ἔτερψαν αὐτὸν καὶ κατὰ τὰ δύω· θέλω γράψει πλατύτερον »περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἡμέραν κλπ.»

Συγγραφεύς, ἀλλοίμονον!! ὡσὰν νὰ μοὶ ἐλέγετε τὸ βάρος τῆς εὐθύνης· ναί, τὸ κατανοῶ, καὶ ποτὲ δὲν θέλω τολμήσει νὰ οἰκειοποιηθῶ ὑπὸ ὁποιανδήποτε ἔποψιν τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπέναντι τοῦ νοήμονος Πανελληνίου, διαμένων ἐν τῇ παραβύστῳ ἐκείνῃ, πρὸς ἣν ἴσως αἰῶνάς τινας ἔτι δὲν θέλουσι καταδεχθῇ νὰ συγκαταβῶσιν αἱ ἄξιαι τοῦ τίτλου ἐκείνου γραφίδες. Ἀπεπειράθην ἁπλῶς νὰ ἰχνογράψω σκηνάς τινας. Ἰδοὺ τὸ πᾶν. Εὐτυχὴς ἐὰν ἤνοιξα σκολιάν τινα ὁδὸν λησμονηθεῖσαν τῆς περὶ ἡμῶν φροντίδος ὡς εἴπετε, ἵνα ἐπι-

ληφθῶσιν αὐτῆς πλατύτερον ἱκανώτεροι καὶ νέες καὶ γραφίδες· ἡ κακοφωνία τοῦ κράκτου τῆς πρωΐας εἶναι ἀείποτε συγγνωστέα· φθάνει μόνον νὰ μᾶς ἐγείρῃ.

Τότε μὲν δὴ ἔγραφον τὰς τύχας ἰδιαιτέρως τῆς Πατρίδος μου· ἧς οὐδὲν παρ' ἐμοὶ γλύκιον ὑπάρχει· ἤδη δὲ μεταφράσας τὰς τελευταίας τύχας τῆς ὑμετέρας Χίου, ὁποίαν ἔχω πάλιν νὰ περιμείνω ἀπάντησιν, παρὰ τὴν ὁμοίαν ἐκείνης, καὶ βαρυτέραν ἐμοί . . . «ὢ, ὢ, καὶ μεταφραστὴς λοιπόν;»

Ὄχι, ὄχι! Καίτοι ἐπιτρεπούσης τῆς ειδικῆς ἁρμοδίου περιουσίας μου τὴν οἰκειοποίησιν τοῦ τίτλου τούτου, πάλιν δὲν θέλω τολμήσει ἀπέναντι τοῦ γηραιοῦ κολυμβητοῦ τοῦ Ἑλλησπόντου, νὰ ὀνομάζωμαι, παρ' αὐτοῦ μάλιστα Μεταφραστής.

Εἶναι πρώτη ἀπόπειρα παρ' ἐμοὶ τοῦ ἐξελληνίσαί τι ἐκ τῆς γλώσσης τῶν Ὀθωμανῶν· καὶ κατὰ δυστυχίαν οὐδὲν εὑρίσκω τι νὰ προσφέρω τῷ Ἕλληνι ἄξιον καὶ τῆς περιεργείας αὐτοῦ καὶ παραλληλισμοῦ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν καὶ Ὀθωμανικῆς φιλολογίας.

Ἡ Ἱστορία αὕτη χειρόγραφος εἰσέτι εἰς χεῖρας τῶν κληρονόμων του ἤδη ἀνδρῶν ἐπισήμων, τιμώντων ὄχι ὀλίγον καὶ τὸ ὕφος καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐμβρίθειαν τοῦ συγγραφέως, αὐτόγραφος συνταχθεῖσα παρὰ τοῦ αὐτουργοῦ τῶν ἱστορουμένων Βαχὶτ Πασᾶ, Διοικητοῦ τῆς Χίου ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ 1822· ἔτυχεν εἰς χεῖράς μου ἐσχάτως· ἔφριξα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς, καὶ ἀπεφάσισα νὰ καταδείξω εἰς τὸ Πανελλήνιον, ὑπὸ ποίων πολιτικῶν καὶ σοφῶν καὶ ἀμερολήπτων συγγραφέων ἐκυβερνῶντο αἱ τῆς Ἀνατολῆς Χριστιανικαὶ κοινότητες ἄλλοτε.

Ἀποτελεῖ δὲ αὕτη μέρος δεύτερον τοῦ τεύχους του, τοῦ πρώτου ἐξιστοροῦντος τὴν μετὰ τοῦ Ἄγγλου Πρέσβεως καὶ Διερμηνέως Κ. Πιζάνη συνδιάλεξίν του, ἐπὶ τῆς βιάσεως τοῦ Ἑλλησπόντου ὑπὸ ἀγγλικῶν σκαφῶν, γεγονότα τοῦ ἔτους

1805 ὅτε διετέλει ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν· ὅπερ ἐν οἰκείῳ τόπῳ βλέπετε. Ὀνόμασα δὲ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΒΑΧΙΤ ΠΑΣΑ. (α)

Ὁ Βαχὶτ Πασᾶς, κατὰ τὰς πηγὰς ἐξ ὧν ἠντλήσαμεν τὰς βιογραφικὰς τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἀνδρὸς πληροφορίας, ἦτο γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ Βυζαντίου ἐκ τῆς συνοικίας τοῦ Αϊβασαρίου περὶ τὰς ἀρχαίας Βλαχέρνας. Ἀνὴρ μεγάλου ἀναστήματος, μελανῆς χροιᾶς, δολίων ὀμμάτων, καὶ ἐπιβούλου πολιτικῆς, διὰ τὴν περιουσίαν τῶν ἀκραιφνῶν γνώσεών του· λέγουσιν ὠνομάσθη Βαχὶτ, (εἷς) δηλαδὴ ὁ μόνος, προεβιβάσθη ἀπὸ Γενικὸς Γραμματεὺς (Ἀμετεζῆ) Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (Ῥεϊζ Ἐφέντης). Διωρίσθη πρεσβευτὴς πρὸς τὴν Γαλλίαν παρὰ τῷ Μεγάλῳ Ναπολέοντι μέχρι τοῦ 1810. Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατεῖχε τὴν θέσιν Διευθυντοῦ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Ναυπηγείων, ἀκολούθως περὶ τὰ 1813 διωρίσθη, ἢ μᾶλλον ἐντίμως ἐξωρίσθη παρὰ τοῦ δυσμενοῦς του Χουσρὶβ, ψιλὸς Διοικητὴς τῆς πόλεως Ἀτταλείας, ἐκεῖθεν τῆς Μύγλας ἐν τῇ Καρίᾳ· ὁπόθεν Διοικητὴς Χίου. Ἐκεῖθεν, μετὰ τὴν καταστροφὴν ἐξωρίσθη εἰς Ἀλαΐαν τῆς Κιλικίας, ὅπου φοβηθεὶς τὴν ἐξαίφνης ἐμφάνισιν καὶ ἐκδίκησιν τῶν ταύτην πνεόντων Ὑδραίων, κατ' αἴτησίν του μετετέθη εἰς Σύνναδα (Ἀφιὸν Καρὰ Χισὰρ) τῆς Φρυγίας· ὅπου ἐν ἀνέσει συνέγραψεν ὁ καλὸς τὴν παροῦσαν Ἱστορίαν τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου. Ἐν Συννάδοις ἦτο βέβαιον ὅτι ἤθελεν ἐγκαταβιώσει ἐξόριστος· ἀλλ' ἡ αἰφνίδιος εἰς τὸ Βεζυρικὸν ἀξίωμα ἀνάβασις τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του Γαλὶπ Πασᾶ, ἔφερεν αὐτὸν Διοικητὴν Χαλεπίου, ἐκεῖθεν Προύσης, μετέπειτα εἰς ἐπαρχίαν τινὰ τῆς Μακεδονίας ὅπου καὶ ἐτελεύτησε.

Τοιοῦτος ὁ Βαχὶτ Πασᾶς, ὅστις ἐν ταῖς ἀνιαραῖς ὥραις τῆς ἐξορίας, ἠθέλησε νὰ μὴν ἀφήσῃ τὴν ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ συνέσεως καλῶς διεκπεραιωθεῖσαν ἀποστασίαν τῆς Χίου, ὡς λέγει αὐτήν, νὰ καλύψῃ πέπλος λήθης, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας διὰ τῆς ἀξίας γραφίδος αὐτοῦ ἀπέδωκεν εἰς τοὺς μεταγενε-

στέρους τὴν Ἱστορίαν ταύτην, ἀποθανατίσας κατὰ διπλοῦν λόγον τὸ ὄνομά του, ὡς ἄριστος συγγραφεὺς, φωτίζων λαμπρῶς τοὺς ὁμοπίστους του· . . .

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν πᾶς τις κατανοεῖ εὐκόλως ἐκ τοῦ ὕφους καὶ τοῦ πραγματικοῦ τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ, κατὰ πόσον ἦτον ἄξιος τῶν θέσεων ἃς κατεῖχεν ὁ βέλτιστος ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ὑπηρεσίᾳ. Πρεσβευτὴς δηλαδὴ παρὰ τῷ μεγάλῳ Ναπολέοντι τῷ **1800—1801** καὶ Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν . . . . . .

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὴν μὲν καταστροφὴν ἦτον εἰς θέσιν ὁ βέλτιστος νὰ ἐμποδίσῃ καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ ἐπὶ τῆς εὐρυχώρου Ἀσίας, καὶ ἐπὶ τῶν Λαβυρινθωδῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης, θρηνοῦντα εἰσέτι καὶ στενάζοντα πικρῶς, τὰ λείψανα τοῦ σφαγέντος Χιακοῦ Λαοῦ, ἀλλ᾽ ἐδῶ μὲν, ἐστερημένα πάσης ἀναπαύσεως καὶ χαρᾶς, ἐκεῖ δὲ, πλουτοῦντα σήμερον ἐν ἡδοναῖς, ἀλλὰ σώζοντα ἐν τῇ καρδίᾳ πάντοτε τὸ κενὸν, ὅπερ οὐδαμῶς ἀναπληροῖ ποτὲ ἡ τῆς πατρίδος στέρησις. Τέκνα τῆς Σιὼν κλαίοντα ἐπὶ τῶν ῥείθρων τῶν ποταμῶν ἐν τῷ μνησθῆναι αὐτῆς . . ἦτον εἰς θέσιν ὁ Βαχίτης νὰ ἐμποδίσῃ τὸν φρικαλέον τῆς ὡραίας καὶ ἀθῴας Χίου ἐξανδραποδισμὸν καὶ ὄλεθρον, ἐὰν δὲν εἶχε συνηγοροῦσαν πρὸς τὸ κακὸν ἀδιασπάστως τὴν ἀπάνθρωπον ἰδέαν, ὅτι κατὰ τὴν ὑπὸ Σὲχ Χοσρῆ ἑρμηνείαν τοῦ Κοράνου, ἡ ἐξόντωσις ἑνὸς ἀπίςου ὁπλοφοροῦντος, ἢ δένδρου, εἶναι τῆς αὐτῆς εὐθύνης ἰσοβαρῆ παρὰ τῷ Ἰσλάμῃ . . . .

Καὶ ὅμως δὲν ἐμπόδισε, καὶ μὲν ἐξωρίσθη. . . μετεξωρίσθη, τί τὸ ὄφελος, ἀφ᾽ οὗ βαθύπλουτοι σήμερον Χῖοι, εἰς διαφόρους μεγαλοπόλεις ὑλικῶς εὐδαιμονοῦντες καὶ στενάζοντες πολλάκις, ἐρωτῶσι τάχα τὴν διαμονὴν αὐτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ Ὀθωμανοῦ, ἅρπαγος τῆς ἀδελφῆς τῆς κόρης ἢ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ ἂν αὐταὶ ζῶσιν ἢ ἀπέθανον καὶ εἰς ποίας χώρας καὶ χεῖρας . . . . καὶ ἐν ποίᾳ στάσει . . . . ἦτον εἰς θέσιν, εἴπομεν, νὰ ἐμποδίσῃ, καὶ ὄντως νὰ μὴν

ἀφήσῃ τὴν ταλαίπωρον Χίον, πλουτοῦσαν τότε καὶ κατ' ἄμφω εὐδαιμονοῦσαν καὶ τὴν τῆς Ἀνατολῆς νεολαίαν διὰ τῶν Σαῤῥαφῶν, Τζελεπῶν καὶ Βαμβῶν της τορνεύουσαν, καὶ πολλῶν ἐπαίνων καὶ λόγων αἰτίαν γενομένην, νὰ παρατεθῇ αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ὡς ὁ νεκρὸς Βασιλείου τοῦ μεγάλου, ζωντανότερος ἀφορμὴ, καὶ τῶν πικρολάλων ἱστορειογραφούντων καὶ τῶν καλλιεπῶν καὶ καλλιτεχνῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων, διὰ τοῦ ὅπερ ἐνίσχυσε καὶ ἐπέφερε ἀλησμονήτου Χιακοῦ ἑωθινοῦ, συναδελφοῦ δυστυχεστέρου τοῦ Σικελικοῦ ἑσπερινοῦ. . . .

Ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας ταύτης ἀπολαμβάνει, πιστεύω, παρὰ τῶν ἐπιζώντων Χίων, πᾶν ἄλλο τι, παρ' εὐλογίας, καὶ τοιοῦτον παραδίδω εἰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ γενικῶς τοῦ Πανελληνίου, ἐξιστοροῦντα, νομοδοτοῦντα, δικαιολογούμενον, τυπτόμενον ἀνεπαισθήτως ἐκ τῆς συνειδήσεως, καὶ τέλος δοξάζοντα τὸν Θεὸν τῶν ὅλων ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ τῶν σεμνῶν ὅπλων (armi pieosi) τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Ἡ Χιακῆς ἀρχαιολογίας πλουσία ὕλη, καὶ τὰ Χιακὰ, καὶ ἡ ἐν τῇ ἀποθήκῃ Ἱστορία τῆς Χίου, δὲν ἔχουσι νὰ μετριάσωσι, νομίζω, τὴν περιέργειαν τῶν ἁπανταχοῦ Χίων, ἐπὶ τῆς διηγήσεως ταύτης τῆς καταστροφῆς γινομένης ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καταστροφέως Σατράπου, καταδικάζοντος δι' αὐτῆς ἀποχρώντως καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, ἐνώπιον τῆς ἀδεκάστου ἱστορίας.

Πᾶς Χῖος, ἢ ἐνθυμούμενος καὶ ἀναπολῶν τὰς φρικώδεις ἐκείνας σκηνὰς αὐτόπτης ὢν, ἢ μεταγενέστερος ἀκούων αὐτὰς παρὰ τῶν οἰκείων, θέλει ἀναγνώσει αὐτὴν μὲ πλειοτέραν ἴσως περιέργειαν, παρ' ὅσην ὁ Ῥωμαῖος πολίτης τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ Νέρωνος, ἢ Γαρδικιώτης τις, ἀπὸ νεογνοῦ διασωθεὶς, ἤκουεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἀνέκδοτα τοῦ Τεπελενίτου Ἀλῆ Πασᾶ ἰδιόγραφα ἀπομνημονεύματα, ἐντρυφήσαντος φρικωδῶς εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ χωρίου ἐκείνου.

Τὸ ὄνομα τοῦ σοφοῦ τούτου ἱστοριογράφου εἶναι ἔκτοτε γνωστὸν καὶ εὐλογημένον παρὰ τοῖς Χίοις· πρὶν ἔτι ἀνα-

γνώσω τὰ χειρόγραφά του εἶχον τὴν προκαταρκτικὴν τοῦ ὀνόματός του σημασίαν παροῦσαν εἰς τὴν μνήμην μου.

Ἡ τροφὸς ἢ σύντροφος τῶν παιδικῶν μου χρόνων Χῖα, αἰχμάλωτος Ἀπτῆ Πασᾶ τοῦ διαδεχθέντος τὸν συγγραφέα τοῦτον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Χίου, καὶ ἄλλαι πολλαί, παρ' ἡμῖν ὡς φίλων ὀρφανῶν τέκνα καταντήσασαι καὶ ζήσασαι κατ' ἐπιφάνειαν, ἀγνοοῦσαι εἰσέτι καὶ αὐτὸ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν καθαρῶς τ' ὄνομα, ἐμπεριστατωμένως καὶ μετὰ φρίκης ἐσυλλάβιζον τὸ φοβερὸν τοῦτο ὄνομα τοῦ ΒΑΧΙΤΟΥ, περίφοβοι ὁρῶσαι πέριξ.

Φαντασθῆτε κατὰ πόσον φρικωδῶς ἠχολόγησεν εἰς τὰ μειρακιώδη ὦτά των καὶ ἔμεινεν ἡ ἐντύπωσις τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ὅστις τοσοῦτον σεμνοπρεπῶς ἔρχεται νὰ ζητήσῃ μέρος εἰς τὸν ὅμιλον τῶν Ἡροδότων καὶ Θουκυδιδῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐνδόξων ἱστοριογράφων.

Τὰ θύματα ταῦτα, τὰ καταδικασθέντα νὰ μὴ προφέρωσι τοῦ λοιποῦ τὰ γλυκερὰ τῶν γονέων ὀνόματα, βαθμηδὸν μαραινόμενα ἠθικῶς, τὰ μὲν ἧττον στερεᾶς κατασκευῆς εἰς τὸν ᾅδην μετέβησαν, ἄλλα πάλιν προσπεσόντα εἰς τὴν αἰώνιον παρηγορίαν τῆς αὐταπαρνήσεως, ἐτάφησαν ἔτι ζῶντα καί τοι ἐν ταῖς Μοναῖς . . . . .

Ἄλλαι πάλιν ἦλθον, παρῆλθον, διαγράψασαι μακρὰν ὁδοιπορικὴν γραμμὴν κατὰ διαφόρους διευθύνσεις τῆς Ἀσίας, δοκιμάσασαι κατόπιν τοῦ ἀμειλίκτου ἅρπαγος ἢ ἀγοραστοῦ καὶ συμβίου ταὐτοχρόνως, ἄλλοτε Σιβηρικὰ κλίματα, ἄλλοτε Αἰθιοπικά, καὶ κατ' ἀνάγκην σκληραὶ μητέρες πραγματικῶς γενόμεναι, καὶ τὰ περὶ τῶν τέκνων μεριμνῶσαι, συστρέφουσαι δὲ πολλάκις τοὺς γοργοὺς τῶν ὀμμάτων βολβοὺς ὑπὸ τὴν προσωποκαλύπτραν ὀθόνην, καὶ κρύπτουσαι ἀπαισίως τὴν ὄψιν ἐξ ἡμῶν, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀνεξηγήτου γλώσσης τῶν χαρακτήρων ἐπαναλαμβάνουσι τὸ τῆς κόρης τοῦ Ἰωάννου Γαλαίου (Τουρκομ. Ἑλλ. Ἆσμα Α'. Ἀλεξ. Σοῦτζος)

τὸ ἅγιόν μου Μῦρον ἐπῆραν
οἱ αἱμοβόροι Ὀθωμανοὶ
τὴν οὐρανίαν μ' ἔκλεισαν θύραν
δὲν εἶμαι πλέον Χριστιανή . : . :

Πανταχοῦ τῆς Ἀσίας διεσπαρμένα ὑπάρχουσι τοιαῦτα θύματα ἀγνοούμενα παρὰ τῶν κλαιόντων καὶ ἀναζητούντων αὐτὰ συγγενῶν καὶ φίλων ὡς θανόντα, καὶ ὅμως ζῶντα καὶ τρέφοντα διὰ τῆς χειροτεχνίας τοὺς ἀχρήστους καταστάντας γέροντας συζύγους των Ὀθωμανούς . . . .

Τὰ εἰς τὸν γυναικωνίτην μάλιστα τοῦ Ἀπτῆ Πασᾶ, πεσόντα κοράσια, καὶ εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐξαγορασθῶσι, διαχειμάσαντα καὶ ἐγκαταβιώσαντα ἐκεῖ . . . εἰς τὰ βάθη τῆς Κιλικίας, ὅπου, ἐν παρόδῳ, ὁ γυναικωνίτης εἶναι ἀληθὴς ἰσόβιος τάφος . . .

Ἡ πρὸς πᾶσαν ἀκριβῆ λεπτολογίαν καὶ ἐπίμονον δραστηριότητα καὶ ἐμπορικὴν οἰκονομίαν ἔμφυτος τῶν Χίων ῥοπὴ, κατὰ φυσικὴν διοχέτευσιν μετακινουμένη εἰς τὰ ἐκ τοιούτων μητέρων καὶ Ὀθωμανῶν ἀγρίων πατέρων ἐμβόλιμα τέκνα, συγχωνεύει καὶ κατά τινα μυστηριώδη λειτουργίαν συνενοῖ τὴν μητρικὴν ῥοπὴν μετὰ τῆς ἀγρίας καὶ μανιώδους καὶ αἱμοχαροῦς ῥοπῆς τοῦ πατρὸς, καὶ οὕτως ἀποτελεῖ τὸν πανταχοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διαπρέποντα σήμερον εἰς διαφόρους λογιστικὰς θέσεις καὶ τάξεις ἀκριβολόγον καὶ δραστήριον ἐκεῖνον Χῖον, τὸν εὐλαβῆ καὶ πιστὸν λάτριν τοῦ Προφήτου, τὸν ὠφελούμενον, καὶ διατηροῦντα καὶ πολλαπλασιάζοντα τὴν ὠφέλειαν, καὶ ἀναπτύσσοντα ὁσημέραι, ὅστις διὰ τῆς ἀγρύπνου μιγάδος του φύσεως κατανοῶν πᾶν βῆμα ἀντιβαῖνον πρὸς τὰ συμφέροντά του, καταπολεμεῖ ἐπιτυχῶς τὸν χριστιανὸν, συνεπὴς πρὸς τὰς ἀρχάς του, χρέος του Ἰσλαμικὸν νομίζων τὸ ἀναθεματίζειν ἅπαξ τῆς ἡμέρας τὴν θρησκείαν τῶν μητρόθεν προγόνων του . . . .

Τὸν αἴτιον τοσούτων συμφορῶν ἐνθυμούμενοι οἱ Χῖοι ἀδύνατον νὰ μὴν ἐπιθυμήσωσιν ἀκοῦσαι διηγούμενον τὸν αὐ-

τουργὸν τὰς συνετὰς πράξεις του, δι' ὧν διεξήγαγε τοσοῦτον σκληρῶς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην.

Ἐγὼ δὲ, φίλτατε, συμμορφούμενος, πρὸς τὰς ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Ταρτούφου σου παρατηρήσεις, δὲν εἶμαι ἐκ τῶν ἀνυπομόνων ἐκείνων πασχόντων, ἵν' εἴπω οὕτως, ὑπογραφομανίαν, ἀλλὰ προκρίνων τὴν ὁποίαν παραινεῖς σκοτίαν, καταφεύγω εἰς τοῦ σωτηρίου ἐπιθέτου, καὶ τὴν τῶν ἀστερίσκων τὴν ἀφεγγῆ αἰγίδα, ἀρκεῖ μοι ὅτι μὲ γνωρίζεις.

Ἐν . . . . . . Μαρτίου . . . 1861.

(x) Τὸ χειρόγραφον τοῦ Βαχὶτ ἐμπεριέχει καὶ τρίτην πραγματείαν τὴν μετὰ τοῦ Ναπολέοντος Α'. συνέντευξιν, πλὴν εἶναι βεβλαμμένη καὶ σκωληκόβροτος καὶ κατὰ συνέπειαν ἀδύνατον νὰ μεταφρασθῇ ἐννοουμένη.

ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΟΙΣ ΑΓΓΛΟ-ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Τῷ 1809 Ἰανουαρίου 5.

Διὰ τὰς σοβαρὰς ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Ἠπείρῳ ἀναπτύξεις τῆς Γαλλιας, ἡ Υ. Π. εἶχε κηρύξει τὸν πόλεμον (α) εἰς τὴν Ῥωσσίαν, καὶ τοῦτο ἐπέφερε τὴν διάῤῥηξιν πέρυσιν ὑπὸ Ἀγγλικῶν πολεμικῶν σκαφῶν τῶν φιλικῶν μεταξὺ τῆς Υ. Π. σχέσεων, ἀφ' οὗ ταῦτα διέβησαν βιαίως τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ διὰ τὴν ἀείποτε πρὸς τὴν Γαλλίαν ἐγνωσμένην των ἀντιπάθειαν, οἱ Ἄγγλοι εἶχον εἰσέλθει ὡς γνωστὸν τοῖς πᾶσι (1) εἰς τὸ Μαρμαρικὸν πέλαγος, προθέμενοι ν' ἀπειλήσωσι τὴν θεόσωστον πρωτεύουσαν, κατὰ δὲ βάθος σκοποῦντες ἵνα συνομολογήσωσιν ὁποιασδήποτε φύσεως συνθήκην μετὰ τῆς Υ. Π. ὅπερ ἀναμφιβόλως ἤθελε θεωρηθῇ παρὰ τῆς Γαλλίας ὡς ἀφορμὴ πολέμου (Casus belli) καὶ καίτοι πολλαὶ ἐπέρασαν εὐκαιρίαι τοιαύτης διομολογήσεως, καθότι ὁ Ναπολέων μᾶς εἶχε δώσει καὶ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως τὰς εἰλικρινεστέρας διαβεβαιώσεις, ὅτι δὲν ἤθελεν ἀφοπλισθῇ πρὶν ἢ τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος ἱκανοποιηθῇ ὁπωσδήποτε ἐκ τῆς ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας προσβολῆς ταύτης, εἴς τε τὴν ἐσωτερικήν της ἀναχαίτισιν τοῦ ὀργασμοῦ του, εἴς τε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ῥωσσία περιπεπλεγμένη εἰς συμμαχικὸν πόλεμον μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἔτυχε νὰ ἀνταμωθῶσιν οἱ δύω Αὐτοκράτορες ἔν τινι Ἀλλαμανικῇ πόλει Τιλσὶτ ὀνομαζομένῃ, ὅπου ὁ Ναπολέων, ἀγνοεῖται πλέον διὰ τίνα γενικώτερα συμφέροντά του, ἐφάνη λησμονήσας τὴν πρὸς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ὑπόσχεσίν του, συνομολογήσας φιλικὴν συνθήκην μετὰ τῆς Ῥωσσίας, περιορισθεὶς μόνον καὶ μόνον νὰ παρενείρῃ

ἄρθρον ξηρὸν καὶ ἀνωφελὲς, εἰς τὴν συνθήκην ἐκείνην, ἵνα ὁ Ναπολέων δαψιλεύσῃ τὰς φιλικὰς μεσολαβήσεις του πρὸς διαλλαγὴν τῶν διαμαχομένων δύω κρατῶν Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας· ὅπερ ἦτο ταυτοσήμαντον μιᾶς μεγάλης ἀπάτης πολιτικῆς ἵνα ἀποσβολώσῃ μὲν τὴν Υ. Π. νὰ διοργανίσῃ δὲ ἡσύχως ἄλλα σχέδια ἀφίνων τὴν Πύλην εἰς ἀνόητον πίστιν τῆς δῆθεν συμμαχίας του· ἐδέησε ἵνα πρῶτον ὁ ἐν ἐλαχίστοις ἐλάχιστος ἐγὼ, ἔπειτα δὲ συμφώνως μετὰ τοῦ ἐν Παρισίοις Πρέσβεώς μας Ἀπτιῤῥαχὶμ Μουχὶπ Ἐφέντη, ἀμφότεροι περιβεβλημένοι ἰσχὺν πληρεξουσίων εἴχομεν διορισθῇ ἀπεσταλμένοι εἰς Παρισίους, ἵνα κατὰ τὴν διομολογηθεῖσαν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου ἐκείνου ἐνεργήσωμεν παρὰ τῇ Αὐλῇ τοῦ Κεραμεικοῦ τὴν Αὐτοκρατορικὴν μεσολάβησιν· μόλις ἤρχισαν αἱ διαπραγματεύσεις, καὶ ἡ Ῥωσσία ἀπεφάνθη διὰ τῶν πληρεξουσίων της, ὅτι ἐν τῇ ἀξιοπρεπείᾳ τῆς ἀνεξαρτησίας της δὲν ἀνέχεται κατὰ ἀρχαίαν συνήθειαν τῆς Αὐλῆς της, μετὰ τῶν διαμαχομένων κρατῶν, παρὰ νὰ συνεννοῆται καὶ διομολογῇ συνθήκας κατ' εὐθεῖαν καὶ κατ' ἄμεσον τρόπον, καθόσον διάθεσις διαλλαγῆς δὲν λείπει ἀμφοτέρωθεν, διακηρύξασα ὅτι ἡ μεσολάβησις τῆς Γαλλίας ἣν ὁ Μονάρχης της πρὸς ἐπίδειξιν φιλικὴν ἔκαμεν ὁρμώμενος, ἦτο πάντῃ περιττή.

Ὁ δὲ Ναπολέων γνωστὸς διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἰδικῶν του μεγάλων καὶ τρομερῶν προθέσεων, ὀλίγον τῷ ἔμελλε παράβασις ὑποσχέσεως, ἐσκέφθημεν ἐὰν διατηροῦντες τὴν ἀζημίωτον μὲν ἀλλ' οὔτε ὠφέλιμον ἄγνωστον ὁποίας φύσεως φιλίαν τῆς Γαλλίας, ἐὰν λέγω ἠδυνάμεθα νὰ ἐξαρκέσωμεν στρατηγικῶς εἰς δύω πολέμους, δηλ. εἴς τε τῆς Ῥωσσίας ἤδη ἀρξάμενον, καὶ εἰς τῆς Ἀγγλίας ἀναπόφευκτον φαινομένην διὰ τὴν προσβλητικὴν εἴσοδον ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου, διενοήθημεν δὲ, ὅτι, ἡ μετὰ τῆς Ἀγγλίας διάῤῥηξις τῶν σχέσεων ἤθελεν ἐπιφέρει, τὴν ἐρήμωσιν τῶν Ἀρχιπελαγικῶν νήσων, τοῦ Μωρέως, τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου ὅλης, καὶ τῆς Αἰγύπτου μὴ ἐξαιρουμένης, διὰ τὴν πληθὺν τῶν πολεμικῶν σκαφῶν τοῦ κράτους ἐκείνου, ταῦτα δὲ πάντα δὲν μᾶς ἐφάνησαν εὔλογα ἀκόλουθα διορθώσεως μι-

κροῦ κακοῦ, ὅθεν, Αὐτοκρατορικῇ ἀδείᾳ εἶχεν ἀποφασισθῇ ὅτι ὁψέποτε ὁ Ἄγγλος ἀντιναύαρχος, ὅστις εἰσερχόμενος τὸν Ἑλλήσποντον εἶχεν εἰδοποιήσει τὸν ἡμέτερον ὅτι ἔρχεται δι᾽ ὁμολόγησιν συνθήκης, ἤθελε φανῇ ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Βυζαντίου προτείνων αὐτὴν, νὰ δράξωμεν τῆς εὐκαιρίας καὶ τοῦτο ἵνα ἔχωμεν ἕνα πόλεμον ὀλιγώτερον, πασχίζοντες ἵνα δώσωμέν τι αἴσιον πέρας σεβόμενοι καὶ τὰς ἀρχαίας συνθήκας, διατηροῦντες δὲ μέχρι κεραίας τὴν ἀνεξαρτησίαν μας, πρὸς, καὶ, μετὰ τὴν προφορικὴν διαταγὴν, εἶχεν ἔλθει καὶ γραπτὴ Αὐτοκρατορικὴ, ὀνοματίζουσα τὰς Α. Ε. τοὺς Κυρίους Ἀχμὲτ πεῖ πρώην ἐλεγκτὴν τῶν ἐσόδων, τὸν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργὸν, ἢ φρούραρχον τοῦ Βοσπόρου Μεχμὲτ Χακκὴ Πασᾶν· ἔτυχε δὲ ἤδη τῷ 1223 πρώτῃ Σιαπὰν (1807 Φεβρουαρίου 9—) τέσσαρα πολεμικὰ ἀγγλικὰ πλοῖα εἶχον ἐμφανισθῇ ὑπὸ τὰ τείχη σχεδὸν τοῦ Βυζαντίου πλέοντα εἰς τὸν Μαρμαρᾶ, διέδοσαν ὅτι πραγματικῶς ἐνυπάρχει ἐν τῷ στόλῳ ὁ διπλωματικὸς πληρεξούσιος πρὸς συνομολόγησιν συνθήκης, καθὼς καὶ ἐπισήμως διεκοινώθη εἰς τὴν Υ. Π. διὰ τοῦ ἡμετέρου ἀρχιναυάρχου λαβόντος τὴν ἀγγελίαν ἐγγράφως παρὰ τοῦ Ἄγγλου ἀντιναυάρχου εἰσερχομένου τὸ στενόν· συνεκροτήθη ἔκτακτον συμβούλιον ὑπὸ τὴν ἀόρατον ἐποπτείαν τῆς Α. Μ. (2) συγκειμένην ἐκ τῶν Α. Ε. Ἀπτουλλὰχ Πασᾶ ἀρχιναυάρχου, τοῦ Νακὶπ Ἐφόρου τῆς πρασίνου κιδάρεως (3) Σαῒδ Ἐφέντη, Τυρρὶ Ζαδὲ (4) Ἀπτυλλὰχ Ἐφέντη, Μεχεμὲτ Ἐμὶν πεῖ, Ἐμὶν Πασᾶ Ζαδὲ, Μεχεμὲτ Ταχὶρ Ἐφέντη ἀρχιδικαστὴς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἄλλοι ἧττον σημαντικοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Κράτους ἀφ᾽ οὗ ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ ἀνεγνώσθησαν τὰ ἀνήκοντα σχετικὰ ἔγγραφα, καὶ ἔγινεν ἡ ἀναγκαιοῦσα προεισαγωγὴ παρὰ τῶν διαδραματισάντων ἐνεργὸν πρόσωπον ἐξ ἀρχῆς τῆς ὑποθέσεως ταύτης πρὶν ἐνάρξῃ ἡ ὀφείλουσα σύσκεψις τοῦ πρακτέου ἐπὶ τῇ ἀκροσφαλεῖ ταύτῃ ὑποθέσει, ἐσυζητήθη ἀκριβῶς ἡ ἀρχὴ καὶ παθογένεια τῶν ἀντιπαθειῶν καὶ ἀντιζηλιῶν μιᾶς ἑκάστης τῶν τριῶν δυνάμεων ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν, δηλ. Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἐσταθμίσθη ἡ ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ

ζημία ἡ ἀπειλουμένη σήμερον ἢ βράδιον παρ' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς, ἡ φύσις τῆς ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν ἐχθροπράξιων ζημίας ἐφάνη χειροτέρα πασῶν, ὅθεν φανείσης τῆς περιςάσεως ἤδη εὐνοϊκῆς εὐχῆς πολιτικῆς σωτήριον ἔργον ἤθελεν εἶσθαι ἀπήντησαν πολλοὶ ἡ ἐπὶ τῇ φιλικῇ βάσει τῶν ἀρχαίων μετὰ τοῦ Κράτους ἐκείνου συνθηκῶν μας, νὰ συνωμολογεῖτο καὶ ἑτέρα, μὲ τὴν παρατήρησιν ὅμως νὰ μὴ δείξωμεν κλίσιν αὐτοφυᾶ πρὸς τὴν εἰρήνην κατὰ τὸ παλαιὸν ἀξίωμα τῶν βιβλίων μας, αὁπλίσου νὰ εἰρηνεύσῃςο καὶ ὅτι τὴν εἰρήνην ἔπρεπε νὰ ζητῶμεν ὄχι διὰ τῆς γραφίδος καὶ εἰς αὐτὴν ἐναβρυνόμενοι, ἀλλὰ καὶ σπουδαίως παρασκευαζόμενοι εἴς τε ἄμυναν καὶ ἐπίθεσιν· ἅμα δὲ, νὰ ἤμεθα προσεκτικοὶ τῶν διαβημάτων τῆς ἑσπερίας, ἵνα μὴ εὐθὺς πρὸς τὴν προτεινομένην εἰρήνην σπεύδοντες δὲν διακρίνωμεν τὴν ἐξ αὐτῆς ἐνδεχομένην βλάστησιν νέων ἐχθρῶν καὶ νέων κινδύνων ὁμολογοῦντες ὅλοι οἱ ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὅτι ἡ περίστασις ἦτον ἀκροσφαλὴς καὶ ὅτι πᾶσα προσπάθεια διπλωματικὴ τῶν ἀξιωτέρων ἀνδρῶν μας ἔπρεπε νὰ διαχυθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου· ὁ δὲ Σαδραζὰμ Μουσταφᾶ Πασᾶς πρόεδρος διωμολόγησε παρρησίᾳ ὅτι ὁ Χακκῆ Πασᾶς καὶ ὁ Ἀχμὲτ πεῖς καίτοι ὀνομασθέντες ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ διαταγῇ ἵνα διεξαγάγωσι τὴν ὑπόθεσιν, δὲν ἦσαν ἐπιτήδειοι ἐπὶ τούτῳ, οὔτε εὐφραδεῖς, οὔτε καλλιεπεῖς ὡς ἀνῆκε καθὼς καὶ ἀνέφερε τὴν παρατήρησίν του ταύτην εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα, προσθέσας ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀκροσφάλειαν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν περιστάσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀνικανότητα προφανῶς τῶν διορισθέντων δύω πληρεξουσίων, ὅθεν ἐπὶ τῇ αἰτήσει ταύτῃ ἐγένετο ἡ ἔξοδος Αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ὀνοματίζοντος μόνον τὸν ὑποφαινόμενον ἐπὶ τοιαύταις λειτουργίαις πολιτικαῖς ἐλάχιστον ἵνα αὐτοπροσώπως διεξαγάγῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην (Μεχεμὲτ Βαχὶτ Ἐφέντη τότε.)

Ἦτο δὲ ῥαμαζανίου (1223 ἔτους) 2, ἡμέρα δευτέρα ὥρα 12 περὶ τὴν δύσιν καὶ ἓν τέταρτον· ἀστρονομικῶς ἡ σύμπτωσις αὕτη τοῦ διορισμοῦ ἡμῶν ἦτο σπουδαία ὡς μηνύουσα τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνοὺς, καθότι ὁ Ζωδιακὸς Τοξότης ἦτο εἰς τὸν 19

βαθμὸν, ὁ δὲ Ζεὺς εἰς τὸν κύκλον τῶν ἰχθύων ἀναπαυόμενος, ἡ Σελήνη εἰς ἀκμὴν ὀργῶσαν καὶ στάδιον ἔχουσα αὐξήσεως, ὁ δὲ Ἑρμῆς εἰς τὸ μέσον φαινόμενος, σχεδὸν περὶ τὸν κύκλον τῆς Παρθένου, τῆς δὲ Ἀφροδίτης ἡ θέσις ἐταυτίζετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην μὲ τὴν αὐτὴν θέσιν εἰς ἣν εἶχε σημειωθῇ ἡ τῆς γεννήσεώς μου, ἅπερ πάντα ἐμήνυον κατὰ ἀστρολογικὸν σπουδαῖον λόγον οἰωνὸν αἴσιον ὑπὲρ τοῦ διαρισθέντος εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην (5).

Ἐπὶ τούτων ὅλων λοιπὸν βασιζόμενοι ἡμεῖς, πρὸ πάντων δὲ, πάντων εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Προφητῶν ἄνωθεν ἀοράτως ἰθύνοντος τὰ διαβήματα τῶν πιστῶν, ὡπλισμένοι ὅπλοις καὶ καλάμοις ὡς εἴπομεν, ἐκινήσαμεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ ξηρᾶς, καὶ ἐφθάσαμεν εἰς Καλλίπολιν, αὐτόθεν δὲ μετὰ 9 ἡμέρας τῆς ἐκ πρωτευούσης ἐξόδου μας διεπορθμεύθημεν εἰς τὰ ἀντίπεραν Αὐτοκρατορικὰ τῶν Δαρδανελλίων φρούρια, εἴδομεν αὐθωρεὶ τὴν ἔξω τοῦ στενοῦ πλέουσαν Ἀγγλικὴν μοῖραν, ὥστε ἐδέησε νὰ ἀναγγείλωμεν ἐπισήμως μὲν, πολὺ δὲ λακωνικῶς τὴν εἰς Δαρδανέλια ἄφιξίν μας, εἰς τὸν ἐν τῇ μοίρᾳ εὑρισκόμενον Ἄγγλον πληρεξούσιον.

Τὴν ἐπαύριον λίαν πρωὶ ἐλάβομεν τὴν ἀπάντησιν παρ' ἐκείνου, ἐν ᾗ ναὶ μὲν ἀνεγνωρίζετο ἡ βαρύτης τοῦ προσώπου μας καὶ τῆς ἐντολῆς ἡμῶν, ἐπαρατηρεῖτο ὅμως ὅτι ἐπειδὴ αἱ διαπραγματεύσεις ἤθελον ἐκταθῇ, ἦτον ἄδικον ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἐν τῷ μεταξὺ πλέων νὰ ἀνησυχῆται ὑπὸ τῶν κακοκαιριῶν, καὶ ὅτι μέχρι τῆς περαιώσεως τῶν χρεῶν μας νὰ διορισθῇ ὅρμος τις εἰς τὰ ἐκεῖ ἵνα ἀναμένῃ ὁ στόλος κτλ. πρὸς δὲ καὶ νὰ προσδιορισθῇ παρ' ἡμῶν ὁ τόπος τῶν συνδιασκέψεων· ἐπὶ τούτοις εἴχομεν ἀπαντήσει διὰ τοῦ συνοδεύοντος γραικοῦ Διερμηνέως, ὅτι τόπος προσορμίσεως εἰς τὰ πλοῖα ἦτον ἤδη ἄκαιρος, καὶ ἠδυνάμεθα νὰ συνδιαλεχθῶσιν ἢ εἰς τὴν νῆσον Λῆμνον, ἢ εἰς τὰ Δαρδανέλια, ἣν πρότασιν ὁ πληρεξούσιος Ἄγγλος ἀπέκρουσε, καὶ πρὸς ἀπάντησιν ἐνέκρινε προτείνων τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Χακὴμ Ζαδὲ εὑρισκόμενον ἀναμέσον τῶν φρουρίων τοῦ στενοῦ καὶ τοῦ Κοὺμ καλὲ,

εἰς δὲ τὰ πλοῖα τὸν ὅρμον τοῦ Κεπζὲ, τὴν δὲ πρότασιν ταύτην ἐπέμενε θέλων νὰ πραγματοποιήσωμεν δεχόμενοι, πρὸς δὲ καὶ μᾶς ἔστειλε καὶ ἐπιστολὴν ἐπὶ τούτῳ παρακαλοῦσαν τοῦ Διερμηνέως των Κυρίου Πιζάντ, πρὸ μικροῦ δι' Αὐτοκρατορικῆς ἀδείας μεταβάντος εἰς Κιουταχίαν μετὰ τοῦ φρουράρχου Ῥαγὶπ Πασᾶ καὶ ἤδη ἐπανακάμψαντος· ἡμεῖς βλέποντες ἄλλως τε ὅτι τόπος καταλληλότερος δὲν ἐδίδετο ἄλλος, συγκατενεύσαμεν μὲ συμφωνίας.

ά.) Ὁ πληρεξούσιος νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς Κορβέτας τοῦ θαλασσίου Λέοντος καλουμένου, νομίζω, ἀναπεταννύων τὴν λευκὴν πρεσβευτικὴν σημαίαν.

β'.) Νὰ μὴ χαιρετήσῃ διὰ κανονοβολισμῶν συνήθων τὰ φρούρια.

γ'.) Ἐν ἡμέραις μὴ συνδιασκέψεων οὔτε ὁ πληρεξούσιος οὔτε ἐκ τοῦ πληρώματος οὐδεὶς νὰ πατῇ τὴν ξηρὰν ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει.

δ'.) Ἐν ἐκτάκτῳ ἀνάγκῃ συγκοινωνίας του ἢ τοῦ πληρώματος μὲ τὸν ἔξω τοῦ στενοῦ στόλον, νὰ γίνεται, προηγουμένῃ εἰδοποιήσει πρὸς ἡμᾶς, καὶ διὰ λέμβων φερουσῶν λευκὴν σημαίαν.

Ἐπὶ τοῖς προεισοδίοις τούτοις ἀποφασίσαντες τὴν μὲν Ἀγγλικὴν Κορβέταν συνηναίσαμεν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Κέπεζε (Κίβυζα), τόπον δὲ συνδιασκέψεως ὡρίσαμεν τὸ ῥηθὲν ἀγροκήπιον τοῦ Χατὶμ Ζααδὲ, ταῦτα δὲ πάντα ἀφ' οὗ κατὰ χρέος ὅπως ἔτρεξαν εἰς τὴν Υ. Π. ἐγράψαμεν, ἐδόσαμεν νὰ ἐννοήσουν καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ ἀστυκοὶ διοικηταὶ καὶ φρούραρχοι τῶν ἀμφοτέρωθι στενῶν τὰς ἤδη συνομολογηθείσας βάσεις τῶν προεισοδίων, ἵνα ὁρῶντες σεβασθῶσιν αὐτὰς κατὰ τὴν νενομισμένην διάταξιν τῶν Αὐτοκρατορικῶν πολεμικῶν ἐθιμοταξιῶν.

Ἡ Ἀγγλικὴ φρεγάτα τὴν ἐπιοῦσαν ὥρμησεν εἰς Κέπζε, ἡμεῖς δὲ καλῶς νομίζω κατ' ἄμφω ποιοῦντες, καθὼς καὶ ὁ φρούραρχος Ῥαγὶπ Πασᾶς ἐσπεύσαμεν νὰ ἐξαποςείλωμεν εἰς τὸν ἐν αὐτῇ πληρεξούσιον τρόφιμα τινὰ οἷον κρέας, ὀπώρας, ζῶα, ὄρνιθας, ἄχυρα

κτλ. ὡς καλωσοριστικὰ δῶρα συνειθιζόμενα ἀνέκαθεν εἰς τοὺς ξένους τῶν φίλων δυνάμεων, προθέμενοι μετὰ ταῦτα τὴν διὰ καλάμου καὶ γλώσσης μυστικὴν ἐργασίαν.

Μυστικὴν εἶπον, καὶ ἀνέκαθεν διέγνωσα τὸ θέμα, ὅτι θᾶττον ἢ βράδιον ἤθελε διεγείρει τὴν ὑπόνοιαν τῆς φίλης Γαλλίας, καὶ ἴσως τὴν ἔχθραν κατόπιν, ὅπερ δὲν ἦτο καλὸν βέβαια· ὅθεν ἐπάσχιζον εἰς τὸν πάνδημον τοῦτον τόπον τῶν ξένων ἀντιπροσώπων νὰ παραστήσω πρόσωπον ἀλλότριον οὗπερ ἔφερον, ἵνα ματαιώσω τὰς ἰχνηλασίας των, ἐσκέφθην ἵνα δώσω σπουδαίαν ὤθησιν εἰς τὰς ὀχυρωματικὰς ἐργασίας τῶν φρουρίων, πρὸς δὲ καὶ εἰς πολλὰς μεταθέσεις τοῦ προσωπικοῦ τῆς φρουρᾶς, ἔτι δὲ, καὶ ἡ προθεσμία φαλάγγων τινῶν λήξασα, δὲν τοῖς ἐδίδετο ἡ ἄδεια, ὅθεν αὐτὰ ὅλα διεδόθησαν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς μειώσεως τῆς περὶ ἡμῶν φροντίδος τῶν ἐπιτηρούντων ξένων προξένων· μὲ ὅλα αὐτὰ ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας, ἄγρυπνος φαίνεται, μᾶς ἔστειλε τὸν Διερμηνέα του διακοινώνων ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπιπολαιότητα τῶν πραγμάτων διωρᾶτο σπουδαιότης τις μυρίζουσα συνομολόγησιν εἰρηνικῆς συνθήκης, καὶ ὅτι ἡ μὲν Κορβέτα εἰσῆλθεν ἀκώλυτος, ὁ δὲ Κ. Πιζάνης ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν δὲν παύει νὰ μᾶς εὑρίσκῃ, καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ταύτην τῶν ἁπλῶς φαινομένων, ἐκαλύπτετό τι μυστήριον κτλ.

Ἡμεῖς ἀπηντήσαμεν πρὸς τὸν Διερνημέα τοῦ Γαλλικοῦ Προξένου, ὅτι ὁ φίλος μας πρόξενος ἔχει μέγα δίκαιον ὑπονοῶν, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον αἱ ἀδέσποτοι εἰκασίαι τοῦ κοινοῦ λαοῦ μὴ δυναμένου ἐμβαθύνειν εἰς τὰ μυστήρια τῆς λειτουργίας τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν μηχανῆς, ὅτι δὲ ὁ Ἀγγλικὸς στόλος καὶ ὁ στόλαρχος καὶ ἄλλοτε εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθε τοῦ στενοῦ ἄνευ οὐδενὸς ἀποτελέσματος, ὡς καὶ ἤδη, ἐπειδὴ ἐμβῆκε καὶ προσωρμίσθη, σᾶς δίδω λόγον ὅτι δὲν πρόκειταί τι ἀποτέλεσμα σπουδῆς ἄξιον, καὶ ὅτι τὰ τεκμήρια εὐμενοῦς συμπεριφορᾶς οἷον δώρων, συνεντεύξεων, ἐπισκέψεων, αὐταποδόσεων, νομίζω παρ' οὐδενὶ Κράτει ἀποκλείονται, καθόσον μάλιστα ϗ ἡ εἴσοδος ϗ ὁ πλοῦς τῶν λέμβων πεταννύουσι λευκὴν σημαίαν, σημεῖον ἀθωότητος, καὶ τε-

κμήριον ἐπιθυμίας συνομιλίας· ἡ χάρις αὕτη δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ, καὶ μάλιστα ἀνήκει νὰ ἀκουσθῇ μία τοιαύτης τάξεως δύναμις, ἵνα μάθωμεν τί τέλος πάντων θέλει καὶ διανοεῖται, καὶ τοῦτο πρὸς κοινὸν συμμαχικὸν συμφέρον, καὶ τέλος, οὗπερ κάτοχος καὶ μύστης εἶναι ἐντελῶς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοχώτατος ὑμῶν Πρέσβυς· πρὸς δὲ, ὁ σημαντικὸς αὐτὸς λεγόμενος Ἄγγλος ἐν τῇ Φρεγάδῃ οἱασδήποτε εἶναι ἀγνοῶ τὸν βαθμὸν τῆς σημασίας του, διαμένει ἢ θέλει διαμένει εἰς τὸ πλοῖον του ὡραίαν τῳόντι φυλακὴν τί λέγεις; μέχρις οὗ μάθωμεν ὁποίας παραλογίας εἶναι ἐπιτετραμμένος, καὶ τοῦτο ἐννοεῖται καθόσον θέλουσι μᾶς ἐπιτρέπει αἱ διαθέσιμοι ὧραι αἱ περισσεύουσαι ἐκ τῶν σπουδαίων ἐδῶ ἐργασιῶν μας, καὶ διοικητικῆς καὶ ὀχυρωματικῆς ἐποπτείας, ἐπειδὴ δὲ εὑρέθημεν ἐδῶ, ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἔθνους μου ἵνα τὸν τιμήσω ὡς ξένον, ὅτε δὲ εὐκαιρήσω, ἐπιτραπήτω μου παραδείγματος χάριν νὰ τῷ ἀπευθύνω ποῦ καὶ ποῦ καμμίαν ἐρώτησιν τί θέλει, τί ἐπιθυμεῖ· ἕως δὲ τότε τί μᾶς πειράζει παρακαλῶ ἡ ἐν τῷ πλοίῳ του διαμονὴ, ἄλλως τε ἡ θέλησις καὶ ἡ βεβαία, τὸ προαισθάνομαι, παραλογία του ὁποιουδήποτε θέματος καὶ ἂν ᾖ, θέλει διακοινωθῇ παρ' ἐμοῦ ἀνέπαφος εἰς τὴν Υ. Π. ἧς διακοινώσεως ἐγὼ ἁπλοῦς θὰ χρησιμεύσω ὀχετὸς, ὡς καὶ ἡ Υ. Π. θὰ χρησιμεύσῃ τῆς ἰδίας εἰς τὸν ἐξοχώτατον φίλον Πρέσβυν σας, παρ' οὗ καλήτερον ἐμοῦ δύνασθε νὰ βεβαιωθῆτε ἀναφορικῶς περὶ τῆς ἀπαντήσεως ἣν θέλει δώσει ὁ κραταιός μου ἄναξ καὶ σύμμαχός σας. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν Κύρ. Πιζάνην, οὗτος, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστὸν, διέμενεν εἰς Κιουταχίαν ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους, ὁπόθεν μὴν εὐχαριστηθεὶς φαίνεται κατὰ τὸ κλίμα, ἐζήτησε παρὰ τῆς Υ. Π. τὴν ἄδειαν ἵνα μετατεθῇ ἢ εἰς Αἰδίνιον ἢ Προῦσαν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἤδη ἀκούσας τὴν εἰς τὰ πλησίον ταῦτα ὕδατα ἐμφάνισιν στόλου Ἀγγλικοῦ, τί παράδοξον ἐὰν ἔδραξε νὰ ἔλθῃ ὡς ἀπὸ τόσου καιροῦ ἀνεγνωρισμένος, ὡς τόσοι ἄλλοι, ἢ οὗτος εἷς ἁπλοῦς Διερμηνεὺς καὶ οὐδὲν πλέον· ναὶ, τὸν εἶδον παρὰ τῷ Πρέσβει του δὶς νομίζω· τί ἐκ τούτου; τὸ κατ' ἐμὲ ἐὰν μετ' ἐκείνου ἀπήρχετο διὰ

βίου εἰς Λονδῖνον, μὴν ἐρωτᾶτε κατὰ πόσον ἦθελον χαρῆ (enchanté)· ὅθεν, Κύριε Διερμηνεῦ, παρακαλῶ νὰ προσφέρητε τοὺς χαιρετισμούς μου εἰς τὸν φίλον πρόξενον, καὶ ἂς μείνῃ κατὰ πάντα ἥσυχος, μὴ δίδων προσοχὴν καὶ βάσιν εἰς ἀδόμενα καὶ διδόμενα λαοῦ, ἅπερ πολλάκις εἶναι κτίρια εἰς τὸν ἀέρα.

Ὁ Διερμηνεὺς πεισθεὶς ἐντελῶς ἐκ τῆς προεισαγωγῆς ταύτης μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ πρόξενός του εἶναι τῆς σταθερᾶς ἰδέας διὰ τὴν Υ. Π. δὲν ἤθελε θυσιάσει τὴν πολύτιμον καὶ περιζήτητον συμμαχίαν τοῦ Ναπολέοντος, ἀντὶ ἐκείνης τῆς ἀείποτε δολίας καὶ ἀπειλούσης Ἀγγλίας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει τὴν τιμὴν νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύῃ εἰς τὸ πολλῆς σημασίας τοῦτο μέρος τοῦ στενοῦ, ὀφείλει ἐν ἐκτάκταις περιστάσεσιν, ἵνα ἀναφέρῃ τὸ πᾶν εἰς τὸν Σεβαστόν του Αὐτοκράτορα, δι' ὃ ἐπειδὴ εἶχε λάβει ὑπονοίας τινὰς ἀβασίμους, εἶχε κρίνει εὔλογον ἅπαξ νὰ μάθῃ ἐπισήμως, ἤδη ὅτι ἐπείσθη, ζητεῖ πλέον τὴν συγχώρησίν μας ἀντὶ ἐκείνου.

— Μάλιστα, μάλιστα, συγχωρημένοι κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα, εἴπομεν κράζοντες εἰς τὸν φεναχισθέντα Διερμηνέα, ὅστις ἐν τῇ πεποιθήσει του ἀνεχώρησε κενώσας μέγα βάρος ἐκ τῶν ὤμων μας.

Ἀλλ' ἀκολούθως ἐσκέφθην ὡριμώτερον ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπερηφανεύωμαι διὰ τὸν στιγμιαῖον τοῦτον πομφόλυγα τοῦ ἐπὶ τοῦ ἁπλοῦ ἀνθρώπου τούτου Διερμηνέως θριάμβου μου, διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ πρόξενός του δὲν ἦτον ἐπόμενον νὰ φεναχισθῇ εὔκολα, ὡς ἦτο βέβαιον ὅτι ἤθελε γράψει εἰς τὴν Πρεσβείαν του ὅσα εἶδε καὶ βλέπει, πρὸς δὲ, καὶ ὅσα διὰ τοῦ Διερμηνέως του παρ' ἐμοῦ ἤκουσε, καὶ ὅτι ἡ Πρεσβεία ἤθελεν ἀνασατωθῆ παράποτε φωνασκοῦσα εἰς τὴν Υ. Π. καὶ πιθανὸν νὰ μάθῃ τὴν ἀπάτην· ὅθεν δι' ὅλα αὐτὰ ἐσημειώσαμεν τὰ γεγονότα δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς εἰς τὸν Διευθυντὴν τῶν Ἐξωτερικῶν μας, μυστικῶς, ἵνα ᾖ ἐνήμερος ὁποίας ἀπαντήσεις θὰ δώσῃ χρείας καλούσης εἰς τὴν Γαλλικὴν Πρεσβείαν, τοιαύτην ἔχουσαν ἔννοιαν·

Ἐξοχώτατε,

Ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος εἰσῆλθεν εἰς Κέπζε, κἀγὼ δὲ διαμένω ἐν τῷ ἀγροκηπίῳ, δὶς μ' ἐπεσκέφθησαν, ὀλίγοι εἰσέτι λόγοι ἀντηλλάχθησαν μεταξὺ περὶ οὐσιωδῶν προθέσεων, περιοριζομένου τοῦ ὅλου κατὰ τὸ παρὸν εἰς ἀνταλλαγὰς τροφίμων, δώρων κτλ. καίτοι ὁ Ἄγγλος βιάζεται νὰ κλείσῃ τὸ ταχύτερον ἀπόφασίν τινα, ἐγὼ δὲ οὐχ ἧττον εὐδιάθετος φαίνομαι, πλὴν δὲν παύω νὰ μακρύνω τὴν σήμερον εἰς ἐπαύριον ἐννοεῖται ἐμπνέων διὰ κάθε πτερωτῶν λόγων τὴν εὐελπισίαν του δι' αἴσιον τέλος· τὸν τρόπον τοῦτον μέλλω νὰ ἀκολουθήσω ἵνα μακρύνω τὴν ὑπόθεσιν καθ' ὅσον μοὶ φανῇ ἀνάγκη μακρύνσεως, χωρὶς νὰ σπάσω τὴν χορδὴν ἐννοεῖται· ἀλλ' ἀνεφύη ἐν τῷ μεταξὺ ἀπροσδόκητόν τι ὅλως διόλου μέλλον νὰ ματαιώσῃ οὐσιωδῶς τὰς ἐπιτυχῶς βαινούσας προθέσεις μου· τοῦτο δὲ εἶναι ὁ ἐν Δαρδανελλίῳ Γαλλικὸς πρόξενος, ὅστις μυριαθεὶς φαίνεται δὲν μοὶ φαίνεται φενακίσιμος, καίτοι τὸν καθησύχασα διὰ τοῦ διερμηνέως του, μέχρι τέλους· καὶ οὔτε παύει νὰ μὲ ζητῇ πληροφορίας καὶ διασαφήσεις περὶ τοῦ δράματος τούτου, ὅπερ πολὺ ἐνοχοποιεῖ ἡ ἐμφάνισις τοῦ διερμηνέως Πιζάνη, μὲ ὅλας τὰς δικαιοφανεῖς παρατηρήσεις μου ὅτι οὗτος μετέβη ἐδῶ τυχαίως ἐκ τῆς τέως πρὸς ἄλλον ἀθῷον σκοπὸν διαμονῆς του κτλ. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ὁ πρόξενος οὗτος δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ πάντα γράφων καὶ 'ξαναγράφων, καὶ ἀληθῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ἐνασχόλησίς των· ὅθεν ἀπαιτῶ παρὰ τῆς ἐξοχότητός σας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τὴν στιγμὴν ταύτην εὑρισκομένων μετὰ τῆς Γαλλίας σχέσεων, ὧν εἶμαι ἐν ἀγνοίᾳ ἤδη, νὰ μοὶ διαβιβάσητε ἢ ἐπιστολήν τινα τοῦ ἀνωτέρου του, διατάττουσαν αὐτὸν ἢ καθησυχοῦσαν ἵνα μὴ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἢ τὸ κάτω κάτω νὰ μοὶ εἴπῆτε ἐὰν δὲν πειράζῃ νὰ τὸν ἀποτελέσω μύστην, νὰ τὸ κάμω ἵνα μὴ ἀμφιταλαντεύωμαι μεταξὺ δύω ἄκρων, προθέμενος ἄλλον νὰ εἰρηνεύσω καὶ ἄλλον νὰ φενακίζω ὁλονέν.»

* * *

Τὴν ἐμπιστευτικήν μου ταύτην ἅμα τῇ φθάσει ὁ Κύριος Ὑπουργὸς διεβίβασεν ὅπως ἐστὶν εἰς τὴν Γαλλικὴν Πρεσβείαν μὴ καλῶς ποιῶν, δι' ὃ ἐπέφερε δεκαπέντε ἡμερῶν νοητικὴν ἐργασίαν τῶν συναδελφῶν του ἵνα ἀποφασίσωσι δυοῖν θάτερον.

Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ἐλάβομεν τὴν ἑξῆς αὐτόγραφον τοῦ Γαλλικοῦ Πρέσβεως ἐκ πρωτευούσης ἐπιστολήν, ἧς ἰδοὺ ἡ κατὰ λέξιν μετάφρασις.

Ἐνδοξότατε φίλε μας Βαχὶτ Ἐφέντη.

Εἰς Δαρδανέλλια.

Ἔχω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς δηλοποιήσω ὡς εἰς ἀρχὴν διευθύνουσαν τὴν ἔξω πολιτικὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ὅτι ὁ Σεβαστός μου Κύριος, Αὐτοκράτωρ Ναπολέων, διὰ τῆς στιβαρᾶς του χειρὸς καθυπέταξεν ἅπαντας τοὺς ἐν ἠπείρῳ ἐχθροὺς ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, καὶ μάλιστα οἱ ἐν Ἰσπανίᾳ ἀγῶνες του ἐθριάμβευσαν ἐπιφέροντες τὰς τελευταίας πληγὰς εἰς τὸ ἀτίθασσον ἐκεῖνο βασίλειον, οὗπερ τὴν χειροτέρευσιν ὡς γνωρίζετε ἐπέφερον αἱ μικραὶ κατὰ θάλασσαν ὑποσχέσεις τῆς ἀείποτε κοινῆς ἐχθρᾶς Ἀγγλίας τεθωρακισμένης πάντοτε διὰ τῶν ἐντελεστέρων μηχανουργημάτων τῆς δολιότητος· κατ' εὐτυχίαν δὲ τελεωθέντος τοῦ ἐν ἀκρωρείαις τῆς ἠπείρου ἐκείνης ἀγῶνος, τὸ μὲν βασίλειον ὑπέκυψεν, οἱ δὲ μάταια ὑποσχόμενοι ἔφυγον ἄνανδρον φυγὴν ἐκ τῶν παραλιῶν του, ὥστε τὴν σήμερον ἡ λεγομένη πολιτικὴ ὑπόληψις τῆς Ἀγγλίας δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου ὡς μηδὲν σημαίνουσα. Ὁ σεβαστός μου Κύριος μοὶ ἀναγγέλλει ὅτι ἔμεινεν αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῆς Δύσεως, ὁ δὲ κραταιὸς σύμμαχός του Σουλτάνος ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἀμφότεροι ὀφείλοντες πλέον νὰ χαρῶσιν ἐν ἀγαλλιάσει τὰ καλὰ τῆς εἰρήνης καὶ συμμαχίας, θριαμβεύοντες καὶ χαιρόμενοι τῇ ταπεινώσει τῶν ἐχθρῶν των, ἤδη δὲ ὅτι ἡ ἐν ἠπείρῳ δολιότης τῆς Ἀγγλίας δὲν ἔφερε καρπούς, ἡ Δύναμις ἐκείνη ἐφρόντισε νὰ κυκλωθῇ πέριξ τοῦ νησίου της δι' ἱκανῶν πολεμικῶν

πλοίων, ἀφ' οὗ παντοῦ ἀπέτυχε, ὡς εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Βυζαντίου ἡ ναυτικὴ ἐκείνη ἐπίδειξις ματαιωθεῖσα διὰ τῶν προσπαθειῶν καὶ τῆς ἀῤῥωγῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ναπολέοντος, ἤδη ὁ σεβαστός μου Κύριος καταγίνεται ἐν Βολωνίᾳ εἰς μόρφωσιν ςρατοῦ καὶ στόλου γιγαντιαίου πρὸς ἀπόκρουσιν ὁπωσδήποτε νέας τινος μηχανορραφίας τῆς Ἀγγλίας.

Ἤδη ὁ σεβαστός μου Κύριος ἐπιστρέψας εἰς Παρισίους καταγίνεται εἰς σχέδιον πολλοῦ λόγου ἄξιον, ἀφορῶν τὴν πολιτικήν του φήμην. Ἀφ' οὗ ὡς γνωρίζει καλῶς ἡ Ἐξοχότης της ἄχρις ὥρας οὐδὲν πολεμικὸν καὶ στρατηγικὸν ἐμπόδιον ἐπεπρόσθησεν εἰς τὰς ἐφόδους του, καί τοι ὑπ' ὄψιν ἔχων τὰς γραπτὰς διαβεβαιώσεις μερικῶν (ἐν αἷς καὶ ἡ Τουρκία) πρέπει νὰ πεισθῇ ἅπαξ διὰ παντὸς διὰ τῶν πειστικωτέρων τρόπων ἐὰν φενακίζηται παρ' αὐτῶν ἢ πρεσβεύηται ὡς ἀνήκει εἰς τὸ ὑψηλόν του καὶ ἔξοχον ὑποκείμενον καὶ ὡς δὲν ἀνέχεται πολεμικὴν ἧτταν, οὕτω πως πρέπει νὰ δοθῇ προσοχὴ σοβαρὰ νὰ μὴν ἐννοήσῃ ὅτι πραγματικῶς φενακίζεται, διότι τοῦτο θεωρεῖ ὡς διπλωματικὴν ἧτταν οὐχ ἧττον ἄτιμον καὶ ταπεινώνουσαν αὐτὸν κατὰ πολιτικὸν λόγον, ὅπερ θέλει ἔχει (ὡς μὲ βεβαιοῖ) ἄμεσον συνέπειαν τρομερᾶς ἐκδικήσεως, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἔφθασε χάρις τῷ Θεῷ νὰ ἐννοήσῃ ὁπόσον τρομερὰ ἐκδικεῖται ὁ ἐπιλεγόμενος Αὐτοκράτωρ Ναπολέων, καὶ εἶναι πασίδηλον ὅταν τοιοῦτος ἀνὴρ καταντήσῃ νὰ ἐμπαίζηται ἀναξίως καὶ ὁποίαν γραμμὴν δύναται ἐν τῇ πεποιθήσει τῆς ειδικῆς ἰσχύος του νὰ ἀκολουθήσῃ, ὡς ἐπιτρέπουσιν οἱ ἐθνικοὶ νόμοι. Δὲν ἴδετε τὴν Αὐςρίαν τί μὲν ἔπαθε, πόσας δὲ ἐπαρχίας ἔχασε μόνον καὶ μόνον διότι ἀκολουθοῦσα τὰς ἀπατηλὰς εἰσηγήσεις τῆς ἀπονησωμένης εἰς τὸν Ὠκεανὸν Ἀγγλίας, ὠλιγώρησε τὴν φυσικήν της ὅμορον σύμμαχον Γαλλίαν, ἀναφορικῶς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις καὶ ὑποσχέσεις της; ἡ Πρωσσία ἔχασεν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῆς ἐπικρατείας της διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, αἱ ἀρκτῷαι μικραὶ ἐκεῖναι δυνάμεις τῆς Σβεκίας καὶ Σουηδίας διατί τῶν καλητέρων γαιῶν των ἐστερήθησαν καὶ ἡ Ῥωσσία κατεκάθησεν ἐπ' αὐτῶν, διότι ἐβασίσθησαν εἰς

τὰς ὑποσχέσεις τῆς Ἀγγλίας, ἡ Ἰσπανία ἴδετε τί ἔπαθε κατά τε τὸ Κράτος καὶ τὸν Ἡγεμόνα της, ταπεινώσεις ποικίλας καὶ ἀποστερήσεις μεγάλας διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἅπαντα καὶ τὰ προγενέστερα καὶ σύγχρονα πράγματα πηγάζοντα ἐκ τῶν μηχανοῤῥαφιῶν τῆς Ἀγγλίας, εἰθισμένης ἐν ὥρᾳ κινδύνου νὰ λησμονῇ ὅλα, αὐτὰ πρέπει νὰ γίνωνται ὑπογραμμοὶ διὰ τὴν γραμμὴν ἣν αἱ συνεταὶ Κυβερνήσεις ὀφείλουν νὰ βαδίσωσι.

Δι' ὄνομα Θεοῦ, καὶ πρὸς ἀγάπην τῶν τέκνων σας, Ὑψηλότατε, ἀπαιτεῖται νὰ δώσητε σπυδαίαν προσοχὴν εἰς τὴν ἔκθεσίν μου, πρόκειται περὶ διασώσεως ἐκ τοῦ κρημνοῦ πρὸς ὃν βαδίζει ἡ Υ. Π. μέλλουσα οὕτω τυφλῶς νὰ θυσιάσῃ τὸ Κράτος τῶν Ὀσμάνων· σήμερον ἡ τύχη του ἔγκειται εἰς τὰς χεῖράς σας, ἐὰν συνετῶς βαδίσητε, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω εἰς τὴν ἐγνωσμένην σύνεσίν σας, δι' ἣν ἀείποτε ἐξαιρετικῶς ἐτιμήθητε περιβαλλόμενοι ὑψηλὰς καὶ σοβαρὰς ἐντολὰς, ἀνάλογον ἔχοντες δὲν ἀμφιβάλλω καὶ τὴν πρὸς τὸ Ἔθνος καὶ Κράτος σας ἀγάπην καὶ ἀφωσίωσιν, δι' ἧς οὐχ ἧττον κἀγὼ μετέχων πρὸς τὸ φίλον Κράτος σου ὡς φίλον καὶ σύμμαχόν μας, οἰκτείρων τὸν ῥοῦν του τὸν πολιτικὸν, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσω εἰς τὴν δι' ἀντιδράσεως τινὸς λυσιτελοῦς καὶ σωτηρίου ἐπανάκαμψίν του εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, πρὸς ὑμᾶς ἀποτείνομαι ἐξεπίτηδες ἐπισήμως σήμερον.

Ὁποία ἄλλη δίδεται ἀπόδειξις ὅτι τὰ γραφόμενά μου ἀποῤῥέουσιν ἐκ πηγῆς ἀδόλου εἰλικρινείας, παρ' ὅτι ἡ Γαλλία ἣν ἔχω τὴν τιμὴν ν' ἀντιπροσωπεύω, τοῦ Κράτους σας κάμμίαν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάγκην δὲν ἔχει, διὸ τιμῶσα ὑμᾶς διὰ τῆς πανδήμου ἀνεπιτηδεύτου συμμαχίας της, δὲν δύναται καὶ νὰ ἀνεχθῇ ἐνώπιον τοῦ κόσμου ὅλου τὴν προσβλητικὴν ταύτην πορείαν σας εἰς τὸν ἱπποτισμόν της καὶ διαφανῆ ἰσχὺν, τοῦ νὰ καταγίνεσθε πλαγίως νὰ συνομολογῆτε νέας συνθήκας, καὶ ταύτας κεκαλυμμένας δι' ἐχεμυθιῶν.

Ναί· δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι καθ' ὅλην τὴν ἐντέλειαν τῶν διατυπώσεων τῶν Αὐλῶν ἡ Υ. Π. ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς φιλικὰς διαθέσεις μας, ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖον συγχρόνως μεταξὺ φίλων καὶ

συμμάχων νὰ λείπωσιν ἀφορμαὶ γεννῶσαι καὶ τρέφουσαι πᾶσαν ἀντιπεριστολὴν καὶ ὑπόνοιαν, ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἀποδόσεως τῶν φιλικῶν διαβεβαιώσεων· τοιαύτη εὐκαιρία οὐδέποτε ἐδόθη ἁρμόδιος ἵνα δράξητε πρὸς κατάσβεσιν τῶν ἀναδιδομένων σπινθήρων τῶν ὑπονοιῶν, τοῦτο δὲ σᾶς κοινωνῶ μυστικῶς πως, καθὰ φίλος εἰλικρινὴς ὑπάρχω ὑμῶν καὶ τοῦ Κράτους σας, δι' ὃ καὶ μόνον μετεχειρίσθην ϗ τὸν ἐλεύθερον τοῦτον τρόπον τοῦ λέγειν, ϗ καθότι ὁ φίλος δὲν πρέπει οὐδὲν νὰ κρύπτῃ παρὰ τοῦ φίλου, ϗ τῶν συμβουλῶν μου τούτων ἀργότερα γευόμενοι τοὺς καρποὺς εἰμὶ βέβαιος ὅτι θέλητε μ' ἐκτιμήσει, ϗ ἐμὲ ϗ τὸ Κράτος μου ὡς ἄδολον καὶ φιλικὸν, καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐκτεταμέναι ὑμῶν πολιτικαὶ γνώσεις, μᾶς εἶναι ἐχέγγυοι· δι' ὃ ἐπαναπαυόμεθα ἐλπίζοντες ὅτι τὴν ἐφ' ὑμῖν ἀνατεθεῖσαν σπουδαίαν καὶ σοβαρὰν διπλωματικὴν λειτουργίαν θέλετε φιλοτιμηθῆ νὰ διεξαγάγητε καὶ συνάδουσαν ὡς πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς τιμῆς καὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ Κράτους σου, μὴ δὲ ἀντιβαίνουσαν εἰς τὸ δημόσιον καὶ καθολικὸν πνεῦμα τῆς Εὐρώπης, ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς ὁποίας ἀνάγκη νὰ ἐμπνευσθῆτε.

Τῆς εὐκαιρίας δὲ δραττόμενος, σᾶς παρακαλῶ ἵνα τὸν ἐν Δαρδανελλίοις ἡμέτερον Πρόξενον εὐνοῆτε, ὅνπερ σᾶς συσταίνω καὶ μένω (6).

Ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας.

Εἰς τὴν ἀπότομον ταύτην ἐπιστολὴν ἄφησα νὰ ἀπαντήσω διὰ τῶν κυμάτων τῶν τηλεβόλων, ὁπότε προεθέμην νὰ διορίσω μετὰ τὴν συνυπόγραψιν τῆς ὀργανιζομένης συνθήκης, γνωρίζων οἴκοθεν τί ἐσήμαινον αἱ διαβεβαιώσεις ἀμφοτέρων, καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἀμφότεροι ἐσκόπουν διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸν εἰδικὸν σκοπόν των, τίς μ' ἐμπόδιζε κ' ἐμὲ νὰ σκοπῶ τὸν εἰδικόν μου σκοπόν; καὶ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ συμπεριφορὰ τῆς Γαλλίας ἅμα ἔμαθε τὰ μαγειρευόμενα ἄκραις μέσαις ἐννοεῖται.

Ἀλλ' ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος καὶ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως δὲν ἔπαυσε νὰ μὲ πονοκεφαλῇ, ὅτι εἰς καὶ ἥμισυ μὴν διῆλθεν

ἐν ἀπραξίᾳ ἀφ' ὅτου οὗτος ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ὅτι ἦμην βραδυκίνητος πολὺ, ὅπερ δὲν ἤθελε νὰ συγχωρήσῃ μέχρι τέλους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐντὸς 24 ὡρῶν πεζός τις ἄνθρωπός μου ἔφθασεν ἐκ πρωτευούσης, ὁπόθεν ἔφερε τὴν ἀπαίσιον εἴδησιν ὅτι τὰ καθεστῶτα παρ' ὀλίγον ν' ἀνατραπῶσι, καὶ ὅτι φονικαὶ σκηναὶ ἔλαβον χώραν ἀφήσασαι θύματα πολλοὺς Μεγιστᾶνας τῶν παλαιῶν ὑπουργείων, πρὸς δὲ ἡ εἴδησις αὔτη μετ' ὀλίγον καὶ ἀλλαχόθεν μαθητευθεῖσα ἐπέφερεν ἀταξίαν καὶ σκορπισμὸν εἰς τὴν τὰ μάλιστα ἤδη ἀναγκαιοῦσαν καὶ τοπικῶς καὶ χρονικῶς εἰς τὸ Κράτος φρουρὰν τῶν ὀχυρωμάτων, πνέουσαν αἷμα καὶ ταραχὰς καὶ κίνησιν, ἦτον νὰ χάσω τὰς φρένας μου, πολιορκηθεὶς ὑπὸ τόσων ἀνίσων περισπασμῶν μόνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐσκέφθην ὅτι εἰς τοιαύτας μάλιστα περιστάσεις ἀνήκει τις τίμιος πολίτης καὶ θεοσεβὴς νὰ ὑπηρετῇ τὴν Κυβέρνησιν καὶ θρησκείαν του χωρὶς νὰ δεικνύῃ ἀνανδρίαν νὰ χάνῃ τὸν οἴακα τοῦ λογικοῦ τȣ, ὅθεν ἠρχίσαμεν νυχθημερὶ ἅμα μὲν τὴν διαλυομένην φρουρὰν νὰ περιμαζόνωμεν, ἅμα δὲ τὰ ἀναγκαῖα ὡς πρὸς αὐτὴν βήματα εἰς τὸν ἐπὶ τὸν στρατιωτικῶν ὑπουργὸν γράφοντες, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τὸν Γάλλον Πρόξενον πολιτευόμενος φιλικῶς ἵνα μὴ ἐπαυξήσῃ τὴν ἤδη δυστυχῶς γεννηθεῖσαν ὑπόνοιαν τῆς Πρεσβείας τȣ ἢ νὰ πασχίζω νὰ καλύπτω τὰ πρακτικά μου εἰς ἄγνοιάν τȣ, τὸν δὲ Ἄγγλον πληρεξούσιον μὴ δυνάμενος πλέον νὰ παίξω ἀναβάλλων, φοβούμενος δὲ καὶ προφανῆ καὶ δικαίαν ἔκρηξίν του, ἀπεφάσισα τὴν 29 Ῥαμαζανίου ἡμέρᾳ πέμπτῃ, νὰ ἑτοιμάσω τὸν ἱπποκόμον μου μ' ἕνα σελλωμένον ἵππον στολισμένον καὶ δύω φύλακάς μου νὰ ἐξαποστείλω πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον πληρεξούσιον Ἄγγλον εἰς Κέπζε λιμένα, προσκαλῶν αὐτὸν πρὸς τὸν τόπον τῶν διαπραγματεύσεων, διὰ τῆς ἑπομένης προσκλητηρίου μου.

Ἐξοχώτατε πληρεξούσιε,

Τὸ παρ' ὑμῶν προταθὲν μέρος τῶν συνδιασκέψεων, τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Χατιμζατὲ, ὅπου ἐπεδέχετο ἐπισκευὴν διορθωθὲν,

ὑπάρχει διατεθειμένον εἰς τὴν διάθεσίν μας, ἵνα τὰς σκοπουμένας φιλικὰς συσκέψεις ποιήσωμεν, ὅθεν αὐθημερὸν παρακαλῶ νὰ ὁρίσητε αὐτόθι διὸ καὶ τὴν ἐπίσημον ταύτην σᾶς στέλλω προσκλητήριον.

(Δαρδανέλλια **1223** **28** Ῥαμαζάν.)

ΒΑΧΊΤ.

Ὁ πληρεξούσιος ἦλθεν αὐθωρεὶ συνοδευόμενος παρὰ τοῦ μόνου διερμηνέως του, καὶ ἀφ' οὗ ἀντηλλάγησαν αἱ συνήθεις συνδιαλέξεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀδιάφοροι ἀναφερόμενοι, ὁτὲ μὲν διὰ τὰς ἐν πρωτευούσῃ συχνὰς πυρκαϊὰς, ὅτε δὲ διὰ τὰς ἐν Εὐρώπῃ γενομένας μεταβολὰς τῶν ἐθνικοτήτων, ἀναμορφωθέντος ὅλως διόλου τοῦ πρὸ μικροῦ χάρτου τῆς ἠπείρου προφανῶς, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὁ Πρέσβυς ἀνεχώρησε διορίσας τὴν τρίτην ἡμέραν τῶν Παϊραμίων μας, ὡς ἡμέραν καθ' ἣν νὰ γίνῃ ἡ αἴσιος ἔναρξις μὲ τὴν αὐθημερὸν παρουσίασιν τῶν ἐπισήμων διαπιστευτηρίων μας κατ' ἀμοιβαῖον τρόπον, καὶ ὅτι ἐκ καρδίας ἐχάρη εἰς τὴν συμπεριφοράν μου κτλ.

Ἀλλ' ἤδη ἡ ἀπαίσιος ἐκ πρωτευούσης ἠχολογήσασα εἴδησις τῶν προγραφῶν καὶ φόνων σημαντικῶν ὑποκειμένων ἧναψε τὴν ἀγριότητα τῶν πληρωμάτων τοῦ ἀπέναντι τῆς Λαμψάκου σταθμεύοντος στόλου μας, ἀνδρῶν ἐννοεῖται ἀμαθῶν καὶ ὀνειροπολούντων δάφνας καὶ πλοῦτον ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς ἐν πρωτευούσῃ ταραχὰς, ἤρχισαν δὲ νὰ φεύγωσι ἔνθεν καὶ ἔνθεν, πρὸς περιστολὴν τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν μέτρα ἀνάλογα, ἤδη ἐξεῤῥάγη στάσις εἰς τὰ πληρώματα, παρατηροῦσα τὴν ἄργητα τῶν μισθῶν καὶ ζωοτροφιῶν, ἀφορμῶν συνηθεστάτων εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ στόλους προηγουμένων πάσης βραζούσης στάσεως, ἐφώναζον δὲ παῤῥησίᾳ ὅτι εἶναι πλέον ἀδύνατον νὰ ἀνεχθῶσι τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ φυλακισμοῦ κτλ. ἐγὼ δὲ ἔσπευσα νὰ δώσω ὅλον τὸ παρ' ἐμοὶ χρηματικὸν εἰς τὴν ἐπικαταλυματίαν, ἀλλ' ἰδοὺ ἔντρομος ὁ ἀντιναύαρχος Χαλὴλ πεῖ ἔρχεται δρομαῖος εἰς τὴν διαμο-

κήν μου μόλις σωθεὶς ἐκ τοῦ μαινομένου πληρώματος, ὁρμήσαντος ἵνα τὸν κατασπαράξῃ ἐντὸς τοῦ πλοίου, πρὸς ὃν ἀφ' οὗ ἐδιώρισα ἀφαιμάξεις κτλ. ἔστρεψα τὴν προσοχήν μου ἵνα τὴν στάσιν πνίξω ἐντὸς τῶν πλοίων ἅμα τῇ γεννήσει, ὅθεν ἔγραψα ἐπιστολὴν κολακευτικωτάτην εἰς τὸν ὀργανιστὴν αὐτῆς Καρα-ἀλῆ Καπτάνον (7), ὃν ἀφ' οὗ ἐκ προοιμίων ὠνόμαζον πεῖ, ὑποσχόμενος νὰ τὸν καταστήσω τοιοῦτον, τῷ ἐξέθεσα ὅτι ἡ ἔκρηξις τῆς στάσεως ταύτης εἶναι ἐκτὸς ἄκαιρος καὶ ὀλέθριος εἰς τὴν μόλις ἀρχίσασαν καὶ μέγα συμφέρον διώκουσαν διπλωματικὴν πορείαν μας ἐπιτοπίως, καὶ ὅτι πᾶς τίμιος καὶ πιστὸς Μουσουλμάνος, πρέπει ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρὸν νὰ αὐταπαρνῆται, ἀφίνων τὰ πάθη εἰς αὔριον, τῷ ἔστειλα δὲ καὶ χρήματα ἱκανά, ὑποσχόμενος τὸ ἐντελὲς ποσὸν τῶν μισθῶν νὰ φέρω ἐκ πρωτευούσης ἐντὸς 16 ἡμερῶν τὸ πολὺ καὶ ὅτι παρ' αὐτοῦ μόνον ἤλπιζον τὴν καθησύχασιν τοῦ πληρώματος τοῦ στόλου, τὴν δὲ ἐπαύριον ἔστειλα ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους μου, καὶ ἠγόρασαν ἄφθονον ὑλικὸν ὀπωρῶν, κρεάτων, ἐλαίων κτλ. καὶ διεύθυνα μὲ ἐπίτηδες τζουχαδάρη μου εἰς τὸν στόλον μου, οὕτως ἢ ἀλλέως οἱ τρόποι οὗτοι τῆς τε κολακευούσης τὸ φιλότιμον τοῦ ἀγροίκου στασιάρχου δι' ἐπιστολῆς, εἴτε πλέον τὰ τρόφιμα ἔφεραν τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα τῆς καταπνίξεως τῆς στάσεως ἐντελῶς, καὶ ἐνασχολήσεως μὲ τὸ ἔργον των, ἐγὼ δὲ ἡσυχάσας ἐκ μέρους αὐτῶν ἐπανῆλθον εἰς ἔναρξιν τῆς σκοπίμου ἐντολῆς μου διαπραγματεύσεων μὲ τὸν Ἄγγλον πληρεξούσιον μὲ ἡσυχωτέρας φρένας.

Τὴν τρίτην ἡμέραν τῶν Βαϊραμίων μας, ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος δὲν ἔλλειψε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν προῤῥηθεῖσαν ἔπαυλιν τῶν διασκέψεων, ὅπου μετὰ τὰς συνήθεις φιλοφρονήσεις μᾶς εἶπεν ὅτι (ἐὰν κἀγὼ ἐγκρίνω) ἡ σύσκεψις νὰ ἦναι μυστική, περιττῶν ὄντων τῶν ἀκολούθων ἑκάστου πληρεξουσίου, ὀφειλόντων νὰ παρευρεθῶσι μόνον οἱ διερμηνεῖς ἀμφοτέρωθεν, ὡς τοιοῦτοι δὲ ἔμειναν οἱ ΚΚ. Πιζάνη καὶ Στεφανάκη, οἱ δὲ λοιποὶ ἀκόλουθοί του Ἄγγλοι ἐπέστρεψαν εἰς τὴν φρεγάδα, καθὼς καὶ ἡ ἡμετέρα ἀκολουθία ἐξέβη ἔξω τῆς σκηνῆς ἣν ἐπίτηδες εἴχομεν στήσει εἰς τὴν

αὐλὴν τοῦ ἀγροκηπίου, ὅπου εἰσερχόμενοι προεθέμεθα νὰ συνομολογήσωμεν τὴν εἰρηνικὴν συνθήκην· τότε δὲ ἔλαβε χώραν ἡ παρουσίασις καὶ ἀνάγνωσις καὶ μετάφρασις τῶν διαπιστευτηρίων μας, ἵνα ἕκαστος βασανίσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν, εἴδομεν δὲ ὅτι τὸ διαπιστευτήριον τοῦ Ἄγγλου ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τοῦ 1223 ρεμπιουλεβὲλ (—) διαλαμβάνον καὶ παρέχον ἁρμοδιότητα εἰς τὸν Ἄγγλον νὰ διαπραγματευθῇ συνθήκην μετὰ τοῦ ἐν αἰωνίᾳ τῇ μνήμῃ Μουσταφᾶ Σουλτάνου, ἀφήσαντος ἔτη εὐκλεῆ εἰς τὸν νῦν Ἡγεμονεύοντα τοῦ Ὀθωμανικοῦ Θρόνου Σουλτὰν Μεχμὲτ, ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ὤφειλε μαθοῦσα τὴν διὰ τοῦ νέου Μονάρχου συμπλήρωσιν τοῦ Θρόνου νὰ ἀνανεώσῃ τὸ διαπιστευτήριον, τοῦτο δὲ μοὶ ἔδιδε σπουδαίαν λαβὴν ἐὰν ἦτον ἀνάγκη κερδισμοῦ καιροῦ ἵνα ἀκινδύνως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐθιμοταξίας ἀποκρούσω τὴν οὔπω ἰσχύουσαν ἁρμοδιότητα τοῦ Ἄγγλου, ἀλλὰ δὲν ἐπρόκειτο τοιοῦτόν τι βῆμα, ἀλλὰ μᾶλλον μοὶ ἀναγκαιοῦσε νὰ θέσω τὰ πράγματα ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον καὶ ἱκανοποιητικώτερον καὶ νὰ φθάσω εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου τὰ χρέη τῆς Μοναρχίας ἦσαν σοβαρώτερα. Κρατήσαντες λοιπὸν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκ μέρους μου παρατηρήσεως τὰ πρωτότυπα ἠλλάξαμεν ἐπικυρωμένα ἀντίγραφα καὶ μεταφράσεις ἀμοιβαίως.

Ὁ Πρέσβυς οὗτος μᾶς εἶπεν, ἐὰν ὡς πληρεξούσιος καὶ ἐπιθυμῶν εἰλικρινῶς εἰρήνην καὶ συμμαχίαν, εἶχον καὶ τὴν γενναιότητα νὰ κλείσω αὐτὴν, ἢ ἤθελον διαφύγει εἰς τὴν ἐκ πρωτευούσης ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, καθὼς καὶ τοῦ Σουλτάνου, ἤθελε δὲ ἀμέσως νὰ τὸν ἀπαντήσωμεν ἵνα ὁδηγηθῇ κατὰ τ' ἄλλα.

Εἰς ταῦτα ἐγὼ ἀπήντησα· Ἐξοχώτατε, πιστεύετε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἴση καὶ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν ὑμετέραν ἔφεσις εἰρήνης; τίς προκρίνει τὸν πόλεμον καὶ τὰς συνεπείας αὐτοῦ, ὑπὸ παντοίας φάσεις ὀλεθρίας; ἀπόδειξις δὲ ὅτι ἀφήσας τὴν τύρβην τῆς πρωτευούσης ἕως ἐδῶ σᾶς εὗρον, ἵνα ἡσύχως συζητήσωμεν τὸ μέγα θέμα τῶν διεθνῶν συμφερόντων καὶ τιμῶν, ἐξ οὗ

θέλει προκύψει ἡ εἰρήνη καὶ ἡ αἰώνιος ἤδη διακοπεῖσα φιλία, καθ᾽ ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεώς μου καὶ μάλιστα τοῦ κραταιοῦ μου Μονάρχου, καίτοι σεμνύνομαι καὶ εἰς τὴν περιουσίαν τῶν μικρῶν μου πολιτικῶν γνώσεων πρὸς δὲ καὶ ἐκτενῶν ὁδηγιῶν ἀναφορικῶς τῶν ζητημάτων πρὸς ὧν τὴν λύσιν ἐστάλην πρὸς ὑμᾶς· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἐν περιπτώσει καθ᾽ ἣν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν διαπραγματεύσεων ἀπαντήσω ἄγνωστόν μοι καὶ ἀπρόοπτον θέμα, θέλω προστρέξει εἰς τὴν ἀείποτε ὁμολογουμένην κυριαρχικὴν τοῦ Μονάρχου μου ὑψηλὴν ἔγκρισιν ἧς οὐδὲν ἱερώτερον ὡμολογήσατε παρὰ ταῖς Μοναρχίαις ἐπὶ τῆς γῆς, διόλου δὲ δὲν θέλω δαπανήσει τὸν πολύτιμον καιρὸν εἰς τοιαῦτα μέτρα καθ᾽ ὅσον ἡ φορὰ τῶν διαπραγματεύσεών μας θέλει βαδίζει καὶ εὐοδοῦσθαι κατ᾽ εὐχὴν, συνάδουσα μὲ τὴν φύσιν τῶν σχοινοτενῶν ὁδηγιῶν δι᾽ ὧν μὲ ἐφωδίασαν ἐκ τῆς Υ. Π. Ὅθεν ἡ Ἐξοχότης σας πρέπει νὰ μὴν ἀμφιβάλλῃ (εἶπον) καὶ διὰ τὴν εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν μου πρὸς ἐπίτευξιν τῆς εἰρήνης, καθὼς καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν δυνάμεών μου καθόσον αὗται θὰ μὲ ἀρκέσων.

—Ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ἄγγλος φειδόμενος τοῦ πολυτίμου καιροῦ ἀντὶ διὰ ἐκτενῶν στροφολογιῶν καὶ φράσεων, ἐπρόκρινα ἵνα τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης πρὸς ἣν ἐπετράπην νὰ σημειώσω εἴς τινα χάρτην, ὅστις ἰδοὺ σᾶς δίδεται, ἵνα ἀφ᾽ οὗ καλῶς μελετήσητε, δυνάμεθα ἄνευ μεγάλης χασομερίας νὰ διομολογήσωμεν, καὶ τοῦτο ἐξάπαντος θέλει γίνει αἰσίων πρόξενος ἀμοιβαίως.

Σχέδιον βάσεων εἰρήνης προταθέντων παρὰ τοῦ Ἄγγλου πληρεξουσίου.

Οἱ ἑκάστοτε Πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ χαίρωσι προνόμια ὑπέροχα κατά τινα τρόπον τῶν ἐπιλοίπων Πρέσβεων.

Ἡ Πρεσβεία νὰ δυνηθῇ ὅπως ἀνέκαθεν νὰ ὀνοματίζῃ οἱονδήποτε ἄξιον καὶ κατάλληλον Γραικὸν ὑπήκοον τῆς Υ. Π. Διερ-

μηνέα, καὶ ἡ Υ. Π. νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτοὺς ἐπισήμους διὰ Περατίου.

Ἡ Πρεσβεία νὰ χορηγῇ ὑπεράσπισιν διὰ πατεντῶν, διαβατηρίων κτλ. εἰς τοὺς προστρέχοντας ὑπηκόους Ὀθωμανοὺς χωρὶς ἡ Υ. Π. νὰ ἐναντιοῦται εἰς αὐτὸ τὸ μέτρον.

Οἱ Ἄγγλοι ἔμποροι πανταχοῦ τοῦ Κράτους νὰ χαίρωσιν ἰδιαίτερα προνόμια καὶ ἀσιδοσίας.

Ὁ νεωστὶ θεσπισθεὶς φόρος ἐπὶ τῶν οἰνοπνευμάτων νὰ μὴν ἔχῃ οὐδὲν κῦρος καὶ ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων καὶ ὑπερασπιζομένων Ἄγγλων.

Αἱ παρὰ τοῦ Ἄγγλου σημειωθεῖσαι αὗται βάσεις ἦσαν μετ' ἄλλων ἧττον σπουδαίων ἕως δεκαπέντε, δι' ἃς μάτην ἐσυζητήσαμεν ὑπὲρ τὰς ἓξ ὥρας ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος, καὶ ἀπεφασίσαμεν μετὰ πέντε ἡμέρας καὶ πάλιν νὰ συγκροτήσωμεν τὴν σύσκεψίν μας εἰς τὸ ἴδιον μέρος.

Μετὰ πέντε ἡμέρας ὅταν ἀκριβῶς συνήλθομεν αὐτόθι ἐγὼ πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον εἶπον·

—Ἐξοχώτατε φίλε μας, τὴν προτεραίαν ὅταν μ' ἐνεχειρίσατε τὰς βάσεις τῆς σκοπουμένης εἰρήνης, ἀφήσατε (νομίζω) κενὸν ἀναγκαῖον, τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ σᾶς παρουσιάσω κἀγὼ τοιοῦτόν τι σχέδιον βάσεων, συναδουσῶν μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀποστολῆς μου, ἧς κύριος σκοπὸς ἐννοεῖται εἶναι ἡ ἱκανοποίησις τῆς ἐθνικῆς τιμῆς μου καὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἀξιοπρεπείας ἡ διατήρησις ἀπέναντι ἀρχαίου καὶ ἀνεγνωρισμένου μεγάλου Κράτους ὡς ὑμεῖς, καὶ ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου· ὅθεν ἰδοὺ κ' ἐγὼ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς παρουσιάσω τὸ ἡμέτερον σχέδιον τῶν συμφερόντων εἰς ἐμὲ βάσεων, πρόκειται νὰ μελετηθῇ καὶ τοῦτο καλῶς παρ' ὑμῶν ὅπως τὸ ὑμέτερον ἐμελετήθη καλῶς παρ' ἐμοῦ, καὶ ἀκολούθως ἡ ἀναγκαιοῦσα αὐξομείωσις καὶ προσθαφαίρεσις εἶναι ἀζημίωτα ὅλως διόλου, καὶ οὕτω πως βαδίζομεν συντομώτερον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου σκοποῦ, ἄνευ μεγάλων φωνοκοπιῶν καὶ σκέψεων ἀμφοτέρωθεν.

Σχέδιον βάσεων συνθήκης καὶ εἰρήνης μετὰ τῆς Ἀγγλίας προταθὲν παρ' ἐμοῦ.

Νὰ μᾶς ἀποδοθοῦν ὅσα μέρη καὶ ὅσαι πραγματεῖαι ἐν τοῖς ἐμπορικοῖς πλοίοις μᾶς ἡρπάγησαν καὶ σφετερισθέντα κατέχονται.

Νὰ ἀποζημιωθῶμεν εἰς τὸ στήσιμον πλοίων μας πολεμικῶν πυρποληθέντων εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Νὰ μὴ δύνανται τοῦ λοιποῦ πολεμικὰ Ἀγγλικὰ πλοῖα νὰ βιάζουν τὸ στενὸν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἄνευ προηγουμένης ἀδείας.

Τὸ Ἀγγλικὸν Ἐμπορικὸν σῶμα νὰ ὑπόκηται εἰς τὴν ἀνέκαθεν καὶ κατ' αὐτὰς θεσπισθεῖσαν Ἐμπορικὴν καὶ Τελωνιακὴν διατίμησιν.

Ἔμποροι ὑπήκοοι Ὀθωμανοὶ νὰ δύνανται εἰς ἐμπορικὰς ἐγκαταστάσεις εἰς Ἀγγλικὰς πόλεις καὶ λιμένας ἀκωλύτως.

Ἡ Υ. Π. νὰ ἦναι αὐτεξούσιος εἰς τὸ διορίζειν προξενικοὺς πράκτορας εἰς λιμένας καὶ πόλεις Ἀγγλίας, ὅπου τὸ ναυτικὸν καὶ τὸ ἐμπόριόν του ἤθελον ἀπαιτήσει ἀναγκαίαν τὴν παρουσίαν των.

Εἰς τοὺς ἐμπορευομένους Ὀθωμανοὺς ὑπηκόους ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις νὰ μὴν ἔχῃ δικαίωμα ὁπωσδήποτε ὑπερασπίσεως ἢ εἰς τὸ ἄτομόν των, ἢ εἰς τὰ συμφέροντά των.

Οἱ ἀείποτε διορισθησόμενοι Διερμηνεῖς Πρεσβειῶν καὶ Προξενείων νὰ ὑπάρχωσι φύσει Ἄγγλοι ἰθαγενεῖς, πρὸς ὧν τὴν ἀπαιτουμένην ἁρμοδίαν προπαρασκευὴν ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἰδίως φροντίζουσα, νὰ μὴ μᾶς ζητῇ περάτια ἀναγνωριστικὰ ἐπιτιμίου Διερμηνευτικῆς θέσεως, ἐπὶ ἀτόμων φύσει ἰθαγενῶν Ὀθωμανῶν ὑπηκόων ὁποιουδήποτε θρησκεύματος, ὥστε μὲ τὴν πολυκαιρίαν τῆς ἐξασκήσεως τῆς θέσεως τοῦ Διερμηνέως νὰ ἐξοντοῦται καὶ ἡ εἰδικὴ αὐτῶν ἐθνικότης.

Μετὰ τὴν παρουσίασιν τοῦ σχεδίου τούτου καὶ ἀκριβῆ μετάφρασιν παρὰ τῶν Διερμηνέων, ἀφ' οὗ ὁ Ἄγγλος εἰς ἕνα ἕκαστον ἄρθρον μου προσιεοδιακὸν ἠθέλησεν ἄνευ λογικοῦ ἀποχρῶντος

τος ἀποτελέσματος· νὰ ἐπιφέρῃ καὶ ἀνὰ μίαν παρατήρησιν, μᾶς εἶπε·

—Ἐγὼ, ὡς εἴδετε, δὲν ἔθεσα εἰς τὰς βάσεις τῆς εἰρήνης (ἣν ὑμεῖς ἐζητήσατε ἐξοχώτατε σημειώσατε καλῶς, καὶ δι' ὃ ἡ Κυβέρνησίς μου μ' ἔστειλεν ἐδῶ), βαρέα ἄρθρα ἔνθεν μὲν πτοοῦντα τὴν Υ. Π. ἔνθεν δὲ δυσκολεύοντα τὴν διαπραγμάτευσιν, ὡς παραδείγματος χάριν τὴν ἀπόδοσιν τῆς Κρήτης (εἶπε γελῶν) περὶ ἧς σᾶς ἐφόβισαν μερικοὶ σφόδρα φίλοι σας· καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ τῶν μετριωτάτης φύσεως. τούτων ἀπαιτήσεων τῆς Κυβερνήσεώς μου ἤλπιζον νὰ εὕρω ἀνταποκρινομένην τὴν διάθεσιν ὑμῶν εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ μέσου ὅρου καὶ τῆς μέσης καὶ βασιλικῆς ὁδοῦ, καὶ οὐδαμῶς ἤλπιζον ἐγὼ ν' ἀπαντήσω τοιοῦτον σχέδιον βάσεων εἰρηνικῶν σημαντικῶς ἐπιπροσθουσῶν εἰς τὸ μεταξὺ ὁμολογήσεως εἰρήνης· ὅλα δὲ ταῦτα ἐκ μέρους σας θεωρῶ ὡς τεκμήρια ἐλλείψεως ἴσης μετ' ἐμοῦ ἐπιθυμίας πρὸς ἐπίτευξιν ἐντίμου εἰρήνης, ὁμολογήσατε ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν ἔφθασεν εἰσέτι εἰς τὴν ταπεινωτικὴν ἐκείνην θέσιν ἐν ᾗ συνεχῶς εὑρίσκονται αἱ δευτερευούσης τάξεως δυνάμεις ἵνα συνομολογήσῃ συνθήκην καθ' ὑπαγόρευσιν, καὶ μάλιστα μυριζομένου ὑποβολέως, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι ἱκανὴ καὶ τὴν στρατιωτικήν της τιμὴν νὰ στηρίξῃ διὰ τῶν ὅπλων της, καὶ πᾶσαν εἰς τὴν ἀξιοπρέπειάν της γενομένην ὕβριν νὰ διεκδικήσῃ ἀσφαλῶς. Τοιοῦτον σχέδιον ὅθεν ὑβριζόντων μᾶλλον ἡμᾶς ἀποκρούω ἐν ὀνόματι τῆς Κυβερνήσεώς μου, καὶ οὔτε ὑπάρχει τρόπος παραδοχῆς καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον ἐλπίσητε τροποποιοῦντες αὐτὰς δῆθεν· βιάζομαι δὲ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ἔχω τὸν καρπὸν τῆς σκέψεώς σας εἰς τὸ προταθέν μου σχέδιον ἐκεῖνο, καὶ τὴν τελειωτικήν σας ἀπάντησιν. Ταῦτα δὲ εἰπὼν ἐκινήθη ὁ Ἄγγλος πρέσβυς ν' ἀναχωρήσῃ, ἡμεῖς δὲ τὸν ἐπροβοδίσαμεν μέχρι τῆς Πύλης λέγοντες·

— Ἐξοχώτατε, τοιαύτη βέβαια χρειάζεται γλῶσσα λειτουργικὴ ἐπὶ τῶν προεισοδίων προκειμένη πάσης εἰρήνης, καὶ χαίρομαι δὲ εὑρίσκων ἐν ὑμῖν ἄνδρα ἀληθῶς ἐξησκημένον εἰς τοιαύ-

τας ἀποστολὰς καθ' ὅσον ἐννοῶ διὰ τῶν ἀνίσων βεβαίως πολιτικῶν μου δυνάμεων, καὶ ἐλπίζομαι ἐντὸς ὀλίγου διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς εὐθυδικίας σας παρεχομένης ἀμεροληπτως εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ διεθνοῦς δικαίου νὰ εὕρωμεν τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ μέσου ὅρου, ἐφ' οὗ νὰ κτίσωμεν τὸ κοινωφελὲς οἰκοδόμημα, πρὸς οὗ τὴν ἔγερσιν ἤλθομεν ἀμφότεροι ἐδῶ. Ἐπὶ τῇ χρωσώσει ταύτῃ τῆς ἐπιφανείας τῶν διαλογισμῶν μου ὁ Ἄγγλος ἀνεχώρησεν εἰς τὸ πλοῖόν του.

Μετὰ δύω ἡμέρας ἦλθεν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν οἶκόν μου ἐν εἴδει δῆθεν ἐπισκέψεως ἁπλῆς ὁ διερμηνεὺς τοῦ Ἄγγλου πληρεξουσίου Κύριος Πιζάνης, ὅστις ἤρχισε νὰ στρώνῃ προεισαγωγὴν μυρσινίνην πρὶν ἔμβῃ εἰς τὸ σκοπούμενον, δι' ὃ καὶ μόνον δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐννοηθῇ ὅτι μ' ἐπεσκέπτετο μόνος. Ἀφ' οὗ δὲ ἐξέθεσε διὰ μακρῶν τὴν γενικὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, τὰς μεγάλας διαθεσίμους δυνάμεις τῆς Ἀγγλίας κτλ., παρέστησε κατὰ πόσον ἡ Υ. Π. ἤθελεν ὠφεληθῇ ἐκ τῆς συνομολογηθησομένης εἰρήνης τῆς Ἀγγλίας, καὶ ὅτι ἡ αὔξησις τῆς Γαλλίας εἶναι κατὰ καθολικὸν λόγον ἐπίφοβος καὶ μὴν ὀφείλουσα νὰ ἐμπνέῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς συνετὰς Δυνάμεις, καὶ ὅτι αὐτὸς εὐεργετηθεὶς παρὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς χειρὸς τοῦ Σουλτάνου, ὡμίλει ὡς φίλος εἰς φίλον οἰκείως, ἔνθεν μὲν ἐκτιμῶν με τὴν πολιτικὴν σύνεσιν ἧς ἐπεκαλεῖτο τὴν ἐμβάθυνσιν εἰς τὸ βάθος τῶν ἀληθειῶν τυ, ἔνθεν δὲ οἴκτειρε πᾶν ἐνδεχόμενον ἀπονενοημένον ἐκ μέρους μου κίνημα μέλλον νὰ ματαιώσῃ δράξιν εὐκαιρίας δυσευρέτου εἰς τὰ πολιτικὰ χρονικά, καὶ ὅτι φιλοτιμούμενος ὁ διερμηνεὺς οὗτος διὰ τὴν σφόδρα πρὸς ἐμὲ ἀγάπην του ἦλθε νὰ μοὶ ἐκθέσῃ ταῦτα, καὶ τοῦτο κατὰ ἐχεμύθη τρόπον κτλ.

Ὁ διερμηνεὺς Κύρ. Πιζάνης ἅμα ἐτελείωσε τὴν εὔγλωττον ταύτην προεισαγωγήν του, δι' ἧς ὠνειρεύετο φαίνεται ἐν τῇ σαθρᾷ του πεποιθήσει νὰ μᾶς προδιαθέσῃ κἄπως, τῷ ἀπεκρίθημεν·

— Προσφέρετε τοὺς φιλικοὺς χαιρετισμούς μου, Κύριε Πιζάνη, εἰς τὸν εὐγενῆ Πρέσβυν σας· προσθέτοντες ὅτι ἡ γνῶσις τῆς ὠφελείας ἣν θέλει παρέχει ἡ σκοπουμένη εἰρήνη, δὲν εἶναι

τόσον μεγάλη ὥστε νὰ διακριθῇ ὑπὸ διπλωμάτου Ὀθωμανοῦ ταπεινοῦ ὡς ἐγὼ παρ. χαρ. ὅτι δηλαδὴ ἡ ὠφέλεια ἐκείνη ἐν ἀποχρῶντι τόπῳ καὶ χρόνῳ ὀφείλει νὰ μερισθῇ εἰς δύο ἴσα μέρη, τὸ μὲν πρὸς τὴν Τουρκίαν ὁμολογῶ ναί, τὸ δὲ μὴν ἀρνεῖσθε παρακαλῶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν· καὶ ἐὰν εἰλικρινῶς ὁ Ἐξοχώτατος Πρέσβυς ἐπιθυμῇ νὰ συνομολογήσῃ αὐτήν, τὸν βεβαιῶ ὅτι διαλλακτικώτερον καὶ μετριώτερον πληρεξούσιον ἐμοῦ εἶναι δύσκολον νὰ εὕρῃ καὶ ἐπιτύχῃ· ναὶ μὲν οἱ μέλλοντες ἀείποτε συνομολόγησιν εἰρήνης, βασίζουσι κατὰ γραπτὰς ὁδηγίας, ἀλλ' εἶμαι εκ τῶν γνωριζόντων τὴν σημασίαν ἢ μὴ μικρῶν παραχωρήσεων καὶ τῆς εὑρέσεως θεμάτων καὶ ὅρων συναδόντων πρὸς τὰς βάσεις τῶν γραπτῶν ὁδηγιῶν, μὴν ἐπιμένων εὐλαβῶς εἰς τὴν ἀνόητον ἐπιμονὴν ἣν μερικοὶ πολλάκις ἀξιοῦσιν ἵνα ἐπιτύχωσι τῆς κατὰ γράμμα ἐκτελέσεως τῶν ὁδηγιῶν, ἥτις πολλάκις ἐπιφέρει, τὸ ἀναγνωρίζω, ζημίας πολὺ μεγαλητέρας ἐκείνων ἃς ἐθυσίαζε διὰ τῆς ἀνευλαβείας εἰς τὴν γραφικὴν σχολαστικὴν ἔννοιαν τῶν ὁδηγιῶν.

Τότε ὁ Κύρ. Πιζάνης ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ οἴκου μου.

Τὴν ἐπαύριον ὁ διερμηνεὺς Πιζάνης, ἤδη πλέον ὄχι μόνος ἀλλὰ συνοδευόμενος παρ' ἑνὸς τῶν ἀκολούθων τῆς Πρεσβείας (ataché) ἦλθε πάλιν ὁ σφόδρα φίλος καὶ ἀγαπητὸς ὡς ἠξίου ἑαυτὸν ἵνα μᾶς ἐπισκεφθῇ πάλιν ἐν τῷ οἴκῳ μας· αἱ πρῶται συνδιαλέξεις ἐστρέφοντο καὶ ἐπανεστρέφοντο εἰς τὴν ἐν παρόδῳ περιγραφὴν τῆς ναυτικῆς Ἀγγλικῆς δυνάμεως, ἔπειτα δὲ μᾶς εἶπον αὐτοὶ ὅτι ἡ θέσις ἡ νῦν τῆς Τουρκίας πολιτικῶς θεωρουμένη, σχετικῶς ὡς πρὸς τὰς ξένας Δυνάμεις, ὁμοιάζει μὲ ἀσθενῆ (8) κλινήρη, ἐμπεριέχοντα ἐν τῷ σώματί του τέσσαρας διαφόρους ἀσθενείας. Ἐκ τῶν ἀσθενειῶν δὲ τούτων ἡ μία εἶναι ὁ λήθαργος, ὅστις ἔστω πλέον τὰ πανταχοῦ τοῦ Κράτους ἀναφυόμενα συμπτώματα ἀποστασίας διαφόρων Ἡγεμονίσκων, ὧν τὴν ὀλεθρίαν ἀνάπτυξιν ἐν τῷ ἰδίῳ της σώματι ἡ Τουρκία ἀναισθητεῖ, ἡ δὲ εἶναι ὁ κρύφιος καὶ διαλείπων πυρετὸς (fievre intermetente) ὅστις προσωμοιούσθω μὲ τὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν σχέσιν της

βαθμηδὸν ἀδυνατοῦσαν καὶ ὀφείλουσαν νὰ καταβάλῃ τὸ σῶμα, μὴ παρέχουσαν φανερὰ σημεῖα ἐπικινδύνου ἐπιβουλῆς ὡς ὁ πυρετὸς ἐκεῖνος· ἡ δὲ ἄλλη καὶ τρίτη ἀσθένεια εἶναι ὁ κακοήθης τύφος ὅστις προσωμειούσθω ἁρμοδιώτατα μὲ τὴν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ἀνέκαθεν ὅμορον θέσιν τῆς Τουρκίας ἀπειλουμένης φανερῶς καὶ ταχέως τὸ Κράτος· ἡ τετάρτη καὶ τελευταία ἀσθένεια εἶναι ὁ σκορβούτης (scorbute) ὅστις εἶναι ἡ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν θέσις τῆς Τουρκίας, ἥτις περιοδικῶς ἀλλὰ ἐπικινδυνώτατα ἀπὸ πεντηκονταετίας εἰς πεντηκονταετίαν ἀπειλεῖται εἰς τὰ ἄκρα νὰ ξηρανθῇ τοῦ σώματος, ἥτις ξήρανσις νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀτονίαν καὶ ἐξόντωσιν τέλος τοῦ πνεύματος. Τοιούτου ἀσθενοῦς ἐπικινδύνου οἱ παρὰ τὴν κλίνην συνετοὶ καὶ ὑγιεῖς τὰς φρένας συγγενεῖς καὶ κηδεμόνες ἐν ᾧ ὤφειλον νὰ πληρώνωσιν ἑκατομμύρια πρὸς εὕρεσιν δοκίμου ἰατροῦ, ἀποροῦμεν πῶς ὁπόταν τυχαίνωσιν εὐκαιρίαι καὶ εὐνοϊκαὶ περιστάσεις δι' ἁπλοῦ καὶ ἀζημιώτου μέσου τινὸς ἐπιτυχοῦς θεραπείας ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἐξ ὅλων ὁμοῦ τῶν τεσσάρων ἀσθενειῶν, καὶ τοῦτο ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, νὰ ὀλιγωρῶσι τὰς ὑγιεῖς παραινέσεις καὶ νὰ ἀφίνωσι τὸν ἀσθενῆ εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀφίνουσιν οἱ ἀδόκιμοι πηδαλιοῦχοι τὸ κλυδωνιζόμενον πλοῖον εἰς τὴν τῶν κυμάτων καταστρεπτικὴν διάκρισιν ἐν ὥρᾳ κινδύνου. Τὰς θεωρίας μας ταύτας πρὸ πολλοῦ ἀνεφέραμεν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Διβάνιον ὅπερ τὰς παρεγνώρισε κτλ.

Μετὰ τὸ ἄκουσμα τοῦτο τῶν ἀνοικείων λόγων εἰς στόματα τοιούτων ἀνδρῶν ἀποκρούσας διὰ τῆς ἐντονωτέρας ὑπερασπίσεως ὀρθοῦ λόγου, ἀπεκρίθην ὅτι καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης μετὰ τοῦ πληρεξουσίου Ἄγγλου εἶμαι ἐπιτετραμμένος καὶ δὲν θέλω λείψει νὰ κάμω τὸ χρέος μου συμφώνως μὲ τὰς πρώτας ὁδηγίας μου, καὶ ἄλλας ἃς ἐζήτησα μετὰ τὴν διαβίβασιν τῶν παρ' αὐτοῦ προταθεισῶν βάσεων, ἅμα σὺν Θεῷ λάβω αὐτὰς ἐντὸς ὀλίγου. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ὁλικὴν θέσιν, τὴν ἀσθένειαν, τοὺς ἰατρούς, τὰ ἰατρικὰ κτλ. συγχωρήσατέ μοι, Κύριοι, νὰ σᾶς παρατηρήσω ὅτι οὔτε ὑμῶν τοῦτο εἶναι ἔργον

ἀπέναντι Κράτους ἀνεξαρτήτου, οὔτε τῆς παρούσης ἀποστολῆς σας ἀλλ' οὔτε καὶ τῆς ἁρμοδιότητός μου, καθὰ ὑπάρχουσιν εἰς τὴν πρωτεύουσάν μας οἱ περὶ τούτων ὅπως τοῖς δοκῇ φροντίζοντες ἀνεύθυνοι ἐνώπιον τῶν ξένων αὐλῶν ἀνώτεροί μου, καὶ παρακαλῶ τοιαῦται ἀνοίκειοι παρατηρήσεις νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνωνται μεταξὺ τῶν ἁπλῶν ὀφειλόντων εἶναι συνδιαλέξεών μας, τῆς μεθ' ὑμῶν εἰρήνης. Ὅθεν ὅ τε διερμηνεὺς καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ ἐξ ἀποῤῥήτων τοῦ Ἄγγλου πληρεξουσίου ἀκόλουθος ζητήσαντες συμπάθειαν διὰ τὴν προφανῆ ἐλευθέραν ἀθυροστομίαν των μὲ ἀπεχαιρέτησαν καὶ ἀνεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια, οὐδὲν ὠφεληθέντες καὶ ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης **φιλικῆς ἐπισκέψεως.**

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἔλαβον διαταγὴν ἐκ πρωτευούσης τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ὅτι τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης εἶναι ἐκκρεμῆ, ὅτι δὲν μᾶς συμφέρει νὰ δυσαρεστήσωμεν ὁπωσδήποτε τὸν Ναπολέοντα, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν ἵνα ἀναβάλω νέα φέρων προσκόμματα τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς μου, μέχρις εὐνοϊκῆς τινος φάσεως τῶν πραγμάτων· ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ διαταγὴ αὕτη μ' ἄφησεν εἰς δυσάρεστον θέσιν ἔνθεν μὲν ἐὰν συνωμολόγουν εἰρήνην ὁπωσδήποτε μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐξ ἅπαντος μετὰ τὴν δημοσίευσιν ὀφειλούσης δυσαρεστῆσαι τὴν Γαλλίαν αὕτη ἐὰν μᾶς ἐκήρυττε τὸν πόλεμον, ἡ αὐλή μου ἐναβρυνομένη εἰς τὴν πολιτικὴν πρόῤῥησίν της, ἤθελε μὲ τιμωρήσει βεβαίως, ἔνθεν δὲ ἐὰν ἄφινον τὸ πρᾶγμα εἰς μάκρος, ἤθελον εὑρεθῆ ἀπέναντι διπλωματῶν Ἄγγλων ματαίως κοπιάζων νὰ φέρω πρόσωπον γελοῖον φενακιστοῦ, ὅπερ κινδυνωδέστερον πιθανὸν ἤθελεν ἀποβῆ. Ἐν τῇ πεποιθήσει μου λοιπὸν ὅτι ἡ Ἀγγλία μᾶλλον εἶχεν ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ συμφέροντα ἐν τῷ ἰδίῳ της Κράτει ἀμέσως ἀπειλουμένῳ παρὰ τοῦ Ναπολέοντος, καὶ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ ἠπείρῳ παρὰ μεθ' ἡμῶν, ὅπως κατ' ἐπιφάνειαν ἐφαίνετο, ἐσκέφθην ὅτι ἡ ὅσον ἔνεστι ἐπὶ τῶν ἀσφαλεστέρων καὶ μετριωτέρων βάσεων στηριζομένη συνομολόγησις εἰρήνης μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἦτον ἡ μέση καὶ βασιλικὴ ὁδὸς ἣν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσω, καὶ πρὸς ἣν ἔπρεπε νὰ θέσω ὅλην μου

τὴν ἱκανότητα καὶ προσπάθειαν· ὅθεν ἀποφασίσας ἔλαβον ὑπ' ὄψιν ταῦτα πάντα, ἐπὶ τούτῳ συνήλθομεν καὶ πάλιν.

Τὴν 24 Σαββὰλ εἰς τὸ προειρημένον ἀγροκήπιον, κάτωθι πάλιν τῆς γνωστῆς πρεσβευτικῆς σκηνῆς ἐν ᾗ πολλὰ ἀφ' οὗ ἀμφοτέρωθεν ὡμιλήθησαν καὶ ἐβασανίσθησαν ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος, ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος ἐπὶ τέλους ἀναστὰς εἶπεν— ὅτι—ὡς βλέπω τὰ πράγματα ἀπὸ τόσον καιρὸν ὁποῦ περιφέρομαι εἰς τὰ ὕδατα ταῦτα, σκοπὸν εἰλικρινοῦς εἰρήνης δὲν ἔχετε ποσῶς, καὶ ἀφ' ὅτου ἡ σεβαστή μου Κυβέρνησις μ' ἐξαπέστειλε, δὲν εἶδεν οὐδένα ἄλλον καρπὸν τῆς ἀποστολῆς μου, παρὰ τὰς ταπεινωτικὰς ἐκθέσεις τῶν ἐφημεριδογράφων, ὅτε περιμένω ἐδῶ ὡς δοῦλος νὰ λάβω τὴν διαταγήν σας, καὶ σημειώσατε ὅτι τὰς ἐκθέσεις ταύτας δὲν ἀνεχόμεθα νὰ ἀναγινώσκωσιν οἵ τε φίλοι καὶ ἐχθροί μας, διότι συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν ταπείνωσίν μας τοῦτο, ὅθεν ἐν τῇ ἑπομένῃ συνεδριάσει ὅταν ἴδω ὅτι πάλιν θέλω ἐπιστρέψει εἰς τὸ πλοῖόν μου ἄπρακτος, γνωρίσατε ὅτι θέλω ἀφεύκτως ἀναχωρήσει εἰς τὴν πατρίδα μου, φέρων ἀκριβῆ λεπτομέρειαν τῶν διατρεξάντων, καὶ ἡ Κυβέρνησίς μου πλέον ἂς φροντίσῃ διὰ τὰ περαιτέρω.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ πληρεξούσιος Ἄγγλος ἀνεχώρησεν εἰς τὸ πλοῖόν του.

Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας ἠκούσαμεν ὅτι ὁ Ἄγγλος ἦλθεν εἰς Δαρδανέλια εἰς τὸ μέρος ὅπερ ὀνομάζετε Γιοντζὰ, ἐδέησε λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ τὸν εὕρωμεν ὡς ἐξ ἀπροόπτου φέροντες συγχαρητήρια τοῦ καλοσορισμοῦ αὐτόθι, ὅπου ἐγένετο ἡ πέμπτη μετ' αὐτοῦ συνδιάλεξίς μας, ὅπου ὁ Ἄγγλος μᾶς εἶπεν ὅτι περιμένει τὴν ναὶ ἢ ὄχι ὁποιασδήποτε φύσεως τελειωτικὴν ἀπάντησίν μας· ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην ὅτι ἴσα ἴσα ἐπὶ τούτῳ ἠρχόμην καὶ πολὺ ἔγινεν εὐχῆς ἔργον νὰ τὸν ἐνταμώσω ἐκεῖ· εἰς τὴν τελευταίαν συνδιάλεξίν μας εἴχομεν ἀποφασίσει τρεῖς βάσεις. ὧν τὴν μετάφρασιν σᾶς ἔδοσεν ὁ Κύρ. Πιζάνης, ἰδοὺ αἱ ἰδικαί σας, ἰδοὺ αἱ ἰδικαί μου, μένει νὰ συζητήσωμεν τὸ τέταρτον ἄρθρον, δηλαδὴ τὸ περὶ ἀποδόσεως τῶν ληφθέντων, εἶπον ἐγώ·

— Εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ ἄρθρου τούτου, ἀπήντησέν ὁ Ἄγγλος, σᾶς εἶπον καὶ εἰς τὴν δευτέραν μου συνδιάλεξιν, ὅτι δὲν ἔχω οὔτε ἁρμοδιότητα οὔτε πληρεξουσιότητα παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς μου, ὅθεν ἀπορῶ πῶς πάλιν νὰ παρενείρητε αὐτὸ εἰς τὸ μέσον. Τότε ἵνα καταπαύσῃ ὁ ἐπίμονος ἀναβρασμός του, μετ' ὀλίγον εἶπα·

— Πολὺ καλὰ, ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὸ ἰσχυρὸν δίκαιον ἐφ' ᾧ βασιζόμενοι ὑμεῖς, τὰ μὲν ἰδικά σας συλευθέντα θέλετε ὀπίσω εὐγενῶς, τῶν δὲ ἡμετέρων οὐδὲ μνείαν θέλετε νὰ κάμνητε ὡς ἂν ταῦτα νὰ μὴν ἦσαν συμφέροντα ἀνεξαρτήτου Κράτους.

— Ἐὰν ὑπάρχωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀγγλίας πράγματα ἀνήκοντα εἰς Ὀθωμανοὺς ὑπηκόους κατασχεθέντα, δύνανται νὰ σᾶς ἀποδοθῶσιν, ἀλλ' οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχωμεν ἵνα λάβωμεν ὀπίσω καὶ σᾶς δώσωμεν μερικὰ πράγματα ἐν ὥρᾳ πολέμου· διὰ τοῦ δικαίου νόμου τοῦ πολέμου ἠρπάγησαν ἐκ τῶν πλοίων σας καὶ ἐσφετερίσθησαν καὶ ἤδη συνεχωνεύθησαν μὲ τὰ Ἀγγλικὰ συμφέροντα ἀδιασπάστως, καὶ μάλιστα πρὸ μικροῦ ἐκλείσαμεν εἰρήνην μετὰ τῆς Ἱσπανίας και οὐδὲν τῆς ἀπεδόθη ἐξ ὅσων τὸ ἡμέτερον πολεμικὸν ἢ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἀφήρεσεν ἐξ ἐκείνης, οὐδὲ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐδόσαμέν τι ἀπὸ τριάκοντα ἔτη πολεμοῦντες αὐτὴν καὶ εἰρηνεύοντες. Ἐὰν ὑμεῖς ἐπιμένητε εἰς τὴν ματαίαν ταύτην καὶ παράλογον ἀξίωσιν, δηλοῖ ὅτι σκοπὸν εἰρηνοποιήσεως δὲν ἔχετε καὶ κλωθογυρίζετε τὰ πράγματα ὁλονὲν ἐπὶ τὸ δυσπαραδεκτότερον.

— Ἐννοῶ, ἀπεκρίθην, κατὰ πόσον σᾶς συμφέρει φίλε μου ἡ πρόσθεσις διαδήλου ἄρθρου, ἵνα μᾶς ἀποδοθῶσιν τὰ ἐν Λονδίνῳ σφετερισθέντα καὶ ὄχι τὰ εἰς τὰς διαφόρους θαλάσσας ἁρπαγέντα συμφέροντα ἡμῶν, διὰ τὸν ἁπλοῦν λόγον ὅτι ἡμεῖς κἂνὲν ἐμπορικὸν συμφέρον μὲ τὸ Λονδῖνον μὴν ἔχοντες, φανερὸν ὅτι καὶ πράγματά μας αὐτόθι σφετερισθέντα δὲν θὰ ὑπάρχουσιν· ἀλλὰ σκεφθῆτε παρακαλῶ ἐὰν ὁ ὀρθὸς λόγος δέχηται ποτὲ τὴν ἐπὶ τῇ μὴ παραδόσει ἐν ὥρᾳ πολέμου ἁρπαγέντων αὐθαιρεσίαν σας, διότι αὐτὸ τὸ ἐν ὥρᾳ πολέμου πρέπει νὰ ἀναλύ-

σωμεν διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῶν πολέμων ἃς ἠνοίξατε καὶ εἰρηνῶν ἃς ἐκλείσατε μὲ ἄλλα Κράτη, ἅπερ δὲν ἔχουσι κἀμμίαν σχέσιν μὲ τὰ ἡμέτερα διατρέχοντα, καθότι ὁποία σχέσις μὲ τοὺς πολέμους σας μὲ μίαν φυσικὴν προαιώνιον ἀκοίμητον ἐχθρὰν Δύναμιν (Γαλλίαν), ὁποία μὲ τὴν Ἱσπανίαν, ἣν ἐπεχειρήσατε πρὸς ἀντιπερασπισμὸν τῆς πέραν τῶν ὁρίων της ἐπικινδύνως ἀναπτυσσομένης Γαλλικῆς δυναστείας, ἢ ὁποία ἡ μεθ' ἡμῶν, Κύριε· σκεφθῆτε παρακαλῶ ἐὰν ἐπιδέχωνται σύγκρισιν νὰ ὀνομάζωνται καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι πόλεμοι διὰ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὀνομασίας πολέμου, δήλου ὄντος τοῦ αἰτιατοῦ ἑκάστου ἐξ αὐτῶν· ἐκτὸς τούτου, ἐξηκολούθησα, τὸ ἐν ὥρᾳ πολέμου ἐναπόκειται νὰ διαλυθῇ διὰ τῆς ὑπάρξεως πολέμου κατὰ πολιτικὸν νόμον λαβόντος χώραν, ἵνα προσδιορισθῇ καὶ ἡ ἐν τῷ μεταξὺ παρελθοῦσα ὥρα ἣν συγχωρήσατέ μοι δὲν βλέπω ποῦ ἐστίν· διότι ἡ Υ. Π. ἐκτὸς ὁποῦ εἰσέτι ἐπισήμως δὲν σᾶς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον, ἀλλ' οὔτε ἡτοίμασε δ' ὑμᾶς στρατὸν ἀλλ' οὔτε στόλον, καὶ τὸ μεγαλήτερον εἰσέτι οὔτε παράλληλον μικρὰν γραμμὴν ἐξετράπη ἐκ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξακολουθούσης φιλικῆς περιποιήσεως, ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ὁ πόλεμος ἀποδεικνύεται μὴν ὑπάρξας, ἐὰν ὑμεῖς πολεμικῷ πνεύματι καὶ ἐπιδείξει ναυτικῷ μᾶς ἐκηρύξατε ἡμῶν ἀγνοούντων καὶ ἐν ἀγνοίᾳ μας ἐκυριεύσατε τὰ πλοῖα μας, μᾶς ἀφαιρέσατε ὑλικὸν οὐκ εὐκαταφρόνητον τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἐμπορικοῦ σωματίου μας, δὲν εἶναι δίκαιον ταῦτα, ἀποδίδοντες εἰς ὥραν πολέμου οὔποτε λαβόντος χώραν, νὰ μὴ μᾶς τὰ ἐπιστρέφητε· ναί, ἐὰν καὶ ἡμεῖς σᾶς εἴχομεν ἀντικηρύξει ἐπισήμως τὸν πόλεμον, πᾶν τὸ ἐν τῷ μεταξὺ γενόμενον ἦτον ἐκ τῶν ὃ γέγονε, γέγονε· ἀλλὰ διαφέρει οὐσιωδῶς ἤδη, διότι οὔπω ἐπισήμως εἰδοποιήσαντες ἡμᾶς ἤρχεσθε εἰς τὴν Μεσόγειον ὡς φίλοι, καὶ εἴσασθε ἐν σεαυτοῖς κεκηρυγμένοι ἐχθροί, τίς οἶδε, μᾶς ἐκαύσατε πλοῖα, ἡρπάσατε πράγματα, χώρας κτλ. καὶ ἤδη θέλετε ἐν ὥρᾳ καθ' ἣν εἰρηνεύομεν οὔποτε πολεμήσαντες νὰ στερηθῶμεν αὐτῶν, τοῦτο νομίζω δὲν δέχεται κἀμμία δικαιοσύνη ἀνθρώπινος.

— Τὸ κατ' ἐμὲ, ἀπήντησε περιάσχολος ὁ Ἄγγλος, τὰς αἰτίας τῆς μυστηριώδους ταύτης ἐχθρόπαθείας τοῦ Ἀνακτοβουλίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου δὲν ἐπιχειρῶ νὰ ἐρευνήσω, καθότι θέλω ἐμβαθύνει εἰς λαβύρινθον ἀδιέξοδον· μόνον τὸ καλὸν εἶναι νὰ πραγματοποιήσω τὰς γραπτὰς ὁδηγίας μου, χωρὶς νὰ θέλω νὰ ἐξεύρω τι περιπλέον, εἶπε, μὲ σκοπὸν νὰ δώσῃ ἄλλον δρόμον εἰς τὴν ὁμιλίαν.

Ἐγὼ δὲ ἐννοήσας καὶ μὴ θέλων ν' ἀφήσω τὸν μίτον τῆς ὁμιλίας ἐν ᾗ εἶχον πᾶν δίκαιον, ἐξηκολούθησα·

— Μάλιστα, σοφίσματα ἡ Ἀγγλία δύναται νὰ εὕρῃ ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐπαρκῆ ἵνα μὲ πείσωσιν, ἐν ᾧ ἐγὼ αὐθωρεὶ δύναμαι νὰ σᾶς πείσω.

— Κατὰ ποῖον τρόπον, ἠρώτησεν ὁ Ἄγγλος.

— Κατὰ τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι πρὸ ὀλίγου μᾶς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐκεῖνον τὸν παρελθόντα, γνωρίζετε, ὁ Βασιλεύς σας, καὶ μᾶς εἶχεν ἐκθέσει λόγους ἰδιαιτέρους καὶ ἰσχυρούς· ἀλλ' ἰδοὺ ἀντίγραφον ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας, ἐν ᾗ λέγει ὅτι κατὰ χάριν καὶ ἐπιθυμίαν του ἐκήρυξεν ἡμῖν τὸν πόλεμον.

— Τῳόντι, εἶπεν ὁ Ἄγγλος· ἀλλὰ τότε εἴχομεν συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν μ' ἐκεῖνον, καὶ οὕτω πως μᾶς ἐπέβαλλε χρέος ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων, ἐν ᾧ σήμερον·

— Ἐν ᾧ σήμερον, εἶπον ἐγὼ, ἀντὶ τῆς τετραετοῦς συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας σας μετὰ τῆς Ῥωσσίας φυσικῆς ναυτικῆς ἀντιζήλου σας ὅπως μᾶς ἐθυσιάσετε κηρύττοντές μας πόλεμον, ἤδη ἔρχεσθε καὶ πάλιν ἐνώπιον μιᾶς δυνάμεως φίλης ὑμῶν, ἀπὸ τρεῖς περίπου αἰῶνας καὶ διατηρούσης σταθερὰν καὶ στερεὰν θέσιν φιλίας καὶ ἀκεραίου οὐδετερότητος ἐν τῷ μέσῳ γενικοῦ καθ' ὑμῶν συνασπισμοῦ καὶ ἀμφικτυονικοῦ δεσμοῦ τῆς ξηρᾶς Εὐρώπης ὅλης, κινηθείσης διὰ τῆς ὑποκινήσεως τοῦ κολοσσαίου ἐχθροῦ σας Ναπολέοντος, ἐνώπιον μόνης τῆς Τουρκίας ἔρχεσθε ἥτις ἐτήρησεν ἀμίαντον τὴν μεθ' ὑμῶν συμπεριφορὰν, ὅτε δόξα τῷ Θεῷ ἐφάνησαν οἱ φυσικοὶ φίλοι καὶ ἐχθροί σας, ἀντὶ νὰ μᾶς

ἱκανοποιήσητε μίαν ζημίαν προελθοῦσαν ἐξ ὑμῶν, ἀντὶ νὰ μᾶς βοηθῆτε εἰς τὸν κατὰ Ῥωσσίας ἀγῶνα μας, ὡς ἠλπίζαμεν τοὐλάχιστον, ἔρχεσθε παραγνωρίζοντες ὅλως διόλου πρὸς αὐθαίρετον καὶ ἄνομον καρπισμὸν ἐκ φιλικοῦ ταμείου, μίαν ὁμολογουμένην ἀλήθειαν· φαίνεται τὰς περὶ τοῦ θέματος τούτου ὁδηγίας σᾶς ἔδοσαν ἢ πολὺ ἐλλιπεῖς ἢ στρεβλὰς, καθότι μὴ νομίσητε ὅτι θέλομεν παραγνωρίσει ἡμεῖς τὸ φυσικὸν δίκαιόν μας ἐνόσῳ λάμπει δόξα τῷ Θεῷ, καὶ οὔτε ὑμεῖς ἠθέλετε βέβαια μᾶς χορηγεῖ πλήρη τὴν εἰς ἀνεξάρτητα Κράτη ἐκτίμησιν, ἐὰν ἀμελῶς ἐφροντίζομεν τὴν περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων μας διευθέτησιν.

— Οὐδεὶς, Ἐξοχώτατε, ἀπήντησεν ὁ Ἄγγλος, μοὶ εἰσηγεῖ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν μου, αὐτὰ δὲ εἶναι ἁπλῶς καὶ συντόμως κεχαραγμένα ἐντὸς τῶν ὁδηγιῶν μου, ὅθεν περιμένω νὰ μοὶ δώσητε καμμίαν τελειωτικὴν ἀπάντησιν, ἀλλέως φεύγω.

— Εὐγενὴ Λόρδε, ἀπήντησα ἐγὼ μειδιῶν, καὶ διὰ τοῦ μειδιάματος τούτου μόνου ἀφοπλίσας αὐτὸν, εἶναι γελοῖον ἐὰν ἡ Ἐξοχότης σας ἐπιστηρίζηται εἰς τὴν ἰδέαν τυχὸν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ ἐμπνέουσα φόβον εἰς ἐμὲ, ὅστις μᾶλλον παντὸς ἄλλου γνωρίζω τήν τε διάθεσιν καὶ εἰδικὴν ἰσχὺν ἣν ὁ κραταιός μου Μονάρχης ἐκληρονόμησεν ἐκ τῶν τροπαιοφόρων προγόνων του νὰ διαθέτῃ, ὅταν ἡ ἀπειλουμένη χρεία καὶ ἥτις ἄλλοι καλέσουσιν αὐτὴν, ἀλλ' ἐγὼ ἀτομικῶς λυποῦμαι διὰ τοὺς κόπους μου οὓς κατέβαλον ἵνα ἀγωνισθῶ τοσαῦτα μὲν ἔτη μετὰ τοῦ Ταϋλλεράνδου, ἄλλα τόσα μετὰ τοῦ ἰδίου Ναπολέοντος, καὶ μετὰ τοσούτων ἄλλων διπλωματῶν Γάλλων, ἵνα μείνῃ ἡ Τουρκία μόνη ἔξω τοῦ καθ' ὑμῶν προπαρασκευασθέντος, ὡς γνωρίζετε, γενικοῦ συνασπισμοῦ, ἐὰν διὰ τῆς ἰδιοτροπίας καὶ ἐπιμονῆς σας ταύτης τῆς πρὸς παραγνώρισιν φανεροῦ δικαίου μας ἀποτύχω, ἐκτὸς ὅπου οἱ κόποι μου θέλουσιν ἀποβῆ εἰς μάτην, ἀλλαμὴν θέλω κατασταθῆ καὶ περίγελως τῶν Γαλλιζόντων ὅλων, ἀλλὰ γενναίως θέλω ἀποδώσει καὶ τοῦτο εἴς τινα ἀνεξερεύνητον βουλὴν τοῦ Ὑψίστου, ὥστε οὔτε τὴν παρ' ὑμῶν ληφθεῖσαν ὕλην δύναμαι ν' ἀποδώσω, οὔτε παρ' ὑμῖν ν' ἀφήσω τι ἐκ τῶν κυριευθέν-

των, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἡ διόρθωσις αὕτη νὰ μείνῃ ἔξω τῆς συνθήκης τῆς ὑπογραφθησομένης καὶ συνωμολογηθησομένης εἰρήνης, καὶ κατόπιν ἐγὼ νὰ σᾶς δώσω γραφὴν πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ ἀντιπρόσωπόν μας ὅστις φιλικῶς ἂς ἐξελέγξῃ δι' ἐπιτροπῆς τινος τὰ τοῦ θέματος τούτου, διότι αἱ περὶ τούτου ὁδηγίαι μου εἶναι ῥηταὶ, καὶ ἐὰν ἀγαπᾶτε, δύναμαι νὰ σᾶς ἀποκαλύψω αὐτὰς ἐν περιπτώσει ἐπιθυμίας σας.

Τότε ἠγέρθη ὁ Κύρ. Πιζάνης ὁ κατάρατος (Μελ-ουνὶ) καὶ εἶπε·

— Ἀπορῶ πῶς ὁ ἡμέτερος Πρέσβυς εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἐναντίον τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν αὐστηρότητας, φαίνεται μειλίχιος καὶ ἀνεκτικὸς εἰς πράγματα, μὰ τὸν Θεὸν ἡλίου διαφανέστερα, ὅτι ἐδῶ πλέον δὲν πρόκειται περὶ εἰρήνης, ἀλλὰ περὶ κενῶν λόγων, ὡς βλέπω πρὸς ἃ ἐγὼ ἀπήντησα·

— Ἔχετε δίκαιον ἐντελῶς· πᾶς πληρεξούσιος βεβαίως δὲν δύναται νὰ διαπραγματευθῇ ὅρους, οὔτε ἀντιβαίνοντας εἰς τὰς ὁδηγίας του, οὔτε ἐντελῶς μὴ σημειουμένους ἐν αὐταῖς· ὅθεν ἡ Ἐξοχότης του ἂς ἀναφέρῃ τοῦτο εἰς τὴν αὐλήν του, κἀγὼ ἐὰν ἐγκρίνητε πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ Πρέσβυν μας Σιτκὴ Ἐφέντη, ὅτι τὰ τέως πρακτικά μας αὐτὰ, ἡ ἀξίωσίς μου αὐτὴ, αἱ ἄχρις ὥρας φιλικαὶ σχέσεις μας αὐταὶ, καὶ ἡ ἐπιμονὴ τοῦ πληρεξουσίου αὐτὴ ὅτι δὲν ἐνυπάρχει τι ἐντὸς τῶν ὁδηγιῶν του περὶ τούτου, καὶ ἂς ἀναμένωμεν ἀπάντησιν, ἵνα τότε συνυπογράψωμεν τὴν εἰρήνην, ἀλλέως οὔτε τῶν συναδελφῶν μου περίγελως γίνομαι, οὔτε τῶν σαφῶν θελήσεων τοῦ κυριάρχου μου ἀδέξιος ἐκτελεστὴς, δὲν δύναμαι καὶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

— Τότε, ἀπήντησεν ὁ Ἄγγλος, μᾶς ὑποχρεοῖτε νὰ περιμείνωμεν καθ' ἕνα τρόπον ἄλλους δύω μῆνας ἀπραξίας καὶ ἴσως ἀτελεσφορήτου προσδοκίας εἰς τὰς παραλίας ταύτας.

— Ἀ ψυχή μου, ἀπήντησα, διατί δὲν ὁμιλεῖτε γλῶσσαν πληρεξουσίου; κατὰ τὴν πρώτην συνδιάλεξίν μας, σᾶς εἶπον νὰ μὴ δαπανήσωμεν εἰς μάτην πολύτιμον καιρὸν εἰς σοφίσματα τρέχοντες ὁ εἷς καὶ ἄλλος ὑπὸ τὸ ἄσυλον τῶν ὁδηγιῶν αἵπερ

ἀδύνατον οὔτε ἐξ ἑνὸς οὔτε ἐξ ἄλλου μέρους νὰ ἐκτελεσθῶσι κατὰ γράμμα· ἐὰν ἦτο τοῦτο, αἱ συνθῆκαι ἐγίνοντο διὰ τῆς γραφικῆς λειτουργίας ἄνευ μεσολαβήσεως καὶ πληρεξουσίων φερόντων ἐν ἑαυτοῖς πᾶσαν ὁδηγίαν κἄποτε πρὸς εὕρεσιν τοῦ μέσου καὶ διαλλακτικοῦ ὅρου. Ἰδοὺ παραδείγματος χάριν ἐγὼ θέλω σᾶς ἀποζημιοῖ διὰ τὸ ἀπολεσθὲν πλοῖον σας τὸ πολεμικὸν, διότι σᾶς ἀνήκει πῶς; ἀποζημιώσατέ με καὶ ὑμεῖς εἰς ὅ,τι μᾶς ἀνῆκε καὶ ἀφηρέθη παρ' ὑμῶν, καὶ τὸ πολύκροτον τοῦτο ἄρθρον παύει τῆς συζητήσεως εὐθὺς, καὶ προβαίνομεν εἰς τὰ ἐπίλοιπα ὡς ἧττον ἐκτελέσιμα· ὑμεῖς μάλιστα, Κύριε Πιζάνη, εἶπον ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν διερμηνέα, ἐὰν ὁ Κύριος Πρέσβυς ἀγνοῇ τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων μας, εἴσθε δόξα τῷ Θεῷ ἐν πλήρει γνώσει, καὶ δύνασθε νὰ τὸν πείσητε νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀδιαφιλονείκητον τῆς ἀληθείας ταύτης· αὔριον παραδείγματος χάριν δεδόσθω ὑπογράφομεν ὁμοῦ, καὶ δημοσιεύεται ἡ συνομολογηθεῖσα εἰρήνη, καὶ ἡ Υ. Π. τί μέλλει καὶ τί δύναται ν' ἀποκριθῇ εἰς τοὺς ἀδικηθέντας τόσους ἐμπόρους ὑπηκόους της, ὅταν οὗτοι μὲ τὰς ἀναφορὰς των εἰς χεῖρας τὴν κυκλώσωσι ζητοῦντες τὸ ἰδικόν των ὅπερ τοῖς ἀφηρέθη παρ' ὑμῶν; ὁμιλεῖτε, παρακαλῶ.

— Ἡ Υ. Π., ἀπήντησεν ὁ Κ. Πιζάνης, εἶναι ἀρκετὰ φρόνιμος νὰ ἐξασκήσῃ τὴν μεγάλην της δύναμιν ὅπως εἰς τοὺς ἔξω, οὕτω καὶ εἰς τοὺς ἔσω, καὶ ὅταν τοιαῦτα σωματεῖα ἐμπόρων παρουσιασθῶσι, δύναται νὰ τοῖς ἀπαντήσῃ διὰ τοῦ καλητέρου τρόπου ὅτι ὅπως ἐν ὥρᾳ εἰρήνης ὠφελοῦνται, οὕτω πως ἐν ὥρᾳ μάχης χάνουσι, καὶ τελειώνει· τί περισσότερον δύνανται νὰ προσθέσωσι, ὑπήκοοι τῆς Υ. Π. καὶ σκλάβοι οἱωνεὶ γνωρίζομεν εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, μ' ἕνα σφυριγμὸν ἡ Υ. Π. δύναται νὰ διασκορπίσῃ ὡς καπνόν.

— Ὄχι, φίλε μου, ἀπήντησα ἐγὼ, ὄχι· ἐὰν τῶν ὑπηκόων σας τὰ συμφέροντα σᾶς ἐπιβάλλωνται ὑπὸ τοῦ καθεστῶτος καὶ ἰσχύοντος Συντάγματός σας, παρ' ἡμῖν ὑπάρχει ἔτι τί περισσότερον διότι μᾶς τὸ θεσπίζει καὶ ἡ θρησκεία, καὶ ποτὲ δὲν δυνάμεθα νὰ παραγνωρίσωμεν τὴν ἀνήκουσαν ἡμῖν ἱερὰν ὑποχρέω-

σιν τῆς ὑπερασπίσεώς των ἀπαιτοῦντες διὰ λόγων ὅπως ἐλάβετε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς μάθητε ὅλως ἀντιβαινόντων εἰς τὸ σύστημα καὶ τὴν θρησκευτικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Υ. Π. διότι ἐὰν τὰ πράγματα ταῦτα τοῖς ἀφαιροῦντο, διαρκούσης μάχης τινὸς ἢ ἐν τῷ μεταξὺ πολέμου κεκηρυγμένου, ἤλλαζεν ἤδη· ὅταν μᾶς ἀπαντήσωσι, — πότε εἴχετε πόλεμον, καὶ πότε ἐκλείσετε εἰρήνην, εἴμεθα λαὸς ἐργατικὸς καὶ ἐμπορικὸς ἀγνοοῦμεν, διότι ἐὰν ἀληθῶς εἴχετε μετὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμον, ἠθέλετε μᾶς προσκαλέσει καὶ εἴμεθα πρόθυμοι νὰ τρέξωμεν ὅπως παντοῦ τρέχομεν, καὶ ἐὰν ἐχάνομεν βραχίονας καὶ πόδας καὶ τὴν ζωήν, δὲν σᾶς ἐζητοῦμεν τὴν ἐπιστροφήν των διότι ἐν ὥρᾳ κινδύνου τοῦ Κράτους μας, πάντες ψυχῇ τε σώματί τε καὶ περιουσίᾳ ἀνήκομεν εἰς αὐτό· ἀλλ' ἤδη καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων τὰ πλοῖα μας ἡρπαγησαν, τὰ φορτία μας ἐσφετερίσθησαν ὑπὸ Ἄγγλων, ἐπιστρέψατέ μας τὴν περιουσίαν μας, διότι δι' αὐτῶν ζῶμεν καὶ ὑπάρχομεν, εἶναι τὰ πτωχὰ κεφάλαια δι' ὧν ζῶμεν τὰς οἰκογενείας μας κτλ. ὑμεῖς, Κύριε Πιζάνη, ἐὰν εἴσθε εἰς θέσιν τῆς Υ. Π. τί ἠθέλετε ἀπαντήσει εἰς τὰς προσκλαύσεις τοῦ ἀδικηθέντος καὶ τοιαῦτα λέγοντος καὶ καταβοῶντος λαοῦ; κρίνετε ὀρθῶς μίαν στιγμήν, καὶ εἴπῆτε ἀμερολήπτως εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ψυχήν σας, ὑπάρχει εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ διαλεκτικὴν κἀνεὶς ὀρθότερος λόγος τῆς διασκορακίσεώς των ἐκτὸς τῆς ἀποδόσεως τῶν ὅσων ὑστερήθησαν;

— Τῆς ἀπαντᾷ ἡ Υ. Π., εἶπεν ὁ Πιζάνης, ὅτι ἐπειδὴ ἐν περιπτώσει ἐπιμονῆς ἐκ μέρους της πρὸς ἀποζημίωσίν των ἤθελεν ἀποτύχει ἡ μετὰ τῆς Ἀγγλίας εἰρήνη, μεταβαλλομένη εἰς πόλεμον, ἤθελον τότε χάσει προφανῶς τὰ τριπλάσια, διὰ τοῦτο ἐδέησε νὰ θυσιασθῇ ἡ ἤδη γενομένη μικρὰ ζημία ἄνευ ἀποζημιώσεως μείνασα.

— Ναί, ἀνταπήντησα, ἐὰν ἀποτύχῃ ἡ εἰρήνη, καὶ ἀρχίσωμεν τὰς ἐχθροπραξίας, κηρύττοντες ἀμοιβαδὸν τὸν πόλεμον, δὲν μᾶς μέλλει ἐὰν χάσωσι καὶ δεκαπλασίας ποσότητας· ἀλλ' ἤδη διαφέρει διότι ἡ ἁρπαγεῖσα ὕλη δὲν θεωρεῖται πλέον λεία διὰ τοῦ

νόμου τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἀφαίρεσις αὐθαίρετος καὶ ἐξ ἀπροόπτου δυνάμει δυνάμεως παρεσκευασμένης ἐπιπιπτούσης κατὰ ἀντιπάλου ἀδυναμίας ἀπροπαρασκευάςου, ὥστε τὸ δίκαιον τοῦτο εἶναι ἱερὸν καὶ κατὰ ὅλους τοὺς κώδηκας τοῦ κόσμου, ἀνάγκη νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν ὑστερηθέντα· καὶ ἔπειτα τί εἶναι παρακαλῶ τόση μηδαμινὴ ποσότης ὡς πρὸς τὴν βαθύπλουτον Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, ἥτις ἄλλως τε ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ τῆς ἱπποτικῆς της ἀξιοπρεπείας δὲν πρέπει νὰ καταδέχηται τοιούτων ἀθεμίτων σφετερισμῶν μηδαμινοτήτων ἀνηκουσῶν εἰς ἀνθρώπους τοιούτυς.

Εἰς τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην ὁ Ἄγγλος ἐφάνη καμφθεὶς καὶ ἀναγνωρίζων ἐν μέρει τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἡ τοῦ Κ. Πιζάνη ἐπιμονὴ ἦτον ἀπαραδειγμάτιστος· ἐπέφερε παραδείγματα ἐπὶ παραδειγμάτων, χρονικὰ ἐπὶ χρονικῶν καθότι ἡ Υ. Π. περιπλεχθεῖσα εἰς διαφόρους ἀρχαίους πολέμους μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κεκηρυγμένους ἐπισήμως ἐσκόρπισε τὸν ἀλαλάξαντα λαὸν πρὸς ἐπιτυχίαν ὁπωσδήποτε ἀποζημιώσεως· διατὶ καὶ σήμερον δὲν μετέρχεται τὸν τρόπον τοῦτον; ἔλεγε.

— Ναὶ, Κύριε Πιζάνη, τῷ εἶπον, κατὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους ἦσαν λόγοι ἀνωτέρας σημασίας, καθότι ἐπρόκειντο ἀποδόσεις φρουρίων, πόλεων κτλ. δι' ὧν ἡ Υ. Π. εἶχε τὰς γεωγραφικὰς ὠφελείας, δι' ἃς τοῦ λαοῦ του τὰς προσκλαύσεις μὴ σκορπίζουσα δι' ἀποτόμου ἀπαντήσεως, ἢ ἀπέδιδεν ἐκ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ταμείου αὐθωρεὶ, ἢ ὅπως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς μετὰ τῆς Ῥωσσίας πολεμικῆς διαρκείας χρόνου, τὰς ἀδικηθείσας ἡγεμονίας τὰς παραδουναβίους, εἴδετε πῶς ἀπεσοβήσαμεν, ἀφήσαντες καὶ χαρίσαντες τριῶν ἐτῶν φόρον, ὅπερ σημαίνει ἀποζημίωσιν πληρωθεῖσαν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου· ἐσχάτως δὲ ὑμεῖς μᾶλλον παντὸς γνωρίζετε τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας κλεισθεῖσαν εἰρήνην μας, ἐφαρμόσθη ἢ ὄχι τὸ ἄρθρον τῆς ἀμοιβαδὸν ἀποδόσεως τῶν πρὸ τοῦ πολέμου ληφθέντων; ἐὰν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπῆρχε τρόπος τις ἄλλος, σᾶς βεβαιῶ ἤμην ἕτοιμος νὰ ἐκτελέσω· ἀλλὰ βλέπετε, κρίνετε, ἀποδώσατε δίκαιον Κύριοι· εἶναι

δίκαιον πτωχοῦ καὶ ἐμπορικοῦ λαοῦ, ποία Κυβέρνησις ὁπωσοῦν σχηματισμένη καὶ ἀρχὰς ὑγιεῖς πρεσβεύουσα δύναται νὰ κατακρημνίσῃ τὴν ἀναγκαίαν ταύτην ζωτικὴν ἀρτηρίαν εἰς τὴν οἰκονομικήν της ὕπαρξιν, τὸ ἐμπόριόν της;

Ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος ἐφάνη καμφθείς.

— Ἔχετε δίκαιον, εἶπε, καὶ θέλω λάβει φροντίδα νὰ δοθῇ ἡ ἀποζημίωσις αὐτῶν, ἀλλ' ἡ καταχώρησις αὐτῆς ὡς ἄρθρου ῥητοῦ εἰς τὴν συνθήκην, ἀντιβαίνει εἰς τὰς ὁδηγίας μου.

— Ἡ ἀπάντησίς σας αὕτη, Ἐξοχώτατε, ἀπήντησα ὀργίλως, μὲ συγχωρεῖτε, δὲν εἶναι οὐδόλως δεκτὴ ὄχι παρ' ἐμοὶ ἀτομικῶς, ἀλλὰ παρὰ τῷ πληρεξουσίῳ τῆς Υ. Π. ὡς ἐὰν σᾶς ἔλεγον ἐγώ, καταχωρήσατε πρὸς τὸ παρὸν, καὶ ὅταν φθάσω εἰς Κωνςαντινούπολιν τὸ ἀφαιροῦμεν πάλιν, ἢ ἂν σᾶς ἔδιδα πτερωτὰς ὑποσχέσεις νὰ σᾶς συνδιαλλάξω μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, πρέπει νὰ δίδετε βάσιν εἰς τοὺς λόγους μου;

Καὶ ἐὰν ἐγὼ ἐδεχόμην τοιαύτας ἀνεπισήμους ὑποχρεώσεις, ἐκτὸς ὁποῦ ἤθελον περιγελασθῇ παρὰ τῶν ἐντολέων μου δικαίως, ἀλλαμὴν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ζημειωθέντων δὲν δύναμαι νὰ κλείσω, κατὰ δυστυχίαν δὲν εἶμαι καὶ τόσον βαθυτάλαντος ἵνα τοὺς ἀποζημιώσω, πρὸς παράδειγμα, ἰδοὺ ὁ ἐν τῷ στενῷ χρέη ὑποναυάρχου μας ἐκτελῶν Χαλὶλ πέης ἐν τῷ μεταξὺ ἐκείνῳ ὑστερήθη τοῦ περικαλλοῦς ἀκατίου του ἀξίας 5,000 γροσίων ὡς ἔγγιστα, ὅπερ ἀκολούθως ἐπωλήθη εἰς Μελίτην, ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὸ δικαίωμα δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος ὑστερήθη τοῦ ἰδικοῦ του, ἤδη ἀφ' ὅτου ἡ ἐδῶσε ἄφιξίς σας μυρίζει συνομολόγησιν συνθήκης εἰρήνης, πολλὰς φορὰς ἦλθε πρὸς ἐμὲ ὑπενθυμίζων με πρῶτος τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀκατίου ἢ ἀντιτίμου, καὶ ἄλλοι τόσοι ὡς αὐτὸν εἰς ποῖον πρῶτον νὰ δώσωμεν ἀπάντησιν, ποῖον νὰ καθησυχάσωμεν, ποῖον ν' ἀποσοβήσωμεν·

— Ἐννόησα, ἐννόησα, ἀπεκρίθη ὁ ἄγγλος, ἔχετε δίκαιον, καὶ σᾶς βεβαιῶ ἐὰν ἡ ἀναγκαιοῦσα χρηματικὴ πρὸς ἀποζημίωσιν ποσότης μ' εὑρίσκετο πρόχειρος, δὲν ἤθελον διςάσει νὰ κόψω τὸ νῆμα τοῦτο καθάπαξ, καθότι ἀλλέως δὲν δύναμαι νὰ

ἀναγνωρίσω δι' ἐπισήμου ἄρθρου εἰς τὴν συνθήκην, ὅπερ δὲν μοὶ ἑρμηνεύουσι ποσῶς αἱ ὁδηγίαι μου, ἀλλὰ ὅπερ δύναμαι νὰ κάμω, ὡς σᾶς εἶπον διὰ μιᾶς γραφῆς εἰς τὸν βασιλέα μου, ὅς τις μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἀναγνωρίζων τὸ διεθνὲς δίκαιον θέλει ἀποδώσει δικαιοσύνην· σᾶς κάμνω ὅρκον, ὅτι ἡ Α. Μ. ἀδύνατον νὰ παραγνωρίσῃ τὴν ἰσχὺν τῆς φανερᾶς ταύτης δικαιολογίας σας.

— Μὲ συγχωρεῖτε, εἶπον ἐγώ· ἡ Α. Μ. ποτὲ δὲν ἐξελέξατο ἀντιπρόσωπον ἁρμοδιώτερον ὡς ὑμᾶς, καὶ τοιοῦτον σᾶς ἐκτιμῶμεν, καὶ καθόσον ἡ πεποίθησις αὕτη εἶναι μεγάλη, ἀντιστρόφως ἡ πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς ὑπεκφυγὰς πίστις μας εἶναι καὶ ἀνάγκη νὰ ἦναι μικρὰ, ἄλλως, τίς ἦτον ἡ ἀνάγκη νὰ διορίσουν λόρδον ὡς ἡμᾶς; ἠδύναντο νὰ ἀναθέσουν εἰς ἁπλοῦν πλοίαρχον τοῦ ναυτικοῦ σας τὰς ῥητὰς ταύτας ὁδηγίας, διορίζοντες ἢ νὰ ἐκτελέσῃ ἢ νὰ ἐπιστρέψῃ χωρὶς νὰ δίδουν κόπον εἰς εὐγενῆ λόρδον ὡς ὑμᾶς, ἐὰν ἦναι ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ἀδυναμίαν ἐν τῷ ἀτόμῳ τοῦ πληρεξουσίου.

— Τί νὰ σᾶς κάμω, ἡ ἀλήθεια εἶναι αὕτη, εἶπεν.

— Τότε ὑπάρχει τι ἕτερον, εἶπον ἐγώ· δὲν θέλετε νὰ ἐρωτήσητε καθάπαξ ἐκ τοῦ Μεγαλειοτάτου Βασιλέως σας, καὶ κατ' ἐκεῖνο νὰ ἐκτελέσητε;

— Μάλιστα.

— Καλοθελήσατε νὰ ἐμπερικλείσητε καὶ τὸ ἄρθρον τοῦτο τῆς ἀποζημιώσεως τῶν παθόντων ἐμπόρων μας ὅπως θέλω καὶ ἐπιμένω ἐγὼ, λέγοντες μάλιστα ὅτι εἰς τοῦτο εἶμαι κατ' ἐπιμονὴν ἀδυσώπητος· εἰπῆτε ꝁ ὅ,τι ἀποφασίσῃ ὁ φιλοδίκαιος Μονάρχης σας ἐγὼ δέχομαι ἐν ὀνόματι τῆς Υ. Π.

Εἰς τοῦτο ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος νεύσας, ἀπεφασίσθη νὰ γίνουν τὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα, ὧν κομιστὴς ἅμα καιροῦ συγχωροῦντος νὰ γίνῃ ὁ Κ. Πιζάνης, καὶ ἡμεῖς ν' ἀναμένωμεν εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ ἀπάντησιν.

Μετὰ ταῦτα σύμφωνοι, ὁ Πρέσβυς ἀνεχώρησεν εἰς τὸ πλοῖόν τȣ.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Κύρ. Πιζάνης πάλιν ἐλθὼν λίαν πρωῒ εἰς τὸ οἴκημά μας, ἤδη πλέον ἐπισήμως ἐκ μέρους τοῦ Κυρ. Πρέσβεώς

τυ ἐρχόμενος, μᾶς ἔφερε τὴν ἀπαισίαν εἴδησιν, ὅτι ὁ Κύρ. Πρέσϐυς δὲν συγκατατίθεται μὲ κἀνένα τρόπον εἰς τὸ θέμα τῆς ἀποζημιώσεως νὰ σχηματίζῃ ἄρθρον ἐν τῇ συνθήκῃ, τοιούτως δὲ φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν δύναται καὶ νὰ ἐμπερικλείσῃ σχέδιον ἄρθρου εἰς τὴν Α. Μ. ὡς χθὲς εἶχε συμφωνηθῆ μεταξύ μας, καὶ ὅτι τὸ πρῶτον καὶ ὕστατον δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρὰ νὰ γράψῃ εἰς τὴν αὐλήν του ἰδιαιτέρως, ἡμεῖς δὲ μὴ δεχθέντες τὴν πρότασιν ταύτην, ὁ διερμηνεὺς ἀπῆλθεν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ ῥηθεὶς διερμηνεὺς πάλιν ἐλθὼν μετὰ τοῦ ἐξ ἀποῤῥήτων τοῦ Κυρίου Πρέσϐεως μᾶς ἀνήγγειλεν ὅτι σήμερον ἡ Ἐξοχότης του ἔρχεται εἰς Λούνζα ἵνα ἐφοδιασθῇ τῆς τελευταίας ἀποφάσεώς σας, πρὸς οὓς εἴπομεν, τὸ πολὺ καλά.—

Τῴόντι ἠκούσαμεν, ὅτι ὁ Κύριος Πρέσϐυς ἦλθεν εἰς Λούνζα, ἡμεῖς δὲ ἐϐιάσθημεν, ἱππεύσαντες νὰ τὸν εὕρωμεν ἐκεῖ ὅπου μετὰ τὰς συνήθεις φιλοφρονήσεις ἐκεῖνος μᾶς εἶπε μέ τινα τόνον ἀσυνήθη εἰς τὰς ἄλλας πέντε συνεδριάσεις μας, ἡ δὲ παροῦσα ἦτον ἕκτη.

— Ἐξοχώτατε· πολλάκις σᾶς ἐπανέλαϐον, ὅτι τὴν περὶ ἀποζημιώσεως δικαίαν, ἄλλως τε κατ' ἐμὲ πρότασίν σας, δυστυχῶς ὑστερούμενος σχετικῶν ὁδηγιῶν, ἐκτὸς ὁποῦ δὲν ἠδυνάμην νὰ καταχωρήσω ὡς ῥητὸν ἄρθρον εἰς τὴν συνθήκην, ἀλλ'οὔτε ἁπλῶς νὰ συζητήσω μεθ' ὑμῶν ἐν ἐπισημότητι ἠδυνάμην, καὶ τοῦτο σᾶς λέγω μὲ κακοφανισμόν μου προφανῆ· σημειώσατε ὅμως ὅτι καίτοι ἐγὼ ἐπανέλαϐον ὑμῖν τὰς εὐλογοφανεῖς αἰτίας μου, οὐχ ἧττον ὑμεῖς ὡς ἐπιχείρημα τοῦτο κρατοῦντες ἐξακολουθεῖτε νὰ ἐπιμένητε, ὅπερ πάλιν, καὶ πάλιν μᾶς ἐπανακάμπτει κατὰ δυστυχίαν εἰς τὸ θλιϐερὸν συμπέρασμα, ὅτι ἔκτοτε ἐκ τῆς ἐδῶσε ἀποςολῆς σας, μέχρις ὥρας ἡ Υ. Π. σκοπὸν εἰλικρινῆ δὲν ἔχει εἰρήνης, καὶ ἐπιτηδεύεται ἐξαγοράζουσα καιρὸν καὶ φενακίζυσα ἡμᾶς. Ἐὰν τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν ἔχῃ ἀληθείας, ψεύσατε αὐτὸ δίδοντές μοι τελειωτικήν τινα σήμερον ἀπάντησιν· ἀλλέως ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ φύγω σήμερον.

Εἶδον ὅτι δὲν ἦτο περίστασις κατὰ μέτωπον ἀντικρούσεως,

καθότι ἡ διάῤῥηξις καὶ τῶν ἄχρι τοῦδε κόπων μας ματαίωσις ἦτο βεβαία, ὅθεν ἐδέησε νὰ ἀκολουθήσω πλάγιόν τινα τρόπον.

— Ὦ. Ὦ . . τὸ ὕφος τοῦτο πάλιν, (εἶπον ἐγὼ) ἐκ μέρους τοῦ ὡς ἀρνίου μειλιχίου λόρδου μου, ἀναμφιβόλως κρύπτει τι σήμερον· ἡμεῖς εἴμεθα ἐδῶ οἱ καλήτεροι φίλοι, ἡ αἰφνήδιος φυγὴ τί σημαίνει, στάσου νὰ ἰδῶμεν, εἶπον μειδιῶν, τίς τὸν δυσηρέστησεν· ἐξάπαντος ὑπάρχει ὁ ἔνοχος, καὶ πρέπει νὰ τιμωρηθῇ, ἐπρόσθεσα ἀστεϊζόμενος· ὥστε ὁ λόρδος ἐφάνη ἐπ' ὀλίγον καταπραϋνθείς.

Ἀκολούθως δὲ ἐπρόσθεσα·

— Λυποῦμαι πολὺ, διότι δυστυχῶς ὑστεροῦμαι τῆς ἀπαιτουμένης εὐφραδείας, ἵνα παραστήσω τὰ δίκαια τῆς Κυβερνήσεώς μου προσηκόντως.

— Τὰ πλοῖα μας πέρυσιν, ὅτε ἐβίασαν τὸν Ἑλλήσποντον, ἦτο διότι τὰ σταθμεύοντα Ὀθωμανικὰ πλοῖα, πρῶτα ἐσφαιροβόλησαν αὐτὰ, καὶ ἕως πεντακοσίων Ἄγγλων αἷμα τότε ἐχύθη κατὰ πρώτην φοράν· τίς λοιπὸν εἶναι ὁ πρῶτον ἐπιτεθεὶς, καὶ κηρύξας τὸν πόλεμον διὰ στόματος ὅλμων, καὶ ὄχι ὡς διϊσχυρίζεσθε εἰσέτι οὔπω γενόμενον, καὶ εἶναι περιττὸν νὰ σοφιζώμεθα γενόμενον ἢ μὴ, ἀλλ' ὅπερ ἐπιβαρύνει τὴν εὐθύνην ὑμῶν, εἶναι διότι τότε μὲν σᾶς ἐστείλαμεν τὸν πληρεξούσιον Πάτζη, οὗ τὰς προτάσεις δὲν ἠθελήσατε νὰ δεχθῆτε· μετὰ ἓξ μῆνας τῆς ἀναχωρήσεως ἐκείνου, ἔγιναν ἐν τῷ μεταξὺ ὅσα λέγετε, ἐπειδὴ ὑμεῖς θεραπεύοντες τὸν Σεβαστινιάνη, μεγάλα καὶ τρανὰ ὑπισχνούμενον ὑμῖν μᾶς ἀπεπέμψατε· ἴδετε λοιπὸν ἐὰν ἐκεῖνα κατεσχέθησαν καὶ ἐσφετερίσθησαν ἐν ὥρᾳ πολέμου ἢ ὄχι; καὶ μάλιστα τότε ὁ Πρέσβυς μας ἐκεῖνος Πάτζη διεκοίνωσεν ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Ῥωσσικοῦ Πρέσβεως εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτι ἐὰν ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς εἰρήνης, πρέπει νὰ θεωρῇ τὴν ἐπὶ τῶν παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν κυριαρχίαν της μηδενισθεῖσαν ἠθικῶς κατὰ πρώτην φορὰν κτλ.

— Ὁ Κ. Πάτζη, ἀπεκρίθην, δὲν ἀπεπέμφθη ποτὲ, ἀλλ' ἡ ἐπιμονή του καὶ ὁ τρόπος του τὸν ἀπέπεμψαν· ἐνθυμηθῆτε ὅτι ὅταν

ἦλθεν ἐδῶ, ἐγένετο ἡ τελευτὴ τοῦ φρουράρχου τοῦ Ἑλλησπόντυ Ἰσμαὴλ Πασᾶ, αὐτὸς δὲ ἐβίασε τὸ ςενὸν, ἐν ᾧ ἐγὼ τὸν προσεκάλουν εἰς εἰρηνικὴν συνδιάλεξιν, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπέπεμψεν ἑαυτόν.

— Ἐγὼ, ἀπήντησεν ὁ Ἄγγλος, ἀγνοῶ τί μὲν οἱ ἄλλοι ἔκαμαν, ὅπερ δὲ πρέπει νὰ κάμω τοῦτο διανοοῦμαι· ἀναγνωρίζω τὸ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου φυσικὸν δίκαιον τῶν ἐμπόρων σας, τοὺς συλλυποῦμαι, ἐπεθύμουν ἐκ βάθους καρδίας νὰ τοῖς ἀπεδίδοντο τὰ ἀφαιρεθέντα, συγκλαίω ἐὰν θέλῃς, ἀλλὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἀδύνατον νὰ ἐνδύσω εἰς πολιτικῆς ἔναρθρον ἱματισμὸν ἐνώπιον τῆς ὀξυδερκοῦς αὐλῆς μου, τῆς σεβαστῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Παρλαμέντου μας, καὶ νὰ γίνω ἐγὼ ἔνοχος πολιτικοῦ πααίσματος, θέλων νὰ ἱκανοποιήσω παθοῦσαν τινὰ ἑταιρίαν ἐμπόρων, ὄχι.

— Ἐξοχώτατε, εἶπον ἐγὼ, παρακαλῶ σας, ἐὰν ἦτο δυνατὸν, νὰ μοὶ ἀποκαλύψητε τὴν καθαρὰν αἰτίαν δι' ἣν δὲν θέλετε νὰ καταχωρισθῇ τοῦτο ὡς ἄρθρον.

— Δὲν θέλω, διοτι αἱ ὁδηγίαι μου δὲν διαλαμβάνουσιν, εἶπεν ὁ Ἄγγλος, καὶ διὰ λόγους ἄλλους ἀνωτέρους· ἀλλὰ τὸ πλεῖςον διότι δὲν τολμῶ νὰ ζητήσω νέας ὁδηγίας, ὅπερ ταπεινοῖ τὴν ἠθικήν μου καὶ πολιτικὴν ὑπόληψιν.

— Ὄχι, Ἐξοχώτατε λόρδε, ἀπήντησα· ἡ ὑπεκφυγὴ αὕτη καὶ ἡ προφανῶς προφασιολογία δὲν μὲ πείθει ποσῶς, καὶ οὔτε ἔπρεπε νὰ μὲ ἐκτιμήσητε, ἐὰν τυφλῶς σᾶς ἐπίστευον· διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι — ὅταν ἐγὼ διανοούμενος ἐνδεχομένην πᾶσαν ἐκ μέρους σας ἀντίστασιν εἰς τὸ ἐν ταῖς ὁδηγίαις μου τοῦτο ἄρθρον τῆς ἀποζημιώσεως, ἠρώτησα τοὺς ἐντολεῖς μου, μοὶ εἶπον προφορικῶς ὅ,τι εἶπον· πῶς λοιπὸν νὰ πιςεύσω, ὑμεῖς, οἱ τοσοῦτον ἐξασκηθέντες εἰς τοιαύτας λειτουργίας, καὶ θεωρίαν καὶ πεῖραν ἔχοντες, δεκάκις περισσοτέραν τῆς ἰδικῆς μου, νὰ μὴν ἠθελήσατε νὰ ἐρωτήσητε, τὴν ἐκ μέρους μου ἐπίμονον ἐνδεχομένην ἰσχυρογνωμοσύνην, ἐν ὀνόματι τῶν ἀδικηθέντων ἐμπόρων μας, καὶ ταὐτοχρόνως νὰ μὴν ἦσθε πληρέστατα ἐφωδιασμένοι πάντες ἐπὶ τούτῳ, καθὼς καὶ ἐπὶ παντὶ ἄλλῳ πληρεξουσιότητος, δὲν δύναμαι νὰ πείσω τὸν νοῦν μου, ἡμεῖς μὲν εἰς τὸ εἴ-

δος μας νὰ ἤμεθα ἐντελεῖς, ὑμεῖς δὲ ἀτελεῖς, ὡς λέγετε τοὐλάχιστον.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος, πολὺ ὥραν σκεφθεὶς καὶ συνομιλήσας μετὰ τῶν ἀκολούθων του, μᾶς εἶπε·

— Ἐξοχώτατε, τὸ ἄρθρον τοῦτο τὸ περὶ ἀποζημιώσεως ὑπὲρ τὸ δέον ἐβράδυνεν ἢ οὕτως ἢ ἀλλέως νὰ λάβῃ μορφὴν ἢ νὰ ἀποῤῥιφθῇ, τὸ τελευταῖον ὡς βλέπω ἀδύνατον, ἡ δὲ καταχώρησις ἀδύνατος παρ' ἐμοί· ὁ μέσος ὅρος εἶναι νὰ σᾶς δώσω ἐπίσημον ὑποχρεωτικὸν ἔγγραφον, ἰδιαίτερον τῆς συνομολογηθησομένης συνθήκης, καὶ πρὶν ἐκείνη γίνῃ μάλιστα, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ σᾶς ἀσφαλίσω διὰ τὴν ἀποζημίωσιν ἐπὶ τῇ βάσει ἐλέγχου καταςρωθησομένου ὑπὸ ἁρμοδίου μικτῆς ἐπιτροπῆς· ἤδη ἐπειδὴ εἰς τοῦτο εἴμεθα σύμφωνοι, ἂς παύσωμεν πλέον ὁμιλοῦντες περὶ τούτου, ἤδη μᾶς ὑπολείπονται μερικὰ ἄλλα νὰ συνομιλήσωμεν οὐχ' ἧττον σπουδαῖα· ἡ σεβαστὴ Κυβέρνησίς μου ἔμαθεν ἐκ πηγῆς ὅτι διὰ τὴν ἐν Τιλσίτῳ ἀπόῤῥιψιν ἐκ μέρους τοῦ Ναπολέοντος τοῦ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου σχεδίυ διαμελισμοῦ (Μουκασεμὲ), ἡ Υ. Π. εὐγνωμονοῦσα προτίθεται νὰ παραχωρήσῃ τὴν Πελοπόννησον καί τινὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅτι ἡ Υ. Π. νὰ μὴ συγχωρήσῃ ποτὲ τὴν παρὰ γαλλικῶν στρατευμάτων κατοχὴν τῶν μερῶν ἐκείνων, οὔτε προσωρινῶς, οὔτε παντοτεινῶς, ἡ Υ. Π. νὰ ἀνοίξῃ τὸν Ἑλλήσποντον ὁψέποτε ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ἤθελε κρίνει εὔλογον νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὸν Εὔξεινον, νὰ βιάσῃ τὴν κοινὴν ἐχθρὰν Ῥωσσίαν εἰς συνομολόγησιν εἰρήνης λυσιτελοῦς καὶ πρὸς τὴν Τουρκίαν αὐτήν.

Καὶ ἐὰν μὲν τὰς προτάσεις μας ταύτας ἀτροποποιήτους δέχησθε, σκεφθῆτε μετὰ δύω ἡμέρας νὰ μοὶ δώσητε σαφῆ ἀπάντησιν, ἢ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μὴ περιμένων πλέον τίποτε, θέλω ἀπέλθει εἰς τὴν πατρίδα μου.

Καὶ ὁ εὐγενὴς λόρδος ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ πλοῖον του (9).

Μετά τινας ἡμέρας συνηντήθημεν πάλιν εἰς τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Χατὶμ Ζααδὲ, ὅπου μετὰ τὰς τυπικὰς προσρήσεις ὡς προ-

εισαγωγὴν ἀναγκαίαν και χώραν δώσουσαν εἰς τὰ ἐπίλοιπα ζητήματα, ἐπιτηδείως ἐφέραμεν εἰς τὸ μέσον τὴν ἀνάγκην τῆς προεισαγωγικῆς ἐκτελέσεως τοῦ ὑποχρεωτικοῦ ἐγγράφου τοῦ κατὰ τὴν τέως συμφωνηθεῖσαν ὑπόσχεσιν ἀσφαλίσοντος τὰ συμφέροντα τῶν ἀποζημιωθησομένων ὑπηκόων Ὀθωμανῶν ἐμπόρων, πρὸς ἃ ὁ Πρέσβυς ἀπεκρίθη μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπον, ὡς ἂν λησμονήσας τὴν προχθεσινὴν ὑπόσχεσίν του.

— Εἶναι περιττὸν πλέον τοιαῦτα ἀσήματα ἄρθρα νὰ παρενείρωνται, καὶ νὰ γίνηται λόγος, ὅταν περὶ σοβαρῶν ζητημάτων καὶ συμφερόντων τοῦ Κράτους πρόκειται. Τί εἶναι εἷς ἔμπορος, κερδίζων διὰ τῆς ἐν ὥρᾳ εἰρήνης λυσιτελοῦς ἀρωγῆς τῶν θεσμοθεσιῶν, καὶ χάνων ἐν ὥραις ἐν αἷς τὸ Κράτος περιάσχολον σκέπτεται μόνον περὶ ἑαυτοῦ; ἀπόδειξις ἡ ἐν Ἄμιενς (**1802**); μετὰ τῆς Γαλλίας σκορακισθεῖσα εἰρήνη μας, ἐν ᾗ οὐδεὶς τοιοῦτος ὅρος ἐστάθη δυνατὸν νὰ ἐγκαταγραφθῇ μὲ ὅλας τὰς ἐπιμονὰς τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας· ὥστε ποῖον μέγα συμφέρον ἡμῶν ἤθελε μᾶς βιάσει νὰ φανῶμεν εἰς μὲν τὴν ἀπειλητικὴν Γαλλίαν αὐστηροὶ, εἰς δὲ τὴν ἡσυχάζουσαν Υ. Π. μετριώτεροι, καὶ κἄπως ταπεινοί; διατὶ σήμερον εἶμαι ἀποφασισμένος, Ἐξοχώτατε, ἵνα ἢ οὕτως ἢ ἀλλέως λάβω κἀμμίαν σας ἀπάντησιν, διότι ἀπέκαμα τόσον καιρὸν ἐξασκῶν ἀθέμιτον εἰς τὴν θέσιν μου ὑπομονὴν καὶ ἀνοχὴν, ὥστε ἐὰν σήμερον δὲν ἀποφασισθῇ τι αἰσίως, θέλω βιασθῇ αὔριον νὰ σύρω τὴν ἄγκυραν καὶ ν' ἀναχωρήσω, ὅπως σᾶς εἶπον, καὶ σᾶς προδιέθεσα, νομίζω, εἶπε.

Μετ' ὀλίγον συνεφωνήθη ὥστε νὰ ἐνασχοληθῶμεν εἰς βασάνισιν καὶ συμφωνίαν κατὰ τὸ παρὸν τῶν ἐπιλοίπων ἄρθρων, καὶ ἐν τῷ ὑπογράφεσθαι τῆς συνθήκης νὰ μορφώσωμεν καὶ τὰ ἐκρεμῆ ταῦτα ζητήματα, ὅπως πλέον ἐμπορέσωμεν.

Μετά τινας ἡμέρας, ὁ Κύριος Πιζάνης ἐλθὼν μᾶς ἔφερε τὴν πρότασιν, ὅτι τὸ περὶ ἀποζημιώσεως κεφάλαιον νὰ μείνῃ εἰς ἰδιαιτέραν σύσκεψιν καὶ συνεννόησιν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὴν ὑπογραφὴν ἤδη τῶν συνθηκῶν, ἢ νὰ ἀναφερθῇ τὸ πρᾶγμα δι' ἐπιστολῆς τοῦ πληρεξουσίου Ἄγγλου εἰς τὸν βασιλέα τῆς

Ἀγγλίας, παρ' οὗ νὰ ἀναμένωμεν ἀπάντησιν· καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἀπάντησις συνεπιφέρῃ καὶ τὴν παραδοχὴν, τότε ὁ Πρέσβυς νὰ σύρῃ εἰς τὴν ἐν τῇ πρωτευούσῃ πρεσβευτικὴν θέσιν του· ἐὰν φέρῃ τὴν ἀπόῤῥιψιν, τότε ὁ Πρέσβυς νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Ἀγγλίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔλεγεν ὁ Πιζάνης· ἐγὼ βλέπων ὅτι ἐντὸς τῶν σχεδίων τούτων δὲν ἐμπεριχλείοντο ποσῶς τὰ ἐχέγγυα τῶν ζητουμένων μας, οὔτε ναὶ εἶπον, οὔτε ὄχι, ἀλλ' οὔτε σχεδὸν κυρίως εἰπεῖν τῷ ἀπήντησα· ὅθεν ἀνεχώρησε ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος.

Μετὰ δύω ἡμέρας, ὁ Κύριος Πιζάνης πάλιν ἐπανῆλθε· τὴν φορὰν ταύτην ἦτο κομιστὴς ἐπισήμου προσκλητηρίου, ἵνα ἀποτίσωμεν πρὸς αὐτὸν (ἢ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν) ἡμεῖς οἱ πληρεξούσιοι τῆς Τουρκίας τὰς ζημίας ὅλας ὅσας ἔπαθον οἱ Ἄγγλοι, ὅπως ἐγὼ εἶχον ὑποσχεθῆ.

— Τῶν ζημιῶν τούτων ἄλλα μὲν σᾶς ἐπληρώθησαν, εἶπον, μέρος δὲ μένει νὰ πληρωθῇ ἀληθῶς.

— Τῶν πληρωθέντων ἀπαιτοῦμεν ἐπίσημον ἀπόδειξιν, ἄλλως μᾶς εἶναι ἀπαράδεκτος πᾶσα ἀξιουμένη λαβοῦσα χώραν δόσις σας, εἶπεν ὁ Πιζάνης, προσθέσας, ἰδοὺ Ἐφέντιμ, ἡ πρότασις τὸ ὑςερόγραφον τοῦ Πρέσβεώς μου, δέχεσαι; ὑπάγει καλά· τροποποιήσεις πάλιν, τότε εἶμαι ἐπιτετραμμένος ἐκ μέρους του νὰ σᾶς ἀπαγγείλω ὅτι τὸ Σάββατον λίαν πρωῒ ἀναχωρεῖ διὰ Λονδῖνον.

— Ὅτι γίνῃ, Κύριε Πιζάνη, ἀπήντησα ἀτάραχος ἐγὼ, γίνεται ἐκ Θεοῦ· ἡ Υ. Π. δὲν δύναται νὰ παραγνωρίσῃ τὴν ἀποστολήν της, τὰ πρὸς τοὺς ὑπηκόους χρέη της· ὅθεν λάβετε τὴν ἔγγραφον ταύτην ἀπάντησιν καὶ κομίσατε εἰς τὸν Πρέσβυν σας.

Εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην, ἀφ' οὗ ἐπανελάμβανον ὅσα εἰς τὸν διερμηνέα ἀπήντησα περὶ δόσεων, ἐσημείωσα εἰς τὸ περιθώριον ὅτι, ἐὰν ὁ ἐξοχώτατος πληρεξούσιος δὲν θέλῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν συνδιαλέξεων, περιμένω νὰ μοὶ δηλοποιήσῃ τοῦτο ἐγγράφως.

Τῇ ἐπαύριον ὁ Ἄγγλος, διὰ νὰ μὴ φανῇ ἔνοχος ὡς πρῶτος διακόψας τὰς συνδιασκέψεις, ἦλθεν εἰς Λούνζα, ὅπου κἀγὼ φθάσας, συνεκροτήσαμεν τὴν ὀγδόην ἡμῶν σύνοδον.

Εἰς τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἑπτὰ ὁλοκλήρους ὥρας ἐβασανίσαμεν πάλιν καὶ πάλιν τὸ πολυθρύλλητον ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως, ὥστε ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος ἀπεσύρθη ὀργίλως εἰς τὸ πλοῖόν του, εἰπὼν ὅτι τέλος πάντων διὰ νὰ περατωθῶσιν αἱ ἀμφισβητήσεις περὶ τούτων, δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐνδώσῃ παρὰ χορηγῶν τὸ ἰδιαίτερον ἐκεῖνο ἀσφάλιστρον ἔγγραφον, ἵνα ἐγκρίσει τῶν ἡγεμόνων μας ἀκολούθως λυθῇ τὸ ζήτημα, καὶ ὅτι ἐὰν πλέον δὲν ὑπογράψω τὴν ἑτοιμασθεῖσαν παρ' αὐτοῦ συνθήκην, ἤθελεν ἀφεύκτως ἀναχωρήσει πλέον.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἄγγλου, ἵνα μὴν ἀποδείξω ὅτι ἡ ἀναχώρησίς του κάπως μὲ πτοεῖ, καὶ μέλλων νὰ δείξω ἀταραξίαν μὴ περιμενομένην ἴσως παρ' αὐτοῦ, ἔκραξα τὸν ἡμέτερον διερμηνέα Κύριον Στεφανάκη, μεθ' οὗ ἐξαπέστειλα εἰς τὸν εὐγενῆ λόρδον δύω κουτία ζαχαρικὰ, στέλλων καὶ οὐχ ἧττον γλυκὰ χαιρετίσματα, ἵνα καθ' ὁδὸν καὶ κατὰ τὴν μακρὰν μέχρι Λονδίνου ποντοπορίαν ὁ λόρδος γευθῇ εἰς ὑγείαν μας κτλ.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ἡ μεγάλη μου ἐπιμονὴ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀποζημιώσεως δὲν εἶχε σκοπὸν ταμιευτικὸν, ἀλλ' ἐν μέρει τέχνασμα, ἵνα οἰκοδομῶν ἐκ τῆς ἀξιώσεως ταύτης δυστροπίαν ἀκαταμάχητον, ἀφοπλίσω τὴν περὶ εὐηθείας μας πιθανὸν ἐσωτερικὴν τοῦ Ἄγγλου πεποίθησιν, καὶ τοῦ ἀφαιρέσω μερικὰς ἐξ ὧν προὐτίθετο νὰ μᾶς προτείνῃ προτάσεις, ἢ τοὐλάχιστον ἐὰν μοὶ προταθῶσιν, ἐμπόλεμος εὑρισκόμενος ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τῶν συζητήσεων τὸν καταστήσω μετριώτερον, καὶ συμφωνήσω ὅσον τὸ δυνατὸν συνᾶδον τὸ ὁλικὸν πνεῦμα τῆς εἰρήνης κατὰ τὰς ὁδηγίας μου.

Μετὰ μίαν ὥραν ἐπέστρεψεν ὁ Στεφανάκης συνοδευόμενος παρὰ τοῦ Κυρίου Πιζάνη, ὅστις μ' ἔφερε τὴν τελευταίαν εἴδησιν ὅτι ὁ Ἄγγλος πληρεξούσιος ἔσυρε τὰς ἀγκύρας τοῦ πλοίου τȣ, ὅπερ ἐρείδεται μόνον ἐπὶ μιᾶς μόνης ἑτοιμόπλουν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ἐκ προνοίας Θεοῦ ὁ καιρὸς ὀλίγον ἔκλινεν εἰς κακοκαιρίαν, δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἐκ τοῦ λιμένος ἔξοδον τοῦ πλοίου· τότε ἐγὼ εἶπον εἰς τὸν Κ. Πιζάνην, ὅτι ἐὰν ὁ Κ. Πρέσβυς θέλῃ νὰ ἔλθωμεν

εἰς νέαν συνδιάλεξιν, ἤμην ἕτοιμος. Οἱ διερμηνεῖς ἀνεχώρησαν εἰς τὸ πλοῖον, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἄγγλος ἦλθεν εἰς Λούνζα, ὅπου καὶ ἡμεῖς μετέβημεν.

Αὕτη δὲ ἦτον ἡ ἐννάτη συνδιάσκεψις· τότε εἴδομεν ϗ ἐμελετήσαμεν τὸ σχέδιον ὅπερ συνετάξατο εἰρήνης, ἧς τὰ κυριώτερα ἄρθρα ἦσαν ἐπινοήματα μᾶλλον τοῦ Κ. Πιζάνη, ἀφ' οὗ μέχρις ἑσπέρας ἐπολεμήσαμεν νὰ εὕρωμεν μέσον τι διεξόδου, ἐστάθη ἀδύνατον, ὅθεν ϗ πάλιν ὁ Πρέσβυς ἀνεχώρησεν εἰς τὸ πλοῖον τȣ.

Τὴν ἐπαύριον εἰς Λούνζα καὶ πάλιν ἐκεῖ, καὶ πάλιν εἰς τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Χατὶμ Ζααδέ· εἰς τὴν δεκάτην τρίτην πλέον συνεδρίασιν, μετὰ πολλὰς ματαίας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον λογομαχίας, ἀπεφασίσθη ἡ πολυθρύλλητος εἰρήνη ἐκ μέρους μȣ μὲν μὲ τὴν παραχώρησιν τοῦ πολυκρότου ζητήματος τῆς ἀποζημιώσεως, ὅπερ ἐκ τῆς παθογενείας του, ἦτο δέλεαρ καὶ ὄχι πρὸς πραγματοποίησιν, ἐκ μέρους δὲ τοῦ Ἄγγλου πληρεξουσίȣ μὲ παραχωρήσεις τριῶν ἄρθρων, ὅλως διόλου βλαβερῶν ἡμῖν, πρὸς δὲ καὶ μὲ προσθήκην νέων ὑποχρεώσεων συντεινουσῶν εἰς τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἀνεξαρτησίαν μας, ἐν ἑνὶ λόγῳ εἰρήνη συνάδουσα εἰς τὸ πνεῦμα τῶν τε γραπτῶν καὶ προφορικῶν ὁδηγιῶν μου, εἰς τὸ πνεῦμα τῆς μὴ προσαρτήσεως βλάβης τινὸς εἰς τὴν ἔξω πολιτικήν μας, μὲ ἄλλους λόγους καθ' ὅλα καταθύμιος.

Πρὸς περιέργειαν δὲ σημειῶ τὴν ἀστρονομικὴν χρονολογίαν καθ' ἣν ὑπεγράφη ἡ εἰρήνη· ἦτο 19 Ζιλκαδὲϊ σερὶφ (δεν λέγει τὸ ἔτος — ἀλλ' ἦτο 1809—Ἰαννουαρίου. 5—μ.) ἑσπέρα παρασκευῆς, ὥρα 2, λεπτὰ 5, εἰς τὴν μεγαλητέραν αἰσιοσημίαν τοῦ ἀστερισμοῦ· καθότι ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Λέοντος ἦτον εἰς τὸν δέκατον βαθμὸν, ἡ δὲ σελήνη ἀκμάζουσα καὶ ὄχι φθίνουσα, ὁ δὲ στερεὸς κύκλος ἦτον εἰς τὸν 28 βαθμὸν τοῦ Λέοντος, ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἑρμῆς ἦσαν εἰς τὸν 7μον καὶ 10 κύκλον, ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὡς ἀπεδείχθη ἀστρολογικώτατα, ἡ ὥρα ἦτον αἰσία πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην ἀμφοτέρωθεν συνυπόγραψιν τῆς εἰρήνης καὶ ἀνταλλαγὴν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, οἱ ἀμφοτέρωθεν τῶν μερῶν διερμηνεῖς καὶ γραμ-

ματεῖς ἐνεπλήσθησαν χαρίτων οὐκ εὐκαταφρονήτων, ἐπὶ δὲ τούτοις πᾶσιν ἡ πολεμικὴ φρεγάτα ἥτις ἔφερε τὸν Ἄγγλον πληρεξούσιον ἔῤῥιψε 19 κανονοβολισμούς, πρὸς οὓς καὶ τὰ ἡμέτερα τοῦ στενοῦ φρούρια αὐθωρεὶ ἀνταπεκρίθησαν, καὶ τότε μὲν δὴ ἐγένετο γνωστὴ τοῖς πᾶσιν ἡ λαβοῦσα χώραν συνομολόγησις τῆς εἰρήνης μετὰ τοῦ κραταιοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Μεγάλης Βρεττανίας.

Τὴν αἴσιον ταύτην ἔκβασιν τῆς ἀκροσφαλεστάτης ταύτης ἀποςολῆς μου ἀκροσφαλοῦς χρονικῶς, διότι ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ πρωτεύουσά μας εἶχε κλονισθῆ ἐκ τῶν μεγάλων συμβάντων τῆς ἀναῤῥήσεως, δὲν δύναμαι ν' ἀποδώσω εἰς τὴν ἱκανότητά μου ποσῶς, ἀλλὰ πρῶτον εἰς τὴν ἄνωθεν ἀρωγὴν καὶ μεσιτείαν τοῦ Ἡγεμόνος τῶν προφητῶν, δεύτερον, εἰς τὴν τύχην τοῦ κραταιοῦ Σουλτάνου, δι' ἣν αἱ δυσχέρειαι ἐνικήθησαν, οἱ ἐπιπροσθοῦντες πολιτικοὶ βάτοι ἐπηδήθησαν σχεδὸν ὡς ἐκ θαύματος, καὶ ἰδοὺ σήμερον ὁ ἐλάχιστος ἀξιοῦμαι νὰ ἐναποθέσω εἰς τὴν κόνιν τῶν σεβαστῶν ποδῶν τοῦ κραταιοῦ μου Μονάρχου, τὸν καρπὸν τῆς ἀνατεθείσης ἐπὶ τοῦ δούλου του ἀποστολῆς, περιποιούσης δὲν τὸ ἀρνοῦμαι τιμὴν οὐ μικρὰν καὶ ἐγκαύχημα μεταξὺ τῶν συναδελφῶν μου· πλειοτέρα λεπτομέρεια τῶν πρακτικῶν τῶν 13 συνδιαλέξεών μας καὶ τὸ κείμενον τῶν ἄρθρων εὑρίσκονται ἐναποταμιευμένα εἰς τὰς σχοινοτενεῖς ἐκθέσεις, ἃς εἶχον πέμψει εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν αὐλήν, τὴν δὲ παροῦσαν πραγματείαν δὲν ἠδυνήθην νὰ στολίσω λεπτομερέστερον, καθότι ἡ ἀκόμη ἐμπεριστατωμένη περιγραφὴ καὶ καθιστόρησις πρὸς δὲ καὶ κατάθεσις εἰς τὸ δημόσιον (investigations), ἐκτὸς ὁποῦ δὲν ἤθελε περιποιήσει τιμὴν εἰς τὸ ἄτομόν μου, χρηματίσαντος δημοσίου ἐμπεπιςευμένου λειτουργοῦ, πρὸς δὲ καὶ οὐδεμίαν ἤθελον φέρει ὠφέλειαν εἰς τοὺς σφόδρα καὶ ὑπὲρ τὸ δέον φωτιζομένους ἀναγνώστας φίλους τῆς μελέτης, πρὸς οὓς ἠθέλησα νὰ δώσω ἓν ἁπλοῦν σχεδιογράφημα τῶν διαβημάτων μου καὶ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΝΟΜΟΛΟΓΗΣΙΝ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ

ΕΙΡΗΝΗΣ.

(α) Ἐννοεῖ τὸν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν κηρυχθέντα πόλεμον τῷ 1806 καὶ περαιωθέντα τῷ 1812 Ἰουλίου 2.

(1) Μὲ 11 πλοῖα στόλος ὑπὸ Ducfort ναυαρχούμενος εἶχε φανῆ ἐν ἔτει 1807 ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου, ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος ναυτικοῦ.

(2) Ἡ ἀόρατος ἐποπτεία λεγομένη εἶναι, ὅτε τὰ ἀνώτερα μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου συνεδριάζουσιν, ὑπάρχει ὀπὴ εἰς τὸν τοῖχον, διὰ δυκτιωποῦ πεφραγμένη, ὄπισθεν τῆς ὁποίας ὁ Σουλτάνος βλέπει καὶ ἀκροάζεται τὰ γενόμενα καὶ λεγόμενα, καὶ τοῦτο κατὰ τὰς κρισιμωτέρας περιστάσεις·

(3) Ὁ Ἔφορος τῆς πρασίνου κιδάρεως ὀνομάζεται Νακὶπ Ἐλεσρέφ, ἤγουν ὁ ἱερὸς ἀπόγονος, ἔν τε τῇ πρωτευούσῃ καὶ ἐν ταῖς ἀξιολογωτέραις πόλεσι τοῦ Κράτους, ἐπιτηρῶν ἵνα οἱ πράσινον κίδαριν φέροντες μὴ προστρίβωσι κηλίδα ἀτιμίας εἰς τὴν εὐγενῆ καταγωγήν των.

(4) Ὁ Τουῤῥὶ Ζαδὲς οὗτος εἶναι ὁ περίφημος πλούσιος καὶ Λούκουλλος τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, ὀνομαστὸς διὰ τὴν πολυτέλειαν τοῦ οἴκου του ἁμιλλωμένου μετὰ τῆς αὐλῆς· ἄπειρα ἔμενον πλούτη ἅπερ διὰ τῆς διαχειρήσεως τῶν ἀπογόνων του μετεβλήθησαν ἐν ὀλίγοις χρόνοις εἰς καπνόν.

(5) Ἡ πρὸς τὰς ἀστρολογικὰς διησιμίας δεισιδαιμονία τῶν Ὀθωμανῶν καταβαίνει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων, (ἴδε τὸν διορισμὸν τοῦ Κιοπρυλῆ Hammer T. XI.) πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ συνομολογήσει συνθηκῶν ὁ Ῥαμῆ Ἐφέντης τῷ 1698 παρεκάλει τοὺς εὐρωπαϊκοὺς διπλωμάτας, ἵνα περιμείνωσιν ἕως ἔλθῃ ὁ Ζωδιακὸς εἴς τινα αἰσίαν φάσιν καὶ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Carlowiz — (Hammer T. XII. φ. 438. —

(6) Εὐσχημοσύνης χάριν δὲν σημειοῖ ὄνομα, ἀλλ' εἶναι δῆλον ὅτι ὁ γράψας ἦτον ὁ στρατηγὸς Σεβαστινιάνης, τοσοῦτον ἐνεργὸν πρόσωπον διαδραματίσας εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου εἰς τὸ Βυζάντιον· — παρατηρητέον ὅτι οὔτε τοῦ Ἄγγλου πληρεξουσίου σήμειοῖ τὸ ὄνομα ὅστις ἦτον ὁ Adair ἔχων συνακόλουθόν του μαθητευόμενον (Ataché) τὸν κατόπιν περικλεῆ διπλωμάτην δὲ Ῥεδκλίφ.

(7) Περὶ τοῦ Καρὰ Ἀλῆ ἴδε τὰς σημειώσεις εἰς τὴν ἐπομένην πραγματείαν τῆς Χιακῆς καταστροφῆς.

(8) Ἀδίκως ἄρα αἰτιῶνται τὸν Αὐτοκράτορα Νικόλαον ὡς εἰσηγητὴν τῆς πολιτικῆς ἀσθενείας ταύτης. κατὰ τὰς Σεϋμουρείους κυανοβίβλους, ἐν ῷ τῷ 1809 ἐν Δαρδανελίοις ἐγένοντο λόγοι περὶ τοῦ ἀσθενοῦς καθὼς καὶ περὶ τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν του, ὡς μαρτυρεῖ τὸ χειρόγραφον τοῦ Βαχὶτ Πασᾶ ὅπερ εὐλαβῶς μετεφράσαμεν.

(9) Ἴσως τὸ Leopard ὃν ὁ Βαχὶτ λέγει θαλάσσιον λέοντα (Steam Frigat ἐν ἀριθ. 290 navy List τοῦ 1859 Admiralites s' Edition.)

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ

ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

τῷ

1822.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ

ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΧΙΟΥ

Κατὰ τὸ ἔτος 1822 (1237)

Ὑπὸ

ΒΑΧΙΤ ΠΑΣΑ

ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ ΑΥΤΗΣ.

«Εἴθε ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις εὐοδώσοι τὸν σκοπὸν αὐτοῦ διὰ μεσιτείας τοῦ Ἡγεμόνος τῶν Προφητῶν.»

Σέβας αἰώνιον πρὸς τὸν ἀναγγείλαντα τῷ ἐκλεκτῷ αὐτοῦ λαῷ διὰ τοῦ σωτηρίου Κοράνου ὅτι ἡ νίκη καὶ ἡ σωτηρία παρὰ Θεῷ εἰσιν (α).

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ γαληνοτάτου καὶ ἐνδοξοτάτου αὐθέτου ἡμῶν Σουλτὰν Μεχμὲτ Χὰν τροπαιούχου υἱοῦ τοῦ ἐν αἰωνίᾳ μνήμῃ Σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ Χὰν τροπαιούχου, ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἐπιτρόπου τῶν ἱερῶν πόλεων, καὶ ἀντιπροσώπου νομίμου τοῦ τελευταίου Προφήτου, ἐν ᾧ πᾶσα κλάσις ἀνθρώπων, ὑπηκόων τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, εἴτε ὁμοθρήσκων εἴτε φορολογουμένων κεφαλικῶς Ῥαγιάδων, διετέλει ἐν μεγίστῃ εὐημερίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ καταγινομένη πρὸς ἐπιδαψίλευσιν ἐκτενῶν καὶ ταπεινῶν εὐχῶν τῇ Αὐτοῦ Μεγαλειότητι, αἴφνης οἱ Ῥωμαῖοι (Ἕλληνες) ἐπιχειροῦσι κατὰ τὸ 1236 ςάσιν, ἧς αἱ βάσεις ὁλωσδιόλου σαθραὶ καὶ ἐπιζήμιοι αὐτοῖς· παρ' ἐλπίδα δὲ πᾶσαν, ἴδομεν αὐτὴν διαδοθεῖσαν καὶ μέχρι τῆς νήσου Χίου, ὅπου διετελοῦμεν τότε τοποτηρητὴς (Μουχαφὶζ)· ἵνα δὲ τὸ συμβὰν τοῦτο λυπηρὸν ὄντως, καὶ τὰ ἀείποτε πικρὰ ἀποτελέσματα ἀπονενοημένης καὶ ἀώρου στάσεως μὴ καλυφθῶσιν ὑπὸ τῆς λήθης, ἐπεχείρησα διὰ μελανῆς γραφίδος νὰ ἐξι-

στορήσω τινὰς σκηνὰς ἐξ αὐτῶν πρὸς γνῶσιν τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν Ὀθωμανῶν. Ἔνθεν δὲ ἵνα καταλίπω ἐνθύμιον τοῖς μεταγενεστέροις, περὶ τοῦ τρόπου τῆς πρὸς τοὺς προϊσταμένους ὀφειλομένης ὑπακοῆς, καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν στασιαζουσῶν πόλεων κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἡγεμόνος αὐτῶν. Ἐπικαλούμενος λοιπὸν τὴν ἄνωθεν ἀντίληψιν, ἐπιχειρῶ τῆς ἱστορίας μου ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

Ἡ τῶν Ῥωμαίων ῥηθεῖσα ἐπανάστασις τοῦ **1236** ὅλως διόλου ἐξ αἰτιῶν σατανικῶν καὶ προθέσεων διαβολικῶν προερχομένη ἦν κατὰ βάθος, κατὰ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀνορθώσεως τῆς ἐπαπειλουμένης κατὰ τὴν πανικὴν αὐτῶν πρόφασιν, θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ (Χατρέτι Ἰϊσᾶ). Πεπεισμένοι καὶ βοσκόμενοι ἀνέκαθεν ἔκ τινων παμπαλαίων μυθωδῶν χρησμῶν των, ὅτι δηλαδὴ ἐπέστη ὁ χρόνος τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, (Γιοναὶ Μελλιτὶ) καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, ἥτις δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ μεθοκοποῦντες (ὢ τῆς βλασφημίας !) νὰ περιφέρωνται ζητωκραυγάζοντες ἀναιδέστατα. Ἐπεχείρησαν τὸ πρῶτον βῆμα εἰς τὴν κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἡγεμόνος των ἐπανάστασιν, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον καὶ ἀξιόλογον κατόρθωμα ἤθελεν εἶσθαι, ὡς ἐμαθητεύθη κατόπιν, ὁ ἐκ πολλῶν ϗ διαφόρων μερῶν ταὐτόχρονος ἐμπρησμὸς τῆς θεοσώστου πρωτευούσης τῶν θεοπειθῶν Ἰσλάμιδων, καὶ ἐπὶ τῆς ἀμηχανίας ἐκείνης ἡ σύγχρονος δρᾶξις τῆς καταστροφῆς τῶν Ἰσλάμιδων ἐκ τῶν ἀνόμων χειρῶν αὐτῶν. Ἀκολούθως δὲ ἡ κωδωνοκρουσία, ἡ γενικὴ ἀποστασία, καὶ πολλὰ ἄλλα. Ὁ σπινθὴρ τῆς λαοφθόρου ταύτης πυρᾶς, πρὶν ἔτι ἐκσφενδονισθῇ, κατὰ Θεοῦ βούλησιν καὶ εὐδοκίαν μαθητευθεὶς καὶ ἐξετασθείς, ἤνοιξε τὰ προσεκτικὰ τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως ὄμματα, καὶ ἥτις πρώτιστον χρέος της ἐνόμισε τὸ ἀπαγχονίσαι τὸν Πατριάρχην τῶν Ῥωμαίων, καί τινας παρ' αὐτῷ συνοδικοὺς λεγομένους Ἀρχιερεῖς (Καραμπᾶς), ὡς αὐτουργοὺς ἀποδεδειγμένους τῆς μελετωμένης ταύτης ὀλεθριότητος.

Δὲν ἤργησεν ἔπειτα ἡ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Γαλαζίου ἐπί-

θέσις κατὰ τῶν Ἰσλάμιδων, συνεργείᾳ καὶ συναινέσει τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυΐας Μιχαὴλ, πρὸς περιστολὴν μὲν τῆς ὁποίας ἐπιθέσεως, ὅσον καὶ περὶ τῆς μὴ περαιτέρω διαδόσεως τοῦ κακοῦ εἰς τὴν Δακίαν καὶ Ἑλλάδα, ἐλήφθησαν ἀναγκαῖα μέτρα παρὰ τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως.

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως, ἡ νῆσος Ὕδρα ἐν τῷ Αἰγαίῳ γαυριῶσα διὰ τοὺς ναυτικοὺς αὐτῆς, αὐτοχειροτόνητος οἱονεὶ κατέστη ναύαρχος τῶν πλοίων τῶν ἀποστατῶν ἐκείνων, ὁδηγοῦσα καὶ φέρουσα αὐτὰ ἀσφαλῶς εἰς τὴν Μεσόγειον, ἀναπεπταμένα ἔχοντα νέον τι εἶδος ἀνταρτικῆς σημαίας.

Ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ τζεμαζὶλ ἀχὶρ τοῦ ῥηθέντος ἔτους 1236 τὰ πλοῖα ταῦτα πληθυνόμενα κατήντησαν στόλοι ὁλόκληροι, λαφυραγωγοῦντα καὶ καταστρέφοντα κατὰ πρῶτον τὴν εἰς Μέκκαν ἐξ Ἀνατολῆς διαπλέουσαν ἀθῴαν καὶ ἄκακον ἰσλαμωσύνην τῶν προσκυνητῶν (χατζίδων), ἀκολούθως δὲ πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ποντοποροῦντας Τούρκους· ὥστε ἡ μὲν ἀκτοπλοΐα κατέστη ἐπικίνδυνος, ἡ δὲ ζωὴ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἰσλάμιδων τοσοῦτον ἀκροσφαλὴς, καθόσον μιᾷ τῶν ἡμερῶν μοῖρα ἐξ εἰκοσιτεσσάρων τοιούτων ἀνταρτικῶν πλοίων, ἐφωδιασμένων μὲν ἐκ παντὸς πολεμικοῦ ἐφοδίου, οἷον κανονίων, σφαιρῶν, πυρίτιδος κτλ. ὁδηγουμένων δὲ ὑπὸ ὑδραϊκῶν χειρῶν, ἐλθοῦσα εἰς Χίον, καὶ ἀγκυροβολήσασα ἄντικρυ τῆς παραλίας Κρήνης (Πασᾶ τζεσμεσὶ) καλουμένης, ἐξέμεσεν ἔξω τινὰς τοιούτους ἀπίστους ἀντάρτας, οἵτινες ἐν ὀνόματι τοῦ πληρώματος ἤθελον νὰ ὁμιλήσωσι πρὸς τοὺς ἐπίσης ἀπίστους γκιαούρους τῆς νήσου Χίου.

Τὸ κίνημα τοῦτο ἐκφοβῆσαν τὴν ὀλίγην ἐπὶ τῆς νήσου ἰσλαμικὴν κοινότητα, ἐδέησεν ἵνα ὁ ἐπιτόπιος ἀρχιερεὺς τῶν γκιαούρων μετὰ πεντήκοντα ἄλλων εὐϋπολήπτων προκρίτων (τζορπατζίδων) κλεισθῶσιν εἰς φυλακὰς πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἰσλαμικῆς κοινότητος.

Μετὰ τὸ σωτήριον τοῦτο μέτρον, μὴν εὑρόντες οἱ ἐν τοῖς πλοίοις ἀντάρται συνεργοὺς τῶν ὀλεθρίων σκοπῶν των, ἀνεπέ-

τασαν τὰ ἱστία, καὶ ἔφυγον ἀπειλοῦντες ἐν ἁρμοδίῳ καιρῷ τοὺς ἰσλάμιδες.

Τὸ συμβὰν τοῦτο μαθοῦσα ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἐξ ἐπισήμων διακοινώσεων τῆς νήσου, ἠσθάνθη οὐ μικρὰν ἐντύπωσιν· προϊδοῦσα δὲ τὰς ἐνδεχομένας συνεπείας τοῦ κακοῦ, ἐνέκρινεν ἐν τῇ φρονήσει αὐτῆς καὶ πρὸς περιστολὴν τῆς πυρᾶς ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ πρὸς φρούρησιν τῆς νήσου, νὰ λάβῃ τ' ἁρμόδια μέτρα.

Τοιαῦτα δ' ἐνέκρινεν ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις ἐν τῇ ὑψηλῇ φρονήσει της· τὸν μὲν Χατζῆ Ἠλιὰς Ἀγᾶ Ἐλλέζογλου ἐκ τῆς Ἐφεσίας (Σαγλὰ), ἵνα διαπλεύσας τὸν πορθμὸν μεθ' ἱκανοῦ προσωπικοῦ φρουρήσῃ τὴν νῆσον· ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ὑποναύαρχον (Ῥιγιάλα) Ἀλῆ πεϊ Τουμπὲκ Ζααδὲ ἐπιλεγόμενον, ἵνα ἐκ τῶν ἐνόντων παραλαβὼν ὀκτὼ δέκα πλοῖα, ἐκπλεύσῃ πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀνταρτικῶν ἑλληνικῶν πλοιαρίων, καὶ πρὸς διηνεκῆ περιφρούρησιν τῆς νήσου Χίου.

Ὁ Χατζῆ Ἠλιὰς Ἀγᾶς, μετερχόμενος ἄχρι τοῦδε ξηρὰν γεωργίαν, καὶ ὀλίγον γινώσκων τὴν ζωὴν τῶν ὅπλων καὶ τῶν κινδύνων, δυσαρεστηθεὶς διὰ τὸν διορισμὸν τοῦτον, ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐνεργῇ τὴν παραίτησίν του ἐκ τῆς ἀκροσφαλοῦς ταύτης ὑπηρεσίας. Ἔνθεν δὲ μὴ θέλων τὴν ἐκ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῦ κτημάτων τὴν ἀποχώρησιν, κατεγίνετο παντοίοις τρόποις, ἵνα εἰ δυνατὸν ἀντικατασταθῇ δι' ἑτέρου εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην ὑπηρεσίαν. Ἐλθὼν μόλις μέχρι τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Κρήνης, καὶ ἐν τῷ πλεῦσαι σχεδὸν τὸν πορθμὸν, μέχρι τῆς Χίου, ὁ Ἠλιὰς Ἀγᾶς εἶδεν ἐνώπιόν του ἔντρομον τὸν Ναΐπην καὶ Βοεβόδα τῆς Σάμου, μόλις λυτρωθέντα διὰ τῆς φυγῆς ἐκ τῆς ἐπαναστατησάσης νήσου ἐκείνης. Ἐδέησε λοιπὸν ἵνα στραφῇ μετὰ κόπου πολλοῦ, ἄντικρυ τῆς Σάμου, μεταβιβάσῃ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἀδεία καὶ διαταγῇ σταθμεύουσαν ἀπέναντι ἐν τινι χωρίῳ Τζαγγλὶ (Πανιωνίῳ) καλουμένῳ, μεγάλην στρατιὰν εἰς τὴν Σάμον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφ' οὗ φέρῃ τὴν ὑποταγὴν, διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς νήσου ταύτης, ἐπιφέρῃ τὴν εὐταξίαν

καὶ εἰς τὰς ἄλλας νήσους. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ μετεβίβασε τὴν στρατιὰν ἐκείνην εἰς ἐννέα φορτηγὰ πλοῖα ὀθωμανικά, φρουρούμενα ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς μοίρας, ἵνα πλεύσωσι τὸ στενὸν, καὶ μεταβιβάσωσιν αὐτοὺς εἰς Σάμον.

Αἱ ἐκ Πελοποννήσου ἐλθοῦσαι εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην δυσάρεστοι ἀγγελίαι συνήργησαν ὥστε νὰ διατάξῃ τὴν ἀπέναντι τῆς Σάμου εὑρισκομένην μοῖραν, ἵνα τάχιστα πλεύσῃ πρὸς τὴν Πελοπόννησον διὰ κατεπείγοντας λόγους, χωρὶς νὰ ληφθῇ φροντὶς περὶ τῆς πῶς φρουρήσεως τῆς εἰς τὰ ἐννέα ἐκεῖνα φορτηγὰ πλοῖα στρατιᾶς τοῦ Ἡλιᾶς Ἀγᾶ διοικητοῦ τῆς Ἐφεσίας.

Ἀποπλεύσαντος τοῦ στόλου πρὸς τὴν Κῶ διὰ τοὺς ἐναντίους ἀνέμους, τὰ φορτηγὰ ἀνεπέτασαν μόλις τὰ ἱστία ἵνα τὸν πορθμὸν διαπλεύσωσι, καὶ ἰδοὺ φαίνονται ἐκ τῶν ἀπέναντι παραλίων τῆς νήσου Σάμου, ὡς ἐξ ἐνεδρῶν ἀνακύπτοντα ἱστία λευκὰ ἀνταρτικῶν πλοίων· εἰς τοιαύτην συνάντησιν ἓν τῶν ἐννέα πλοίων ὃν σκοῦνα ταχύπλουν ὁπωσοῦν, διέφυγε τὸν κίνδυνον, προφθάσαν τὸν ἀναχωρήσαντα στόλον, τὰ δὲ μένοντα ὀκτὼ ἵνα μὴ παραδώσωσιν εἰς χεῖρας κακῶν γκιαούρων τόσους ἀνδρείους ἰσλάμιδες, ὁμοθύμῳ ἐγκρίσει τῶν ἀξιωματικῶν τῆς τε στρατιᾶς καὶ τῶν πλοιάρχων, ἀνάψαντα τὰς πυριταποθήκας ἐνεπρήσθησαν ὑπὲρ πίστεως, μαρτύρων σεπτῶν γενομένων τῶν τε στρατευμάτων καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν πλοίων, συναριθμητέον καὶ τὸ μέγα πολεμικὸν πλοῖον, ὅπερ διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Πεισὰς Καπτὰν, καὶ ἠγκυροβολημένον ἀπέναντι τοῦ Σαγὶρ Καλὲ, κατελήφθη ὑπὸ τοιούτων ἀνταρτικῶν πλοίων, καὶ ἐνεπρήσθη· αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἐν αὐτῷ ὑπὲρ πίστεως μαρτύρων.

Τὰ ἀνταρτικὰ ταῦτα πλοιάρια ἔφερον ἕκαστον καί τινα ἐσφραγισμένην ἐγκύκλιον ἐν εἴδει διαβατηρίου, ὑπογεγραμμένην παρὰ τῶν δημογερόντων ἀρχιεπαναστατῶν Ὑδραίων, Κυριακοῦ Βίνη, Ἀναγνώστη Ῥαφίνη, καὶ τοῦ γραμματέως Γεωργίου Τρικούπη. Ἓν ἐξ αὐτῶν τῶν ἐγγράφων ἐλθὸν εἰς χεῖράς μας καὶ γνωσθὲν, μᾶς ἐφάνη ἄξιον νὰ καταχωρισθῇ ἐντὸς τῆς παρούσης

πραγματείας, καὶ οὕτω καταχωρίζεται μεταφρασμένον εἰς τὴν ἡμετέραν ἰσλαμικὴν διάλεκτον, οἷον·

Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

Δηλοποιοῦμεν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ τετρακοσίων ἐτῶν ἐν δουλείᾳ καὶ αἰχμαλωσίᾳ ὑπὸ τὸν ὀθωμανικὸν ζυγὸν, ἀπεφάσισεν ἤδη μιᾷ γνώμῃ καὶ μιᾷ φωνῇ, ν' ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τοῦτον πρὸς εὐημερίαν του. Ἐν πρώτοις δὲ ἡ νῆσος ἡμῶν Ὕδρα ἐν τῇ πεποιθήσει τῶν ἰδικῶν της δυνάμεων, καὶ οὐδενὸς ἔχουσα χρείαν ὑπὲρ ἑαυτῆς, ἐπιθυμοῦσα τὴν σύμπραξιν ὅλου τοῦ γένους, ἀνέλαβε πρώτη τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα, ὁπλισαμένη τὰ πλοῖά της, καὶ θέσασα ἐν αὐτοῖς τ' ἄξια τέκνα της, καὶ ἤδη κηρύττουσα ὅτι εἶναι εἰς θέσιν πολεμίου ἀπέναντι τῶν ὀθωμανῶν· ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν δίδομεν τὴν πᾶσαν πληρεξουσιότητα πρὸς τὸν πλοίαρχον Νικόλαον Γεωργίου, κυβερνῶντα τὸ πλοῖον Πρέκλα Ἀρκῆλα, ἵνα τοὺς μὲν ἡμετέρους ἕλληνας ὑπερασπίζηται, τοὺς δὲ ὀθωμανοὺς ἀδικοῦντας αὐτοὺς πολεμήσῃ μέχρις ἐσχάτων· μέχρις οὗ ἀνακτήσωμεν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς ὁλομελείας τοῦ ἔθνους μας τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἡμῶν ἀνεξαρτησίαν· ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν παρακαλοῦμεν τοὺς διοικητὰς καὶ πλοιάρχους τῶν σεβαστῶν ξένων δυνάμεων, ὅσοι ἤθελον τύχει εἰς παρομοίας συγκρούσεις, εἰ δυνατὸν, νὰ μᾶς δώσωσι χεῖρα βοηθείας, ὡς ἀνήκει εἰς ἀνθρώπους μικροὺς καὶ ἀναλογικῶς ἀδυνάτους, ἀγωνιζομένους ὑπὲρ ἀνακτήσεως τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου των, κατὰ φοβεροῦ ἀντιπάλου. Ἐὰν ὅμως ἡ συνδρομὴ αὕτη τοῖς φανῇ ἀσύμφορος διὰ ἀνωτέρους λόγους, τότε τοὺς παρακαλοῦμεν ἵνα μᾶς τιμήσωσι διὰ τῆς οὐδετερότητός των, ὁ δὲ Θεὸς τῶν ὅλων δώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὴν διάθεσίν του.

Ὑπογεγραμμένοι

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΒΙΝΗ.
ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΡΑΦΙΝΗ. } Δημογέροντες Ὕδρας.

ΤΖΟΡΤΖΗΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ. Ἀρχιγραμματεύς.

Ὁ διὰ τὴν Πελοπόννησον διαταχθεὶς στόλος ἐκ πεντήκοντα πέντε πλοίων, συνενωθεὶς μετὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς μοίρας, ἦτο πλησίον τῆς Κῶ, ὅπου συνήντησαν ἕως ἑκατὸν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πλοίων· ἡ πυρπόλησις αὐτῶν καίτοι ἦτο εὔκολος ὡς ἐκ τῆς συνεργείας τῶν ἐκ ξηρᾶς ὀχυρωμάτων, ἠμελήθη ὅμως ὡς ἐκ τοῦ φόβου ἐξ πυρπολικῶν ἑλληνικῶν πάντοτε ἑτοίμων εἰς πυρπόλησιν. Ὁ ὀθωμανικὸς στόλος συναντήσας τὰ ἐπαναστατικὰ πλοῖα ἄλλην δευτέραν φορὰν ἀπέναντι τῶν νησιδίων τῆς Κῶ, Τζοπὰν Ἀτασι λεγομένων, ἔστρεψε τὴν πρύμναν εἰς παλαιὰς Πάτρας, ἐκεῖθεν εἰς Πρέβεζαν, ὅθεν λαβὼν τὸ πλοῖον τοῦ Νουσοὺχ Ζααδὲ πλοιάρχου, δικρότου ἠγκυροβολημένου ἐκεῖ διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἰωαννίνων, ἔστρεψε τὴν πορείαν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ἐπὶ λόγῳ μὴ ὁ αἰέποτε ἀναζωπυρῶν καὶ γαργαλίζων τοὺς εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ κραταιοῦ Σουλτάνου φιλησύχους ῥαγιάδες διὰ τῆς λέξεως **ἐλευθερία** κακοθελητὴς Μόσχοβος ἄπιστος, δράξῃ τῆς εὐκαιρίας μεταξὺ τῶν ἐμφυλίων τούτων σπαραγμῶν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἰσλάμιδων, ἔνθεν μὲν ἵνα ὠφεληθῇ ἐκ τῆς γενικῆς ζάλης, ἔνθεν δὲ συμπαθείᾳ φερόμενος πρὸς τὸ ὁμόπιστον, ὅπερ εἶναι τὸ ἄπιστον ἑλληνικὸν ἔθνος, καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν « πάντες οἱ ἄπιστοι ἓν ἔθνος » « Ἐλ Κιουφρὰν μίλλε βάχεδε, » καὶ πιθανὸν ἀνὰ εἷς ἐκ τῶν ἀπίστων ἐκείνων ἐθνῶν δράξαντες τῆς εὐκαιρίας ἀφαρπάσωσι τι ἐντὸς τοῦ ἐμφυλίου βρασμοῦ. Διὰ τὰς αἰτίας δὲ ταύτας ἐνεκρίθη ἡ δι' ἀξιολόγου φρουρᾶς ὀχύρωσις τῶν νήσων· ὡς τοιαύτην δ' ἐνέκριναν διὰ τὴν Χίον ἑπτακοσίους πεντήκοντα ἄνδρας μισθωτοὺς ἐκ Τράλλεων, Ἰωνίας καὶ Καρίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁμολογουμένως ἡ νῆσος Χίος εἶχεν ὑπὲρ τοὺς ὀγδοήκοντα χιλιάδας ἀπίστων ῥαγιάδων, ἀφ' ἑτέρου μόλις χιλίους ἰσλάμιδες, διὰ τοῦτο ἐκ μέρους τῶν δευτέρων ἤρχισαν νὰ ἐπαναλαμβάνωνται δι' ἐνυπογράφων ἀναφορῶν αἱ δεήσεις ἵνα ἀποσταλῇ αὐτοῖς ὡς τοποτηρητὴς εἰς τὰς κρισίμους ταύτας περιστάσεις Βεζίρης τις (β) ὁμολογουμένης πείρας καὶ συνέσεως κάτοχος (γ) μετὰ δισχιλίων ἄλλων ἰσλάμιδων καλῶς ὡπλισμένων καὶ ἐφωδιασμένων·

διὰ τοῦτο ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις διώρισε τοιοῦτον τὸν ἐν ἐμπείροις ἐλάχιστον (ἐμὲ) Βεζίρη Μεχεμμὲτ Ἐμὶν Βαχὶτ Πασᾶ, ὅστις περὶ τὰς πρώτας τοῦ Ζιλκαδὲ τοῦ ῥηθέντος ἔτους, παραλαβὼν τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ, καθὼς καί τινας πυροβολιςὰς, συμπαρέλαβε μεθ᾽ ἑαυτοῦ τὸν Ἠλιᾶς Ἀγᾶ Ἐλλέζογλου διορισθέντα παρὰ τῷ Βαχὶτ Πασᾷ ἀποκλειστικῶς καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, καθὼς καὶ τοὺς μετ᾽ ἐκείνου χιλίους ςρατιώτας.

Ὁ ῥηθεὶς τοποτηρητὴς κινήσας ἐκ τῆς Κῶ μετέβη εἰς Καρίαν, ἐκεῖθεν πάλιν διὰ ξηρᾶς εἰς Ἔφεσον, ὁπόθεν πάλιν συμπαραλαβὼν ὡς φρουρὰν αὐτοῦ ἕως ὀκτακοσίους, ἔπλευσεν εἰς Χίον, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ τοῦ μηνὸς Ζιλκαδέ.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὁ τοποτηρητὴς συνεκρότησε συμβούλιον ὅπου προσεκλήθησαν οἱ προεστῶτες καὶ κληρικοὶ (οὐλεμᾶ) τῆς νήσου, τοὺς ὁποίους ἐτίμησεν ἰδιαιτέρως δι᾽ ἰδιαιτέρων τιμητικῶν τηβένων (Καφτὰν) καὶ ἁλουργίδων (μπινὶς), καὶ ἀφ᾽ οὗ προσεκλήθησαν οἱ ἄρχοντες προεστοὶ τῶν ἀπίστων, ἐδόθη αὐτοῖς ἑλληνιστὶ συντεταγμένη ἡ διακοίνωσις τῶν διαταγῶν καὶ τὸ διάγραμμα τοῦ χρέους αὐτῶν, ἵνα κηρύξωσιν εἰς τὰ χωρία των. Ἀκολούθως ὁ τοποτηρητὴς ἐξέφρασεν αὐτοῖς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως, ἐὰν διαμείνωσιν εἰς τὴν ὑπακοὴν, ὑποσχόμενος ὅτι θέλουσι διατηρεῖ προνόμοια ἐκλεκτὰ ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως· ἐὰν ὅμως αὕτη ἴδῃ τὴν παραμικρὰν παρεκτροπὴν ὡς πρὸς τὰ χρέη των, δὲν θέλει φεισθῆ τὸ ἀθῶον αἷμα, καὶ θέλει τοὺς τιμωρήσει ὅπως ἀξίζωσιν· ὅθεν ἀφ᾽ οὗ ἐλήφθη ἐκ μέρους τῶν προκρίτων ἡ διαβεβαίωσις τῆς ὑπακοῆς αὐτῶν, πρὸς περισσοτέραν ἔνδειξιν ἀπεφασίσθη ἵνα συμφώνως μὲ τὴν νῆσον Κύπρον συντάξωσιν εὐχαριστήριον ἀναφορὰν πρὸς τὸν νέον πατριάρχην των· ταυτοχρόνως ὑπεσχέθησαν ἵνα τῶν μὲν χιλίων φρουρῶν ὑπὸ τὸν Ἠλιᾶς Ἀγᾶ τὴν τροφὴν, τοῦ δὲ μαγειρείου τοῦ τοποτηρητοῦ τὰ ἔξοδα πληρώνωσιν εὐχαρίστως ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου ταμείου. Τούτων οὕτως γενομένων, ἡ περαιτέρω ἐξασφάλισις τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας των ἀνετέθη πλέον εἰς τὴν πατρικὴν ἄγρυπνον μέριμναν τοῦ τοποτηρητοῦ, ὅστις πατρικῷ ὄμματι

πλέον ἤρχισε νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῇ εὐημερίᾳ αὐτῶν. Ἀπόδειξιν δὲ δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὰ διάφορα ἄρθρα ἅτινα τὰ ἐν Σμύρνῃ καὶ ἀλλαχοῦ σύγχρονα φύλλα ἐδημοσίευσαν καὶ διένειμαν εἰς χεῖρας καὶ φιλικὰς καὶ ἐχθρικάς. (δ)

Ἀλλ' οἱ Χῖοι ἄπιστοι ἀνέκαθεν, μὴ χαρακτηρισθέντες εἰς τὰ σεβαστὰ χρονικὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἡμῶν ὡς ἄδολοι ὑπήκοοι (ε), ἦτο φῶς φανερὸν ὅτι μᾶς ἔβοσκαν διὰ τῆς κατ' ἐπιφάνειαν ἐνδείξεως τῆς μεγάλης ταύτης ὑπακοῆς των, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ διεκπεραιώσωσιν ἐμπορικάς των περιπλοκὰς πολλὰς εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀσίας, ὅπου εἶχον τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν, καὶ ἔπειτα ἦσαν ἕτοιμοι νὰ γυρίσωσι τὸ φύλλον, κατὰ τὴν παροιμίαν· καὶ τούτου ὁποίαν ἄλλην τρανωτέραν θέλομεν ἀπόδειξιν παρ' ὅτι οἱ ἄπιστοι οὗτοι, προορῶντες καὶ μυημένοι εἰς τὴν ἔκρηξιν ταύτην καὶ γνωρίζοντες τὴν θέσιν των, ἐφρόντισαν ἵνα γίνωσι μέτοχοι εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ πλοῖα τῶν Σπετζιωτῶν πλοιάρχων μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον ἀδιάκοπον σχεδὸν σχέσιν πάντοτε· τῆς ὑπονοίας ταύτης ῥιζωθείσης εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τοποτηρητοῦ, ἔκρινε ἵνα λάβῃ ἀμυντικὰ μέτρα ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑλικὸν τῶν εἰς πόλεμον ἐπιτηδείων. Ἀπεταμίευσε λοιπὸν ἀρκετὴν ὕλην, οἱ δὲ ἄπιστοι ἀφ' ἑτέρου οὔτε στιγμὴν τοῦ ἡμερονυκτίου ἡσύχαζον, βελτιοῦντες τὴν ἀμυντικὴν θέσιν των ἀνεπαισθήτως κατ' ἐπιφάνειαν, κατὰ βάθος δὲ ἐπροπαρασκευάζοντο εἰς σπουδαίαν καταδρομήν, ὡς ἐφαίνετο τοὐλάχιστον ἐκ τῶν κατεσπευσμένων κινημάτων των. Ὅσον διὰ κανόνια, σφαίρας, πυρίτιδα καὶ ἄλλα, ἐφρόντισεν ὁ τοποτηρητής, ἄλλα δὲ γράψας ἔφερεν ἐκ πρωτευούσης· ὅσον δὲ διὰ τὸ προσωπικὸν τῆς φρουρᾶς, ἐκ μὲν τῶν ὀκτακοσίων πενῆντα φυγόντων ἐκ διαλειμμάτων ἔμειναν πεντήκοντα καὶ ἑκατόν, ἐκ δὲ τῶν χιλίων ἀκολούθων τοῦ Ἠλιᾶς Ἀγᾶ, πάντων ζευγηλατῶν καὶ καμηλιτῶν ὄντων μόλις ἔμειναν οἱ ἡμίσεις, καὶ οὗτοι ἄχρηστοι εἰς ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν· καὶ οὕτω μείνας ὁ τοποτηρητὴς μὲ τὸ προσωπικόν του μόνον σχεδόν, ἔγραψεν ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἵνα ἐξαποσταλῇ εἰς τὴν νῆσον ταύτην ὅσον τάχιστα ἐπικουρία φρουρᾶς ἐξ

ἀνδρῶν μαχίμων τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος (Ῥούμελη) χιλίων καὶ δύω χιλιάδων ὁμοῦ, μὲ ἀξιόλογον ὕλην προσπολεμίων. Ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις ἐξαπέστειλεν ὁμοῦ μὲ ἀρκετὴν ὕλην ὁμοῦ καὶ ζωοτροφίας μόνον, ὅσον δὲ διὰ τὴν ἐπικουρίαν δύω χιλιάδων μαχίμων ἀνδρῶν, ἠπατήθη ἐκ τῶν ἀπατηλῶν διαβεβαιώσεων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπου τῆς νήσου, καὶ ἄλλων πολλῶν Χίων ἐμπόρων, εἰσχωρούντων καὶ ἐνεργούντων τὰ πάντα ἵνα μὴ ἐξαποσταλῇ ἡ ἐπικουρία αὕτη, καὶ ὅτι ἡ Χίος εἶναι καὶ ἔσεται πάντοτε πιστὴ καὶ ὑπήκοος εἰς τὸν σεβαστὸν κυριάρχην της, καὶ ὅτι οὐδόλως μετέχει τῶν λαοφθόρων φρονημάτων τῆς ἀποστατρίας Ἑλλάδος κτλ. ὅθεν παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα καὶ κατὰ περισσοτέραν πιθανότητα εἰσηγήσει καὶ ἐνεργείᾳ τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἰσχυόντων Χίων ἐμπόρων, ἰδοὺ φθάνει βεζυρικὴ διαταγὴ πρὸς τὸν τοποτηρητὴν **ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε φρουρὰ ἀρκεῖ εἰς τὴν Χίον ἄνευ νέας προσθήκης.**

Τὸ καλὸν εἶναι ὅτι ὁ τοποτηρητὴς τῆς νήσου πρὸς ἀσφάλειαν κατὰ παντὸς ἐνδεχομένου εἶχε βάλει ὑπὸ κράτησιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς νήσου Χίου τὸν μητροπολίτην καὶ τοὺς προκριτωτέρους τῶν ἀπίστων, ὡς ὁμήρους τρόπον τινὰ τῆς ὑποσχεθείσης ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων ἡσυχίας. (ς)

Ἄλλως τε διὰ μίαν φορολογίαν **750,000** γροσίων δοθέντων εἰς τὸν ἀρχιναύαρχον, ἐπειδὴ ἐστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τρεῖς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων ἀπίστων, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχικηπουρὸς τοῦ Σουλτάνου (Ποσταντζίπασι) ἐξετάσας εὗρεν αὐτοὺς ἐν πνεύματι δολιότητος καὶ ἀπάτης· ἄλλως τε ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ πέριξ τῆς νήσου ἤρχισαν νὰ πλέωσιν ἀναρίθμητα ἀνταρτικὰ πλοῖα, ἡ ὑποψία ἤρχισε νὰ ἐνσαρκοῦται σχεδόν· πρὸς δὲ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἄγγλος Πρέσβυς ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι **κἄτι μυρίζει** καὶ ὅτι κἄτι τεκταίνεται κατὰ τῆς Χίου· διὰ τοῦτο ἐνεκρίθη ἐπικουρία ἐκ μὲν τῆς Ἰωνίας **2,500**, ἐκ δὲ τῆς Σμύρνης **500**, τὸ ὅλον **3,000** στρατιῶται, οἵτινες διετάχθησαν νὰ φθάσουν εἰς Χίον ὅσον ἔνεστι ταχύτερον.

Οἱ πρὸς συλλεξίαν τῶν εἰρημένων στρατιωτῶν ταχυδρόμοι

φθάσαντες εἰς τὸ τέρμα των ἔκαμαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς των· ἀλλ' οἱ στρατιῶται δὲν ἤρχοντο συλλήβδην, ἀλλ' ἐκ διαλειμμάτων, καὶ οὕτως αἱ πρὸς ἀποστάτωσιν τῆς νήσου ὑπόνοιαι τοῦ τοποτηρητοῦ ἐξηκολούθουν. Αἴφνης ἠκούσθη ὅτι εἰς χωρίον τι τῆς νήσου Κιρμὲ ὀνομαζόμενον, καὶ εἴς τινα ἐκ τῶν μαστιχοχωρίων ἀνεφάνησαν ἕως τριάκοντα ἁρματωλοὶ Ἀλβανοί· τῆς εἰδήσεως ταύτης ἀκουσθείσης, ὁ τοποτηρητὴς διώρισεν εὐθὺς τὸν πολιτάρχην (Τουφεκσίπασι) Σιουλεϊμὰν Ἀγᾶ, καὶ ἔπαρχον (Μουχασὶλ) τῆς νήσου Χίου Ἀχμὲτ πεῒ μετὰ τριακοσίων ἱππέων καὶ πεζῶν ἵνα ἐξετάσωσιν αὐθωρεὶ τὸ πρᾶγμα.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἔφθασεν ὅπου ἔδει, ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα οὔτε τοὺς λεγομένους ηὗρεν Ἀλβανοὺς, οὔτε οὐδένα ἐκ τῶν χωρικῶν ὁμολογοῦντα ὅτι εἶδον τοιούτους ποτέ· πάντας δ' ἀρνουμένους μέχρι κεραίας· ἡ εἴδησις αὕτη ἔτι μᾶλλον ἐθορύβησε τὸν τοποτηρητὴν, τοῦ ὁποίου καὶ ἐπολλαπλασίασε τοὺς διαλογισμοὺς δεινότερον.

Τὴν 28 Τζεματιλαχὶρ τοῦ ἔτους 1237 ἡμέρα Παρασκευῇ (Μαρτίου 10) ἀνεφάνησαν ἐκ μέρους τῆς νήσου Σάμου ἕως 60 ἱστία μικρῶν καὶ 17 μεγάλων πλοίων, ἐννοεῖται ἀνταρτικῶν· ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν συνεφώνει πληρέστατα μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Μαστιχοχωρῖται διετήρησαν ἐχεμυθίαν, ὥστε καὶ πάλιν αἱ ὑπόνοιαι ἀνεζωπυρώθησαν, ὅτι οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἄπιστοι θέλουν ἀποστατήσει, ὅταν ἡ ἔξωθεν ναυτικὴ ἐπικουρία τῶν ὁμοεθνῶν των ἐπάτει τὴν ξηράν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους πρῶτα ἀμυντικὰ μέτρα τοῦ τοποτηρητοῦ ὑπῆρξαν νὰ διπλασιάσῃ τὴν εἰς τὰς πύλας τοῦ διοικητηρίου φρουρὰν, νὰ καλέσῃ τὸ προσωπικὸν τῆς ὀλίγης ὀθωμανικῆς κοινότητος ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, νὰ θέσῃ ἱκανὸν προσωπικὸν στρατιωτικὸν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τῆς νήσου λεγόμενον Θυμιανὰ (Λευκώνιον πιθανὸν), ὁπόθεν ἐπαπειλεῖτο πᾶσα ὑπονοουμένη ἀπόβασις, καὶ τέλος νὰ εἰδοποιήσῃ τὰς ἄντικρυ ἐπαρχίας, ὁμοίως τὴν τῆς Σμύρνης καὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτὴν, περὶ τῆς ἀπειλῆς ταύτης τῶν ἀπίστων.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέρα Σαββάτῳ, ἠκούσθη ὅτι ἀνεφάνησαν εἰς

τὸ ἀκρωτήριον Θυμιανὰ, ἀποβιβασμένοι ἐκ τῶν πλοίων ἕως ἓξ χιλιάδων ἐπίκουροι, καὶ ὅτι καθὰ μᾶς ἔλεγον οἱ κατάσκοποί μας, εἶχον προχωρήσει μέχρι τῶν κήπων Κάμπου λεγομένων· τότε δὲ ὁ τοποτηρητὴς διευθετήσας τὸ προσωπικὸν τῶν ἀμυντικῶν ἀνθρώπων του, διέθεσε καὶ τὴν ἐφεδρείαν, ἀφ' οὗ δὲ ηὐχήθησαν ἐκτενῶς τῷ πλάστῃ τοῦ παντὸς, ἐξαπέστειλε τὸν Κεχαγιὰ περίπου μετὰ χιλίων εὐζώνων, ἐπευχηθεὶς νίκην ἀνέλπιστον διὰ τὴν ἄνισον ἀντιπαράθεσιν τῶν πολεμίων.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη μόλις ἀφιχθεῖσα ὅπου δεῖ δὲν εὗρε παρὰ στίφη ἄτακτα διεσπαρμένα εἰς τὰ ὄρη, ὡς μελανὰ νέφη, μὲ ἀναπεπταμένας σημαίας ἐπὶ λευκῶν πανίων, ὅπου ἐφαίνετο ῥαμμένος ὁ σταυρὸς τῶν ἀπίστων· καὶ ζητωκραυγὰς καὶ ἐκπυροκροτήσεις ἐκ διαλειμμάτων, τῶν ὁποίων καρποὶ ὑπῆρξαν ἕως 50 ἀθῶα θύματα ἀχράντων μουσουλμάνων διαφόρου ἡλικίας, τὰ ὑποκείμενα τῶν ὁποίων ἦγουν αἱ ψυχαὶ ἔπρεπε νὰ λάβωσιν αὐθημερὸν ἄνωθι τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου.

Οἱ περιφερόμενοι οὗτοι εἰς τὰ ὄρη ἄτακτοι Ἀλβανοὶ, οὐδεμίαν ἄφινον ἀμφιβολίαν περὶ τῆς συνεννοήσεως τῶν χωρικῶν· ὅσον δὲ περὶ τῆς πόλεως Χίου, οἱ κάτοικοι τῆς λατινικῆς θρησκείας ἀνεπέτασαν ἕκαστος σημαίαν τῆς ἀρεσκείας των ἐπὶ τῶν ὀροφῶν τῶν οἴκων των, οἱ δ' ἐγκριτώτεροι τῶν ἀπίστων ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τῶν, ὡς ἐντὸς ὀχυρωμένου ἀσύλου σχεδὸν, ἤρχισαν δὲ νὰ χαρακόνωνται διὰ πραγματικῶν χαρακωμάτων ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου Τουρλωτῆς, καὶ τοῦ ἱεροῦ Τεμένους τοῦ Χεζὶρ Πασᾶ, ὅπερ εἶναι πρὸς δεξιὰν τῆς παραλίας τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ἀπὸ τοῦ Τελωνείου Μύλων, τὰς ἐντὸς τῆς περιφερείας ταύτης συνοικίας ὡσανεὶ ἔθετον ἐντὸς πραγματικῶν χαρακωμάτων. Ἔκραζον δὲ ἐκ τῶν σκοπῶν των ὅτι πολεμοῦσι διὰ τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ. Ὁμοία φωνὴ ἀνταπεκρίνετο κάποτε ἐκ τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῶν προπλεόντων ἀνταρτικῶν πλοίων. Φαντασθῆτε ὅτι οἱ ταλαίπωροι ὀθωμανοὶ ἦσαν πραγματικῶς πολιορκημένοι ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, οὐδεμίαν ἄλλην ἔχοντες διέξοδον καταφυγῆς παρὰ τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν τοῦ Προφήτου ἡγεμόνος τῶν προφητῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ συνέπεσεν ἡ ἀξιόλογος ἀνακάλυψις ὀργανισμοῦ στρατιωτικοῦ ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς νήσου, ἐφευρέσει μὲν καὶ εἰσηγήσει τριῶν περιφήμων ἐπαναστατῶν, οἷον ὀνομαστὶ

Ἀντωνάκη Πουρίνα — Χίου.
Δημητράκη — Ψαριανοῦ.
Γεωργίου Γρηγοράκη — Σαμίου. (ζ)

Τὸ περὶ διοργανίσεως καὶ προκηρύξεως τῶν βαθμῶν τούτων καὶ τῆς προθέσεως ταύτης ἐπίσημον ἔγγραφον, ἑλληνιστὶ συντεταγμένον, καὶ ἐπίσης ὑπογραμμένον καὶ ἐσφραγισμένον παρὰ τοῦ τελευταίου ἀπίστου καὶ κατηραμένου Γρηγοράκη, ἀνεγνώσθη εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν ἰσλάμιδων τῆς νήσου, καὶ ἐξηγηθὲν παρὰ μεταφραστοῦ, ἔκαμεν ἀπαίσιον ἐντύπωσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἰσλάμιδων, ὅθεν ὡς περίεργον τὸ ἔγγραφον ἐπισυνάπτομεν ἐνταῦθα μεταφρασμένον.

«Ἡμεῖς οἱ διευθυνταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, δηλοποιοῦμεν εἰς τοὺς ἐν Χίῳ προϊσταμένους τοποτηρητὰς καὶ βεζύρους, ὅτι ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων οὐδὲν γίνεται ἐπὶ τῆς γῆς· οὕτω πως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐπειδὴ ἐξώκειλεν εἰς παρεκτροπὰς, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς κατεδίκασεν ἡμᾶς τόσα ἔτη ὑπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ὑμῶν τῶν ὀθωμανῶν. Ἀλλ' ἤδη ὡς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν σας, τὸ ἔθνος τοῦτο ἤρχισε τὴν ἐπανόρθωσίν του, ὅπως ἠκούσατε πανταχοῦ ἐξανέστη κατὰ τῆς ἐξουσίας, καὶ ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὰ ὅπλα ἡμῶν, καὶ καθὼς ἐλπίζομεν ὡς μέχρι τοῦδε, θέλει εὐλογήσει αὐτὰ καὶ μέχρι τέλους· καθὼς λοιπὸν πολλὰ μέρη καὶ νήσους ἐκυριεύσαμεν, οὕτω πως σπεύδομεν νὰ ἐλευθερώσωμεν καὶ τὴν Χίον. Ἀλλὰ φειδόμεθα τοῦ ἀθώου αἵματος, ἄλλως τε πεπείσμεθα εἰς τὰς δυνάμεις μας, καθὼς καὶ οἱ ἴδιοι δύνασθε νὰ κρίνετε, ὅτι ἡ κυρίευσις τῆς Χίου παρ' ἡμῶν εἶναι ἐκ τῶν εὐκολωτάτων· ὅθεν παρακαλοῦμεν νὰ λάβητε ὑπ' ὄψιν ταῦτα· ὅτι μέχρι τριῶν ἡμερῶν ἡ πόλις πρέπει νὰ μᾶς παραδοθῇ ἀκεραία· δὲν θέλομεν βλάψει τοὺς κατοίκους ὀθωμανούς· τὴν ἀρχὴν μάλιστα καὶ τὸν ξενικὸν στρατὸν ἀναδεχόμεθα

νὰ πορθμεύσωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς Ἀνατολῆς ἄναυλα· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, οὔτε ἡ περιουσία, οὔτε ἡ τιμὴ, οὔτε ἡ ζωὴ τῶν ὀθωμανῶν θέλουσι βλαφθῆ κατά τι· ἐὰν ὅμως τοὺς φυλακισμένους χριστιανοὺς βλάψητε ἢ ἀντιτείνητε εἰς τὰς προτάσεις μας, τότε σᾶς εἰδοποιοῦμεν ὅτι ὄψεσθε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως διὰ τὸ χυθησόμενον ἀθῶον αἷμα.»

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εἰρημένης διακοινώσεως βαθεῖα κατέλαβεν ἐντύπωσις τοὺς ὀθωμανοὺς ὅλους συνηγμένους αὐτόθι· ὁ τοποτηρητὴς νίπτων τὰς χεῖρας ἤρχισε νὰ συμβουλεύηται τοὺς προϊσταμένους περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ ὅτι ὁ τόπος των σπουδαίως εὑρίσκεται εἰς πραγματικὸν κίνδυνον, μεταξὺ αὐτῶν ἄλλοι δειλῆς κατασκευῆς ἐπρότεινον ἄμεσον παράδοσιν τῆς πόλεως εἰς τοὺς ἀπίστους, φειδόμενοι τὰ τέκνα καὶ τὴν περιουσίαν των· ἄλλοι ἀπεφάσισαν νὰ σταλῇ ἀπαίτησις μετριωτέρου καὶ ἀβεβαίου ὕφους εἰς τὰς διακοινωτὰς, ἵνα κερδήσωσιν ἡμέρας τινὰς μέχρις ἰδανικῆς τινὸς ἐπικουρίας· ἄλλοι πάλιν ἀντὶ ἐπονειδίστου καὶ ἀσυνήθους εἰς τὰ ὀθωμανικὰ χρονικὰ παραδόσεως, ἢ καὶ ταπεινωτικῆς ἀπαντήσεως, ἐπρότεινον νὰ σταλῶσι δύω πρέσβεις ἐκ μέρους τῆς πόλεως ἵνα διαπραγματευθῶσιν ἐκτενέστερον· συγχρόνως δὲ μὲ τὸν τρόπον τοῦτον νὰ κερδήσωσι καὶ καιρὸν, ἀλλ' εἷς ὁ σοφώτερος κληρικὸς (Οὔλεμὰ) τῆς νήσου ἀναστὰς εἶπεν ὡς ἕπεται·

«Ἀδελφοί, ἤδη συνηγμένοι διατελοῦμεν ἐνταῦθα περὶ τοῦ πρακτέου, διότι κίνδυνος ἐπαπειλεῖ πραγματικὸς καὶ ἄμεσος τὴν νῆσον μας ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων γκιαούρων. Ἀλλ' ἐνθυμηθῆτε ὅτι τοιοῦτοι κίνδυνοι καὶ πραγματικώτεροι μάλιστα δὲν εἶναι πρωτοφανεῖς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου μας· Σελὴμ ὁ Β'. ὁ ἐν αἰωνίᾳ τῇ λήξει ἐκυρίευσε τὴν νῆσον μας ταύτην τῷ 933 ἔτος τῆς ἐγίρας, μεταγαγὼν ἐνταῦθα τοὺς πιστοὺς προγόνους μας, μετ' αὐτὸν δὲ κυριευθείσης τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Γενουηνσίων (τζινιπὶ) ἐπανεκτήθη πάλιν κατὰ τῷ 1106 ἔτος ὑπὸ τοῦ ἀτρομήτου Πιγάλ πασᾶ, τοῦ ὁποίου ἄπειρα ἐπὶ τῆς νήσου ὑπάρχουσι τὰ μνημεῖα, καὶ ὅστις ἔφερε καὶ ἐφύτευσε καὶ τοὺς ἀν-

δρείους γιανιτζάρους ὧδε· μετὰ ταῦτα ἀφ' οὗ μὲ 9 πλοῖα οἱ Βενετοὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν πάλιν, μόλις ἐννέα ἡμέρας διετέλεσεν εἰς τὴν βέβηλον κατοχήν των, ἐπαναχτηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀνδρείων ὀθωμανῶν· ἀφ' οὗ πάλιν ἐτόλμησαν οὗτοι δευτέραν ἀπόπειραν μετὰ ἓξ μῆνας, ὁ ἀνδρεῖος διὰ ξηρᾶς ἀρχιστράτηγος, καὶ ὁ διὰ θαλάσσης στόλαρχος Μισιρλῆ Ἰβραὶμ πασᾶς, φθάσαντες ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, τὴν μὲν ὀφρῦν τῶν ἁρπάγων ἀπίστων ἐταπείνωσαν, τοὺς δ' ἐμμέσως συνεργοὺς αὐτῶν ἀπίστους φράγκους ἢ ἕλληνας ἐτιμώρησαν ὅπως ἔδει· ταῦτα πάντα λέγω ἐν περιλήψει, μέλλων νὰ σᾶς μυήσω εἰς τὰς ἱστορικὰς περιπετείας τῆς νήσου μας, ἵνα σημειώσητε ταὐτοχρόνως ὅτι δὲν εἶναι ἤδη ἡ πρώτη φορὰ, καθ' ἣν ἡ νῆσος μας αὕτη τρέχει κίνδυνον πραγματικὸν, ὁμολογῶ, ἐκ μέρους τῶν αἰωνίως ἀπειθῶν τούτων καὶ ἀπίστων· καὶ τοῦτο σημειώσατε προσέτι ὅτι, ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ κινδύνου καὶ περὶ ἐσχάτης ἀμηχανίας, ἠκολούθει εὐθὺς (ὡς σᾶς εἶπον ἐν συνόψει καὶ ἐξέθεσα) ἄνωθεν ἀνέλπιστος ἀντίληψις· καὶ ἐὰν πολλάκις ἐσώθημεν καὶ ἐφάνημεν θριαμβεύσαντες, δὲν ἀποδίδομεν τοῦτο εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ὅπλων μας, ἀλλ' εἰς τὴν ἱερὰν ἀντίληψιν τοῦ Προφήτου, περὶ τῆς ὁποίας ἕκαστος ὑμῶν ἐλπίζω δὲν ἀμφιβάλλει, ἤδη μάλιστα ὅτε καὶ τὰ ὀχυρώματα ἡμῶν διαφέρουσι πολλῷ λόγῳ τῆς καταστάσεως ἐν ᾗ ἦσαν τῷ **1106**, καὶ φρουρὰ ἀνδρεία δὲν λείπει, οὔτε ἐν αὐτῇ αἴσθημα πατριωτικόν· εἶναι ἄρα ἀδελφοὶ ἐπονείδιστον φοβούμενοι καὶ πτοούμενοι ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ ἀτόμων ν' ἀποφασίσωμεν τὴν παράδοσιν, ἐννοῶ τὴν ἐπονείδειστον παράδοσιν τῆς νήσου ὁλοκλήρου, ὅπου τόσα καὶ τόσα τεμένη μας ἱερὰ, καὶ τάφοι ἱεροὶ τῶν προγόνων μας θέλουσιν ἀτιμασθῆ καὶ βεβηλωθῆ· καὶ δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι, ὡς πρὸς τὴν πολεμικὴν τέχνην οἱ ἄπιστοι οὗτοι εἶναι πολλῷ μᾶλλον ἡμῶν γυμνασμένοι, καὶ οὔτε ἐθνουσιασμὸς τοῖς λείπει, ἵνα ἐλπίζωσι καθ' ἡμῶν νίκην· εἰς κάθε ὅμως περίπτωσιν ἄνευ ἀντιστάσεως παράδοσις, ἐννοεῖται, εἶναι ἐπονείδιστος. Ἐμβαθύνατε εἰς τὸν λόγον παρακαλῶ, ἐπονείδιστος κατὰ διττὸν λόγον, πρῶτον, διότι ἀθετοῦμεν τὴν ἐντολὴν τοῦ Σουλτάνου

μας, ὅστις εἰς χεῖρας μας ἐνεπιστεύθη τὸν τόπον, καθότι εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν τῶν πραγμάτων ἅπαντες καὶ ξένοι καὶ ἐντόπιοι λογιζόμεθα ἓν σῶμα φρουρᾶς· δεύτερον, διότι δεικνύομεν ὀλιγωρίαν εἰς τὴν πολλάκις ἀποδειχθεῖσαν ἀρωγὴν τοῦ ἐξ ὕψους ἐπιβλέποντος ἡμᾶς Προφήτου, ἡγεμόνος τῶν προφητῶν· ὅθεν κατ' ἐμὴν γνώμην, εἰς τὴν ἀπότομον καὶ τολμηρὰν ταύτην διακοίνωσιν τῶν ἀπίστων τούτων γκιαούριδων δὲν πρέπει νὰ δώσωμεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν, μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῆς τριημερίας· εἰς δὲ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας ἐνθαῤῥυνόμενοι εἰς τὸν Προφήτην μας, πρέπει νὰ τοῖς ἀποκριθῶμεν διὰ γλώσσης πυρὸς καὶ διὰ στόματος μαχαίρας· οὕτως ἱκανοποιοῦνται καὶ ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία, καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἀξία μας· ταῦτα ταπεινῶς ἐκθέτω εἰς τὴν σεβαστὴν ὁμήγυριν ἁπλῶς, ἐπειδὴ μὲ ὅλην τὴν ἀναξιότητά μου ἠρωτήθη ἡ γνώμη μου, εἰ δὲ καὶ ὁ τοποτηρητὴς ἐν τῇ φρονήσει του ἀποφασίσῃ νὰ παραδοθῶμεν, οὐχ' ἧττον θέλω κύψει τὸν αὐχένα εἰς τοὺς ὑψηλοὺς ὁρισμούς του.»

Ὁ τοποτηρητὴς ἀκούσας τοὺς λόγους τούτους καὶ εὐχαριστηθεὶς συνεκινήθη τὰ μέγιστα, ἀπεκρίθη δὲ ὅτι ὁ ἐξοχώτατος καὶ σεβασμιώτατος κληρικὸς, καλῶς ὡμίλησε καὶ ἐξέθεσε περὶ τοῦ πρακτέου· αὕτη εἶναι ἡ σωτηριωδεστέρα καὶ ὑγιεστέρα ἰδέα ἣν κ' ἐγὼ συμμερίζομαι ὁλοσχερῶς· ἡ παράδοσις ὑπὸ ὁποιουδήποτε λόγου ἐμπνεομένη κατὰ πάντα καιρὸν εἶναι ἐπονείδιστος, ἄλλως τε τὰ φόβητρα τῶν ἀπίστων δὲν ἔχουσι πολλαχοῦ καὶ τὴν βάσιν, ἐὰν μὴ ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν ἀπειλούντων ἡμᾶς περιορισθῶμεν εἰς ἀμυντικὰ μέτρα, κλειόμενοι ἐντὸς τῆς ἀκρωπόλεως, ἡ κυρίευσις ταύτης τοὐλάχιστον θέλει διαρκέσει δέκα ἡμέρας, ἄλλως τε ἡ νῆσος αὕτη ἀπὸ τοῦ ἔτους **1110** ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἡμῶν διατελοῦσα, ἐνθυμούμεθα ὅτι καὶ ἡ τότε συμβᾶσα κατοχὴ τῆς νήσου ἔγινεν ὡς ἐκ τῆς ἀναξιότητος (η) τοῦ τότε τοποτηρητοῦ Δαμὰτ Χιουσεὶν πασᾶ, καὶ τῆς δειλίας τοῦ ἐνταῦθα ἐξορίστου τότε εὑρεθέντος Σεχουσλάμι Ἀπουσουοὺτ Ἐφένι Ζαδὲ Φεῒζ Οὐλλὰχ Ἐφέντη, τῶν ὁποίων τὴν ἀναξία μνήμην μᾶς παρέδοσεν ἡ ἱστορία. Ἐκ τούτων ὁρμώμενος δὲν

ἐπιθυμῶ νὰ διατελέσω εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ ἔθνους μου ἀνάξιος τῆς θέσεως ἣν μ' ἐνεπιστεύθησαν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι σπουδαίως ἀπειλούμεθα· ἀλλὰ τίς μᾶς ἀπελπίζει ὅτι ἀνέλπιστος θεϊκὴ ἀρωγὴ δὲν δύναται νὰ μᾶς ἐφανισθῇ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, μάλιστα περιπλέον δὲν γνωμοδοτῶ νὰ ἱστάμεθα ἀργοί, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, καὶ μάλιστα κρίνω καὶ ταχέως τὴν γραφὴν ταύτην νὰ ἐξαποστείλωμεν διὰ πεζοδρόμου εἰς τὸν Σουλτάνον, δηλοποιοῦντες καὶ τὴν ἡρωϊκὴν πρόθεσίν μας· καὶ πραγματικῶς ἐὰν ὁρμήσωσι καθ' ἡμῶν οἱ ἄπιστοι, κλειόμεθα ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως ἁπαξάπαντες καὶ περιμένομεν, βεβαίως ἡ κραταιὰ χεὶρ τοῦ τε Σουλτάνου μας καὶ μάλιστα ἡ ἐξ ὕψους ἀρωγὴ τοῦ Προφήτου μας δὲν θέλουσι μᾶς ἐγκαταλείψει μέχρι τέλους.

Ὁ τοποτηρητὴς ἀφ' οὗ εἶπε ταῦτα, τὸ συνέδριον διελύθη, καὶ πρῶτος ἔτρεξεν ἵνα τοὺς πυροβολιστὰς καὶ τὴν γενναίαν ξενικὴν φρουρὰν ἐνθαρρύνῃ διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἀμύνης· ὅσον δὲ περὶ τῆς διακοινώσεως ἐκείνης, ἔτυχεν ἐν τῷ στομίῳ τοῦ λιμένος τῆς νήσου νὰ ὑπάρχῃ προσωρμισμένον πλοῖον αὐστριακὸν φορτῶνον λεμόνια, καὶ εἰς τὸ πλοῖον τοῦτο ἐπεβιβάσθη κρυφίως ὁ πεζοδρόμος, ὅστις παρηγγέλθη ὅτι ἅμα πατήσῃ τὸ ἀντίπεραν τῆς Ἀνατολῆς, νὰ κάμῃ πτερὰ ἵνα ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν Σουλτάνον τήν τε διακοίνωσιν καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ τοποτηρητοῦ.

Ἀφ' οὗ χάριτι θείᾳ τῇ ὑγιεστέρᾳ γνώμῃ τοῦ τε κληρικοῦ καὶ τοποτηρητοῦ καὶ κατόπιν τῶν ἐπιλοίπων προϊσταμένων ἐμποδίσθη ἥτε ἐπονείδιστος παράδοσις καὶ ἔτι ταπεινωτικωτέρα ἀπάντησις εἰς τὴν ἀγέρωχον δηλοποίησιν τῶν ἀνταρτῶν, ὁ τοποτηρητὴς ἐξαποστείλας τὸν πεζοδρόμον διὰ τοῦ αὐστριακοῦ πλοίου εἰς τὸ ἀντίπεραν τῆς Ἀνατολῆς, κατεγίνετο πῶς νὰ γυμνάσῃ καὶ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν παρ' αὐτῷ φρουράν, κατὰ μὲν τὸ τεχνητὸν γυμνάζων αὐτοὺς εἰς διαφόρους ἀσκήσεις καὶ ἑλιγμοὺς τοῦ σώματος, κατὰ δὲ τὸ ἠθικὸν ἐπαγγελλόμενος αὐτοῖς τὰ σχετικὰ διάφορα ἱερὰ τοῦ κορανίου ἐδάφια· οὕτω πως ἐξηκολούθει τὸ ἀμυντικὸν σύστημα τοῦ τοποτηρητοῦ, περιμένοντος καρτερικῶς καὶ μωαμεθανικώτατα ἡρωϊκῶς τὴν ἀπειληθεῖσαν ἐκ

μέρους τῶν ἀπίστων ἐπίθεσιν. Ἀλλ' ἐξ ἐναντίας, ἐξαιρουμένων τῶν ἀπειλησάντων ὁπλαρχηγῶν, ἐφάνησαν εἰς τὰς χριστιανικὰς συνοικίας τῆς νήσου φανοὶ ἐπὶ τῶν θυρῶν τῶν οἴκων, ἄνθη ἐπὶ τῶν παραθύρων, ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἐν σταθερῷ κινδύνῳ τοῦ ἰσλαμισμοῦ, καὶ τὸ περιεργότερον ἤρχισαν νὰ περιφέρωνται καὶ καθ' ὁδὸν τινὲς ἐκ τῶν μάλιστα φιλησύχων καὶ ὀνομαστῶν ἐμπόρων καλπακλίδων λεγομένων, καὶ ἄλλοι νὰ ὁπλίζωνται καὶ νὰ περιφέρωνται ἔνοπλοι· ἀκολούθως δὲ πραγματικῶς ἤρχισαν νὰ ἐγείρωσι χαρακώματα καὶ νὰ τοποθετῶσι τηλεβόλα ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου μέχρι τοῦ κοιμητηρίου, ἀντικείμενον ἔχοντα τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὴν ὀθωμανικὴν συνοικίαν· ἤρχισαν δὲ ἐπὶ τῶν καλητέρων οἰκιῶν νὰ ἀναβιβάζωσι τοὺς καλητέρους πυροβολιστὰς καὶ ἀκροβολιστάς· τὰ παράθυρα ἤρχισαν νὰ μετασχηματίζωνται εἰς προμαχῶνας· εἰς τὰ σπήλαια τοῦ ὀθωμανικοῦ τεμένους ἔθεσαν τηλεβόλα, φράξαντα τὰ στόμια· ἐκ τούτων ὅλων δὲν ἔμεινεν εἰς τοὺς ἰσλάμιδες οὐδεμία ἡ ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀργὰ καὶ σταθερὰ προβαινούσης κινδυνώδους ἐκθέσεως τῶν ἀπίστων· ὅθεν τὴν πρωΐαν τῆς δευτέρας ἡμέρας τοῦ Ῥετζὲπ, προσευχηθέντες καὶ ἀποχαιρετισθέντες διὰ τελευταίαν φορὰν, ἀναθέσαντες δ' ἅπασαν ἡμῶν τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Προφήτην τὸν ἥλιον τῶν δύο κόσμων, ἐξηγάγομεν ἐκ τῆς πύλης τοῦ Τειχάρχου (Διζτάρ) ἕως τετρακοσίους ὁπλίτας, οἵτινες καρτερικώτατα ὥρμησαν πρῶτον εἰς τὰ πέριξ χαρακώματα τῶν ἀπίστων, περὶ τὴν κυρίευσιν τῶν ὁποίων ἔγινε συμπλοκὴ πεισματώδης, καὶ διὰ πολλὴν ὥραν οἱ ἄπιστοι ἀπηλπισμένως ἐμάχοντο στῆθος πρὸς στῆθος πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἡρωϊκοὺς καὶ θεοφρουρήτους στρατιώτας.

Ἡ ἡμέρα αὕτη ἐστάθη ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν ἡρωϊκὴν καρτερίαν καὶ πρὸς τοὺς κινδύνους ἀμεριμνησίαν τῶν ἡμετέρων λεοντοκάρδων στρατιωτῶν, καὶ δὲν ἔπαυσαν εἰμὴ ὅταν πλέον ὁ δυστυχῶς πρὸς τοὺς γκιαούρους ἀνατείλας ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἥλιος ἔστρεψε τὰ βήματά του πρὸς τὴν δύσιν, ὅτε ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν θριαμβεύσαντες καὶ δοξολογοῦντες τὸν μέγαν Προφήτην.

Εἰς τὰς συμπλοκὰς τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔμειναν εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης ἕως 3,000 πτώματα ἀσπαίροντα βεβήλων καὶ ἀπίστων κιαφίρων, ἐξ ἡμῶν δὲ μόλις 6 μετέβησαν εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς, ἵνα λάβωσι τὸν μαρτυρικὸν στέφανον, 9 δὲ ἐτραυματίσθησαν, καὶ οὗτοι ὄχι κινδυνωδῶς.

Τὸ ἑσπέρας οἱ ἥρωές μας ἐκ τῆς φρουρᾶς ἔσπευσαν νὰ θέσωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ τοποτηρητοῦ τὰς αἱμοσταγεῖς κεφαλὰς τῶν ἀποστατῶν ἐπιστημοτέρων γκιαούρων λαβόντων τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀπιστίας των ὑπὸ μουσουλμανικὴν μάχαιραν, ὁ δὲ τοποτηρητὴς ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀπονείμη εἰς ἕνα ἕκαστον δῶρα καὶ γέρας διὰ τὸν ἡρωϊσμόν των αὐτόν.

Ἄλλοι πάλιν προσέφερον εἰς τὸν τοποτηρητὴν οὐχ ἧττον πολύτιμον προσφορὰν ζῶντας αἰχμαλώτους τινὰς ἐκ τῶν ὀνομαστῶν ἐπὶ ἀπιστίᾳ καὶ ἀποστασίᾳ Χίων χριστιανῶν, τοὺς ὁποίους ἅμα εἶδεν ὁ τοποτηρητὴς, προσέταξε νὰ καρατομηθῶσι καὶ νὰ γεμισθῶσι τὰ κρανία των δι' ἀχύρου ἁπαλοῦ, τὰ δὲ βέβηλα καὶ ἄπιστα πτώματά των ἐρρίφθησαν αὐθωρεὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

Τὴν 3 καὶ 4 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς αἱ συμπλοκαὶ ἔγιναν μετριώτεραι καὶ μὴ ἄξιαι τῆς περιγραφῆς μας· τὴν ἐπιοῦσαν ἠκούσθησαν πανταχόθεν αἱ ἀπαίσιαι φωναὶ κράζουσαι τὸ

Τί στέκεσθε Τοῦρκοι; ὑπάγετε εἰς Δαμασκόν.

Καὶ κατόπιν ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν ἤρχισε νὰ βρέχη χάλαζα πυκνὴ σφαιριδίων ἐπὶ τῆς ἡρωϊκῆς φρουρᾶς μας, ἐκ τῆς ὁποίας πολλοὺς ἔστειλεν ἀώρως εἰς τὸ φωταυγὲς μαρτυρικὸν μνῆμα· οἱ πυροβολοῦντες οὗτοι ἦσαν ἐκ τῶν οἰκιῶν τῶν κειμένων ἀπέναντι τῆς πύλης τοῦ Γερπάν.

Δὲν ἔμεινε λοιπὸν εἰς τὴν ἡρωϊκὴν φρουράν μας ἄλλοτι εἰμὴ νὰ ἐξαφανίσῃ ἀπὸ προσώπου γῆς τὰς ὀλεθρίας ἐκείνας οἰκίας· ὅθεν τὴν 5 τοῦ μηνὸς Ῥετζὶπ, ἐξελθόντες ἀρκετοὶ στρατιῶται, καλῶς ἐφωδιασμένοι μὲ τὸ ἀνῆκον πυροβολικὸν, καὶ καλήτερον πυρπολικὰς μηχανὰς, ἐκ τῆς πύλης τοῦ Τοπχανὲ, καὶ διὰ τῆς βοηθείας τῶν κανονίων τῆς ἀκροπόλεως, ἦλθαν πλησίον τῶν οἰκιῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἤρχισαν νὰ πυρπολῶσιν. Ἡ πυρκαϊὰ καὶ

ὁ ἐμπρησμὸς αὐτῶν φωτοβόλων εἰς τὸν λιμένα, καὶ σφαζομένων τῶν ἐκ τῆς πυρᾶς ἐκσφενδονιζομένων ἀτόμων, ἐπαράστενον ὡραῖον καὶ ἀξιοπερίεργον (θ) θέαμα μέχρι τῆς τελείας ἐξέντώσεως τῶν οἰκιῶν ἐκείνων ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Τούτων οὕτω γενομένων ἐν τῇ νήσῳ, οἱ ἐν Κρήνῃ (Τζεσμὲ) περιμένοντες ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐγνώριζον ὡς ἐκ τῶν ἤχων καὶ κρότων τῶν τηλεβόλων καὶ ἐκ τῆς κάποτε ἀναπτομένης πυρᾶς δηλούσης ἔσχατον κίνδυνον εἰς τοὺς ἀπέναντι ἡμῶν ἀδελφούς· δὲν ἔμεινε λοιπὸν εἰς τοὺς ἐν ἀκροπόλει φρουροῦντας ὀλίγους ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πολεμίων ἄλλη ἐλπὶς σωτηρίας ἐν περιπτώσει κυριεύσεως τῆς ἀκροπόλεως παρὰ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν πύργον τοῦ λιμένος· καθότι περικυκλωμένοι ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ πολεμούμενοι ἐκ μέρους τῆς ξηρᾶς, οὐδὲν ἕτερον μέρος εἶχον ἵνα φύγωσι σωθῆναι.

Τοιαύτη ἦτον ἡ θέσις τῶν ἡμετέρων.

Ἐν τοιαύτῃ ἀμηχανίᾳ φανερᾷ ἔκειντο τὰ πράγματα· καὶ ἐὰν ὁ ἐλπιζόμενος αὐτοκρατορικὸς στόλος δὲν ἐφαίνετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, τὰ πράγματα ἐπεριπλέκοντο ἔτι μᾶλλον, διὰ τὸ ἀκοινώνητον τῆς νήσου μὲ τὴν Ἀνατολὴν, ἐξ αἰτίας τῶν περιφερομένων ἐχθρικῶν ἑλληνικῶν πλοίων. Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐχθροὶ ἡμῶν δὲν ἵσταντο μὲ ἐσταυρωμένας χεῖρας, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλὰ κατεγίνοντο ἀδιακόπως εἰς ὀχυρωτικὰς ἐργασίας τῶν τε οἴκων καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ χαρακωμάτων.

Προνοίᾳ Θεοῦ λοιπὸν, τὴν 6 ὥραν τῆς νυκτὸς, τὸ πλοῖον τοῦ Ἐφεσίου Ὀμὲρ Ῥεῒζ ἀψηφῆσαν τὴν περιπλέουσαν ἑλληνικὴν μοῖραν, διέπλευσε τὸν πορθμὸν καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου, συνεπάγον καὶ 92 ἐκ τῶν καλητέρων στρατιωτῶν τῶν σταθμευόντων εἰς Κρήνην ἀντικρύ.

Ὁ τοποτηρητὴς ἔμπλεως χαρᾶς διὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην ἐπικουρίαν, ἐνέπλησε δώρων τόν τε γενναῖον καὶ θρῆσκον καὶ τολμηρὸν ἐν κινδύνοις τοῦτον πλοίαρχον, καθὼς καὶ τοὺς ναύτας του, ἀξιῶν ἵνα ἀκολουθήσῃ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πορθμοπλοΐας μὲ συμφωνίαν νὰ φέρῃ στρατιώτας ἐκ τῆς Ἐρυθραίας ὡς ἐπι-

κούρους εἰς τὴν κινδυνεύουσαν νῆσον, ὑποσχόμενος ἵνα διὰ καθ' ἕνα τοιοῦτον πλοῦν του τῷ δώσῃ ἀνὰ 1,000 γρόσια ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου του ταμείου.

Ὁ πλοίαρχος πρόθυμος ὑπήκουσε καὶ ἔπλευσε. Ἀλλ' ἡ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπιστροφή του δὲν ἐστάθη τοσοῦτον εὐχάριστος, ὅσον ἡ πρώτη, διότι μόλις ἠδυνήθη νὰ φέρῃ ἑπτὰ στρατιώτας, τοὺς μόνους τολμήσαντας τοιαύτην ἀκροσφαλῆ προθμοπλοΐαν, καί τοι ὅλης τῆς ἀπέναντι ἐν τῇ Ἀνατολῇ στρατιᾶς διψώσης πόλεμον κατὰ τῶν ἀπίστων γκιαούρων καὶ θρίαμβον τῇ βοηθείᾳ τοῦ προφήτου.

Τὴν 6 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡμέραν παρασκευήν, ἤρχισαν οἱ ἄπιστοι τοὺς πυροβολισμούς των ἐκ τῶν προχωμάτων ἅπερ ἔστησαν ἄντικρυ τῆς ἀκροπόλεως· δύο μάλιστα τηλεβόλα στηθέντα ὄπισθεν τοῦ λιμενικοῦ πύργου πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς ἔφερον ἀρκετὴν ἀνησυχίαν εἰς τοὺς ἰσλάμους, καὶ πραγματικῶς ἤρχισαν νὰ πληγόνωνται καὶ ν' ἀποθνήσκωσι 5—6 ἐκ τῶν ἡρωϊκωτέρων στρατιωτῶν μας.

Ὁ τοποτηρητής, ἀνὴρ τὰ μάλιστα προορῶν τὴν μέλλουσαν θραῦσιν ὡς ἐκ τῶν τηλεβόλων τούτων, ἀνήγγειλεν ὅτι ἀπεφάσισε σπουδαίως τὴν κυρίευσιν τῶν δύω ἐκείνων τηλεβόλων· ἐψήφισε δὲ 250 γρόσια διὰ κάθε γλῶσσαν, καὶ 100 διὰ κάθε κεφαλήν, καὶ 3,000 διὰ τοὺς πυροβολιστὰς τῶν δύο ἐκείνων τηλεβόλων.

Τοῦ ἰδίου μηνός, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἕως τριακόσιοι ἐκ τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν, λίαν πρωΐ, ξιφήρεις μὲ ψιλὰ ἅρματα, ἐξῆλθον τῆς ἀκροπόλεως ἐκ τῆς πύλης τοῦ φρουράρχου (Διζτάρ), κράζοντες δὲ τὸ μέγα ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἔτρεξαν ἐνθουσιῶντες εἰς τὴν κανονοστοιχίαν τῶν δύω ἐκείνων τηλεβόλων, ἅπερ ἐν τῷ ἅμα ἐκυρίευσαν, δέσαντες μὲν τὸ προσωπικόν, καρφώσαντες δὲ τὰ τηλεβόλα, τοὺς δὲ τροχοὺς κρεμάσαντες μετὰ τῶν κεφαλῶν τῶν αὐθαδῶν ἐκείνων πυροβολιστῶν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐργαλεῖα ῥίψαντες εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τῶν βεβήλων πτωμάτων τῶν γκιαούρων, ἐπέστρεψαν θριαμβεύοντες καὶ δοξολογοῦντες τὸν Θεὸν εἰς τὴν ἀκρόπολιν.

Απέναντι τῆς ἡρωϊκῆς ταύτης ἐξόδου καὶ ἐπιθέσεως τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων ἡ ἐπιτόπιος ἀνταρτικὴ φρουρὰ, ὡς ἀλωπεκῶν δειλὴ φυλὴ ἔφυγεν εἰς τοὺς οἴκους των, οἱ δὲ τολμήσαντες νὰ σταθῶσιν εἰς τὰς θέσεις των ἔλαβον τὰ ἐπίχειρα κατακρεουργηθέντες εὐθύς.

Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ ἐπαναστάται οὐχ ἧττον φρόνιμοι προσέθεσαν τρία ἔτι τηλεβόλα ἐπὶ τῆς μονῆς τῆς ὀνομαζομένης Τουρλωτῆς, ἐκ τοῦ πλησίον τοῦ τελωνείου καὶ τοῦ ἰχθυοπωλείου, ἅτινα ἦσαν ἀντικείμενα πρὸς τὴν ἀκρόπολιν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν 9 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἤρχισαν σπουδαῖον καὶ τακτικὸν καὶ κινδυνῶδες πῦρ καθ' ἡμῶν, καὶ τὴν φορὰν ταύτην ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀπελπίσθημεν βεβαίως, ἔνθεν μὲν μὴ δυνάμενοι εὐκόλως νὰ κυριεύσωμεν τὰ τηλεβόλα ἐκεῖνα ἄνευ μεγάλης ζημίας ἀνθρώπων, ἔνθεν δὲ ἐξακολουθοῦντες νὰ ὑποφέρωμεν ἐν τῇ ἀκροπόλει τὸ πῦρ αὐτῶν· ὁ φόβος ἄλλως τε ἦτο διπλοῦς, καθότι οἱ ἄπιστοι ἤξευρον τὴν τοποθεσίαν τῆς πυριταποθήκης μας, καὶ ὁλονὲν ἐπάσχιζον νὰ ἐξοντώσωσι δι' ἐμπρησμοῦ τὴν ὕλην ταύτην. Ὁ τοποτηρητὴς γνωρίσας τὴν κινδυνώδη πρόθεσιν αὐτῶν διὰ μεγάλης προφυλάξεως, ἐφρόντισε τὸν μετατοπισμὸν τῆς πυρίτιδος εἰς ἕτερον δωμάτιον, πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς ἀκροπόλεως, μὴ ἐκτεθειμένον εἰς τὸ πῦρ τῶν τηλεβόλων τοῦ μοναστηρίου καὶ τοῦ Χιτὶρ δεδὲ, ἐκ τῶν ὁποίων ἔβροντων ἀκαταπαύστως καὶ ἐπικινδύνως οἱ πολέμιοι.

Τῇ 15 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ καὶ ὥρᾳ 5 τῆς ἡμέρας, πλοῖα τινὰ ἐκ τῶν ἐχθρικῶν ἐτόλμησαν πλησιάσαι πρὸς τὸ φρούριον ἵν' ἀποβιβάσωσι στρατιώτας· ἀλλ' οἱ πυροβολισταὶ ἡμῶν οὐχ ἧττον ἐπιδέξιοι ἤρχισαν νὰ ῥίπτωσι κατ' αὐτῶν ῥαγδαῖον πῦρ καὶ, ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσι.

Τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας ταύτης, ὥρᾳ τετάρτῃ, 600 ἄτομα ἐκ τῆς φυλῆς τῶν γκιαούρων ἀποβιβασθέντα ἐξ 9 πλοιαρίων, ἐστάθμευσαν εἰς τὴν νῆσον ἵνα ἑνωθῶσι μετὰ τῆς φρουρᾶς τῶν πολεμίων.

Οἱ ἡμέτεροι ἐν τῇ ἀκροπόλει πυροβολισταὶ ἤρχισαν κατ' αὐ-

τῶν μὴ ἐνωθέντων εἰσέτι τὰς λεγομένας πανσπερμικὰς σφαίρας· αὐτοὶ δὲ ἤρχισαν νὰ ὀπισθοχωρῶσιν, ὅπερ καὶ πραγματικῶς ἔγινε, διότι μετὰ δύω ὥρας ἄλλοι μὲν ἔφυγον, ἄλλοι ἐσφάγησαν, ἄλλοι ἠχμαλωτίσθησαν, ἐξαλειφθείσης τῆς ἐπιθετικῆς ταύτης μοίρας, ἄλλως τε διὰ τὴν ἐξόντωσιν ταύτην ὁ τοποτηρητὴς αὐτοπροσώπως καὶ πάλιν εὐχαρίστησε τοὺς πυροβολιστὰς, ὡς ἀξιόλογον σῶμα πολεμικὸν, εἰς ἄλλους δόσας χρηματικὴν ἀμοιβὴν, εἰς ἄλλους δὲ ὑποσχέσεις. Τὰ ἐπικουρικὰ αὐτοκρατορικὰ πλοῖα δὲν εἶχον εἰσέτι φανῆ ἐκ τοῦ πελάγους.

Κατὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦτον, παρετηρεῖτο ὅτι τὰ πλοῖα τῶν ἄλλως τε φίλων μας δυνάμεων ἄγγλων καὶ γάλλων περιφερόμενα ἐπίσης, ὡς τὰ περικυκλοῦντα ἡμᾶς ἐχθρικὰ, κἄποτε ἤραζον εἰς τὴν νῆσον, ἐξ ἧς ἐλάμβανον τινὰς τῶν εὐϋπολήπτων, καὶ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν εἰς Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν.

Τῇ 17 τοῦ μηνὸς τούτου, ἡμέρα τρίτη λίαν πρωΐ, ἓν ἐκ τῶν πλοίων τούτων ἀναφανὲν εἰς τὸν ὁρίζοντα τοῦ πορθμοῦ, ἤραξεν εἰς τὸν λιμένα μὲ ἀναπεπταμένην γαλλικὴν σημαίαν, ἐξ οὗ ἐξελθὼν ὁ διοικητὴς τοῦ πλοίου ὑπῆγεν εἰς τὸν γάλλον πρόξενον μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ βρικίου (διότι τοιοῦτον ἦτο τὸ πλοῖον), καὶ ἀφ' οὗ συνενώθησαν, ἦλθον εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐκ τῆς πύλης Τὸπ Καποῦ λεγομένης, ἀναγγείλαντες εἰς τὸν πυλωρὸν ὅτι ἔχουσι νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν ἐξοχώτατον τοποτηρητήν.

Ἡ εἴδησις αὕτη ἀναγγελθεῖσα τῷ τοποτηρητῇ, καί τοι δὲν ἐφάνη τόσον καλὴ καὶ ἁρμοδία, οὐχ ἧττον ὅμως ἀπέσπασε τὴν συγκατάβασιν αὐτοῦ, πλὴν καὶ διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ἐδιπλασίασε τοὺς σκοποὺς τῆς πύλης ἐκείνης μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν ῥηθέντων εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ὁ γάλλος πρόξενος παρουσιασθεὶς πρὸς τὸν τοποτηρητὴν ἐπαρουσίασεν ἐπίσης καὶ τὸν πλοίαρχον ὡς μέλλοντα νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸν τοποτηρητὴν σπουδαίαν διακοίνωσιν.

Ὁ τοποτηρητὴς ἀφ' οὗ τοὺς ἐχαιρέτησε κατὰ τὸ ἔθος τῶν γκιαούρων, τοὺς γάλλους, πρόξενον καὶ πλοίαρχον, ἠθέλησε φυσικὰ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ αἴτιον τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν.

Ὁ γάλλος λοιπὸν πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ βρικίου ἐξέθεσεν ὅτι κατὰ συνέπειαν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας φιλικῶν σχέσεων ἔκρινε χρέος του νὰ δηλοποιήσῃ πρὸς τὴν ἐξοχότητά του τὸν τοποτηρητὴν τῆς νήσου Χίου, ὅτι·

— Ἐγὼ μὲν, ἐξοχώτατε, ἤμην διωρισμένος παρὰ τῆς σεβαστῆς αὐλῆς μου νὰ περιφέρωμαι εἰς τὰ νερὰ ταῦτα ἵνα κατοπτεύω τὰ κινήματα ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει νὰ βοηθήσω ὑμᾶς· ἤδη περιφερόμενος εἶδον ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν ἀληθινὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, τῆς γνώσεως τῶν ὁποίων εἴσθε πολὺ μακρὰν εἰσέτι ὑμεῖς, νομίζω· σταθμίσας λοιπὸν τὴν ὑλικὴν καὶ φυσικὴν δύναμιν ἀμφοτέρων κρίνω περιττὸν νὰ σᾶς ἐπαναλάβω ὅτι τῶν πολεμίων ὑμῶν οἱ μὲν **5,000** εἶναι Σάμιοι, **3,000** Σπετζιῶται καὶ **2,000** Ὑδραῖοι, εἶναι δὲ σφικτὰ συνδεδεμένοι μετὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ὁμοθρήσκων των, ἐννοεῖται, καὶ δι' ἀλληλογραφίας ἐκτενοῦς καὶ δι' ἐξαποστολῆς τῶν προσπολεμίων, καὶ ἕως **200** χιλ. γροσίων διὰ συναλλαγματικῶν, ὡς βοήθειαν πρὸς τοὺς μαχομένους ἕλληνας· πᾶσα ἀντίστασις λοιπὸν εἶναι ματαία, καὶ πᾶσα ἐκ μέρους σου ἀπόπειρα ἀποκλείσεως χιμαιρική· αὐτοὶ ἤδη σχεδιάζουσιν, ὡς ἐστάθμισα καὶ ἔγνωκα τὰ πράγματα, ξένοι καὶ ἐντόπιοι μιᾶς θρησκείας, πάντες ἂν συναχθῶσι **30—40** χιλιάδες, νὰ ὁρμήσωσι κατὰ τῆς ἀκροπόλεως κάμμίαν νύκτα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀντίστασις ὑμῶν εἶναι κινδυνώδης καὶ ἐρεθιστικὴ μᾶλλον. Ὅθεν προειδοποιῶν ὑμᾶς περὶ τοῦ ἀπειλοῦντος ὑμᾶς πραγματικοῦ κινδύνου, σπεύδω νὰ καθυποβάλω ὑπ' ὄψιν σας τὰς ὑπηρεσίας μου, κατ' ἐντολὴν καὶ ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς αὐλῆς μου, πρῶτον μὲν παραινετικῶς, ὅτι ἐὰν φρονίμως καὶ ὡς πρέπει ἀποφασίσητε ὑμεῖς τοὐλάχιστον οἱ προϊστάμενοι νὰ μὴν εὑρεθῆτε ἐντὸς τῆς γενικῆς ὀργῆς, ἀναδέχομαι νὰ σᾶς περάσω σώους καὶ ἀβλαβεῖς πέραν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, δηλαδὴ τὸν τοποτηρητὴν, τὸν ἔπαρχον Ἀχμὲτ πεϊ, τὸν Ναὴπ, τὸν Ἐλλέζογλου Ἠλιὰς Ἀγᾶ καὶ ἄλλους ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ταύτης νηός μου. Ἐὰν ὅμως δὲν ἀποφασίσητε τοῦτο, προσφέρω

τοὐλάχιστον τὰς ὑπηρεσίας μου κατὰ τὴν διάθεσίν σας εἰς ὅ,τι μὲ προστάξητε, ἐὰν φέρ' εἰπεῖν προμηθῆτε προσπολέμια, πυρίτιδα, ἐφεδρίαν, θέλω σᾶς προμηθεύσει ἐκ τοῦ πλοίου μου, καθότι οὕτω δὲν θέλω φανῆν ὡς μὴ ἐκτελέσας τὰς διαταγὰς τῆς σεβαστῆς μου κυβερνήσεως, ἧς ἡ φιλία πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κραταιοῦ σουλτάνου εἶναι ἀπέραντος καὶ ἀπεριόριστος.»

Ὁ τοποτηρητὴς ἀκούσας τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου ταύτης διαθέσεως τοῦ πλοιάρχου, γνωρίζων δὲ οἴκοθεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, ἔμενε πολλὴν ὥραν σύννους, σκεπτόμενος τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν προτάσεων τούτων, καὶ μένων ἐν μέσῳ πίστεως καὶ ἀπιστίας, ὡς πρὸς τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν διαβιβάσεων τοῦ πλοιάρχου τούτου καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων δραπετεύσεων τῶν γκιαούρων Χίων, ἃς ἐνήργουν αὐτοὶ οἱ ἐπισημότεροι τῶν Χίων οὓς ἐλάμβανε καὶ ἔφευγε τὸ πλοῖον τοῦτο ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς στάσεως ταύτης.

—Εὐχαρίστως ἀπαντῶ εἰς τὰς εὐγενεῖς προτάσεις σας, φίλοι μου, ἀπεκρίθη ὁ τοποτηρητής· χαίρω δὲ διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς φιλίας τῶν σεβαστῶν αὐλῶν, καὶ εἴθε ἡ σύμπνοια αὕτη νὰ ἐξακολουθήσῃ αἰωνίως. Ἡ αὐτοῦ αὐτοκρατορικὴ μεγαλειότης, ὁ κραταιός μου κύριος σουλτάνος, καίτοι ἀνάξιον μὲ διώρισεν ἐδῶ τοποτηρητήν, ἵνα καὶ τὴν πόλιν διοικήσω, μεθ' ὅλης τῆς νήσου, καὶ πᾶσαν ἐνδεχομένην στάσιν ν' ἀποσβέσω, σπινθῆρα ὄντα εἰσέτι κατὰ τὰς κρισίμους μάλιστα περιστάσεις. Ὅθεν ὄχι ὡς ἐκ τῆς ἀξιότητός μου, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς δεξιότητος τῶν ὑποθέσεων τοῦ κυριάρχου μου, πᾶν ὑλικὸν ζωοτροφίας, ἐφεδρείας, πυροβολικοῦ, καὶ παντὸς εἴδους πράγματος εὐποροῦμεν· καὶ εὐχαριστοῦντες διὰ τὴν προσφοράν σας ταύτην δὲν θέλομεν καταχρασθῆ αὐτῆς, λαμβάνοντες καὶ μὴ ἀνάγκην ἔχοντες πραγματικήν, ἐπιμένομεν δὲ κλειόμενοι καρτερικῶς καὶ ἡρωϊκῶς ἐν τῇ ἀκροπόλει μας, μέχρις ἐμφανίσεως τῆς ἐξ ὕψους ἀντιλήψεως, περὶ ἧς οὐδέποτε ἀμφιβάλλομεν ἡμεῖς, κλειόμενοι δὲ θέλομεν ὑπομείνει ἡρωϊκῶς, προσβαλλόμενοι δὲ θέλομεν ἀμύνεσθαι ἑαυτούς, ἔτι δὲ πρός, θέλομεν ἐπιτεθῆ οὐχ ἧττον, ἐντὸς δὲ ὀλι-

γίστου καιροῦ θέλετε ἰδεῖ κατὰ πόσον ὡς λαγωοὶ θέλουσι ζητήσει ἄσυλον εἰς τὰς πέτρας καὶ τὰ ὑπερήφανα πλοῖα των καὶ οἱ ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν νῆσον ἐπαναστατικοὶ οὗτοι στρατιῶται, διότι δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν ὑπάρχει· ἄρα θέλετε ἰδεῖ τὴν ὀφρῦν τῶν γκιαούρων τούτων ταπεινουμένην ταχέως.

— Εἴθε νὰ τὸ δώσῃ ὁ Θεὸς, εἶπον ὁ πλοίαρχος καὶ πρόξενος γάλλος, ἐν τόνῳ φοβερᾶς ἀμφιβολίας, ἄγνωστον ἐὰν ἐγκαρδίως ἢ εἰρωνικῶς.

— Ἐν τελευταίᾳ φάσει τῶν πραγμάτων, ἐξηκολούθησεν ὁ τοποτηρητὴς, ὅταν ἴδωμεν ὅτι σπουδαίως κινδυνεύομεν, καὶ πᾶσα πλέον ἀντίστασις ἀποβαίνει ματαία, καὶ πᾶσα ἐλευσομένη ἀντίληψις ἄκαιρος καὶ περιττὴ, τὸ τελευταῖον μας καταφύγιον εἶναι ἡ πυριτοθήκη, τὴν ὁποίαν πυρπολοῦντες, θέλομεν ἡμεῖς μὲν ἀποβιβασθῆ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς, τὴν δὲ πόλιν μετὰ τῶν ἀποστατῶν ὅλων καταστρέψει ἀπαλλαττόμενοι οὕτω τοῦ ὀνείδους οἱασδήποτε ταπεινώσεως (1). Τὴν ἰδέαν ταύτην, ὡς μόνην σωτήριον, ἐπεψήφισαν δι' ἐπαίνων ἐπανειλημμένων ναὶ, ναὶ οἱ παριστάμενοι εὐγενεῖς τῆς ἐν τῇ νήσῳ ὀθωμανικῆς κοινότητος· ὁ δὲ πλοίαρχος γάλλος χαιρετήσας ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως διὰ τῆς αὐτῆς πάλιν πύλης, ἐμβὰς δὲ εἰς τὸ ἀκάτιόν του, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ πλοῖον του.

Οἱ ἀποστάται πολυαριθμότεροι τῶν πολιορκουμένων, χαίροντες ὠνειροπόλουν τὴν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν παράδοσιν τῆς ἀκροπόλεως, περιεφέροντο δὲ ᾄδοντες καὶ ὑπερηφανευόμενοι διὰ τὴν ὁμολογουμένην ὑλικὴν καὶ φυσικὴν ὑπεροχήν των, προσθέσατε πολὺ μᾶλλον θεωρουμένην πολεμικῷ καὶ γυμναστικῷ λόγῳ.

Ὁ τοποτηρητὴς προβλέπων ἐκ τῶν πραγμάτων τούτων τὴν κακὴν πρόθεσιν τῶν πέριξ αὐτοῦ γκιαούρων, ἀπέναντι τῶν πέντε κανονίων, ἅπερ ἔστησαν οὗτοι εἰς διαφόρους θέσεις, καὶ ἤρχισαν ἤδη ραγδαῖον πῦρ, μέλλον πιθανῶς νὰ καταντήσῃ εἰς τὴν γενικὴν ἔφοδον, τὴν ὁποίαν ἀνερωτητὶ εἶχε προαναγγείλει ὁ γάλλος πλοίαρχος, ἀπέναντι λοιπὸν τῶν τεχνητῶν καὶ χειροποιήτων

τούτων ὑπεροχῶν τῶν ἐχθρῶν, ὁ τοποτηρητὴς ἔκρινε νὰ βάλῃ τὴν πανοπλίαν του, συνισταμένην ἐκ θρησκευτικῶν φυλακτῶν, καὶ εὐπροσδέκτων εὐχῶν, καὶ ἀπαρασαλεύτων ἐλπίδων εἰς τὸν προφήτην, καὶ οὕτω μετεκίνει καθημερινῶς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀναφαιρέτου πανοπλίας, εἴς τε τὰ προσωπικὸν τῆς θεραπείας του, καὶ εἰς τὴν ἐπίλοιπον φρουράν, καὶ προβλέπων πᾶσαν ἀργοπορίαν τῆς προσδοκωμένης ἐπικουρίας, διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ἔξω τῶν πυλώνων τῆς ἀκροπόλεως ἐξουσία του ἦτο χιμαιρική, δὲν ἦτο φρόνιμον νὰ καταδαπανῶσιν οἱ πολιορκούμενοι τὴν πολύτιμον ταύτην ὕλην τῆς πυρίτιδος καὶ τῶν σφαιρῶν, τῶν βλημων, καὶ ὀβουζίων κτλ. διέταξε λοιπὸν ἵνα ῥίπτωσι πολὺ φειδομένως, ὁσάκις μάλιστα μεγάλη ἀπήτει χρεία τούτου.

Τὴν 18 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὅ ἐστι τὴν εἰκοστὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς νήσου, οἱ ἐπαναστάται συναθροιζόμενοι κατὰ συμμορίας, ἔτρεχον ἵνα τάχα προσβάλωσι διὰ ῥαγδαίου πυρὸς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ τοῦτο βέβαια ἵνα μεταβάλωσι τὸν κανονοβολισμὸν τοῦτον εἰς γενικὴν ἔφοδον, ἐξ ἧς τὸν αἰχμαλωτισμὸν ἡμῶν, ὡς μεθυσμένοι ἐκ τῆς ὀσμῆς τῶν θριάμβων των, προήκουον οἱονεὶ συγχαρητήρια πανταχόθεν, καὶ λαχνοὺς μὲν ἐπὶ τῶν οἰκιῶν ῥίπτοντες, ὀνειρευόμενοι δὲ τὸν ἀνδραποδισμὸν τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει ὀθωμανῶν ἀθλίων ἔχλι ἰσλάμιδων, ἤρχισαν νὰ ὀνομάζωσιν αὐτοὺς μεταξύ των διὰ βεβήλων ὀνομάτων μεθ' ὧν ὠνόμαζον τοὺς κηπουροὺς καὶ δούλους των, καὶ ποίους, τοὺς πιστοὺς ἰσλάμιδες, τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ! ἄπαγε τῆς βλασφημίας.

Ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ τοποτηρητοῦ δὲν ἔλειπεν οὔτε ἡ καρτερία, οὔτε ἡ εὐσέβεια, οὔτε ἡ χαρακτηρίζουσα τὸν ἰσλάμη ἐλπὶς πρὸς τὴν θείαν ἀντίληψιν· ἀλλ' ἡ ἀφάνεια τοῦ στόλου, ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἀποκλειόντων αὐτῶν γειτούρων, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ ὁσημέραι ἐπαισθητῶς ἐλαττουμένη πυρίτις, ὑπολογιζομένης μόλις διὰ δεκαπέντε ἡμέρας, καὶ ταῦτα οἰκονομικῶς διαχειριζομένης, ἔρριπτεν αὐτὸν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν εἰς

σπουδαίους συλλογισμούς καὶ εἶδός τι ἀμηχανίας· πολλάκις ἐξομολογούμενος καὶ συνδιαλεγόμενος περὶ τούτου μετὰ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, τὰ ἀναπόφευκτα μάλιστα ἀποτελέσματα καὶ τὰς πικρὰς αὐτῶν συνεπείας, ἐδάκρυσε πραγματικῶς· τοσοῦτον ἡ καρδία αὐτοῦ ἐθλίβετο ἐπὶ τῇ πιθανότητι, περιστάσεως ἀναγκαίως ὑπαγορευσούσης ἀπονειδίστους πράξεις, τί τὸ ὄφελος. Ἐν τούτοις ἀποκοιμηθεὶς τὴν νύκτα ἐκείνην διαλογιζόμενος τοιάδε, ἐνυπνιάσθη ὁ τοποτηρητής, ὅτι εἶδεν αἴφνης κατ' ὄναρ τὸν μέγαν προφήτην, ἀκολουθούμενον ὑπὸ πυκνῆς ὁμηγήρεως ὁσίων καὶ ἄλλων πολλῶν μαρτύρων, φορούντων στέμματα τοῦ μαρτυρίου των, καὶ μὲ γενειάδα πρασίνην, () ἔπειτα εἶδεν ἐν λαμπρᾷ στολῇ τὸν ἐν ὁσίοις πατέρα Ἀπτουλκαδὶρ Κεϊλαυή, τὸν γεννηθέντα μὲν ἐν Βαβυλῶνι, προστατεύοντα ὅμως ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων τὸ ἐν τῇ Χίῳ κοινόβιον τοῦ Χιζὶρ δεδέ· ὁ ἅγιος οὗτος (αἰωνία του ἡ μνήμη) πλησιάσας εἰς τὸν τοποτηρητὴν καὶ χαιρετήσας αὐτὸν εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ μείνῃ ἥσυχος, τόσον αὐτὸς ὅσον καὶ οἱ εὐνοούμενοι τῆς νήσου κάτοικοι ἰσλάμιδες, καὶ ὅτι χάριν τῶν δεήσεων καὶ ὀδυρμῶν αὐτῶν μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ πέμψῃ αὐτοῖς κραταιὰν βοήθειαν ἐκ τοῦ νοτίου μέρους τῆς νήσου μάλιστα.

Ὁ τοποτηρητὴς ἐξυπνισθεὶς ἐχάρη χαρὰν μεγάλην, συναθροίσας δὲ τὴν ὁμήγυριν τῶν περὶ αὐτὸν ἐπισημοτέρων σοφῶν καὶ ἀξιωματικῶν καὶ προϊσταμένων τῆς νήσου, διηγήθη τὸ ἐνύπνιον. Ἐξ αὐτῶν ὁμολογουμένως ἱκανοὶ νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τὸ μυστήριον τῆς ὀνειροκρισίας, εἶπον ὅτι ἀφεύκτως ἔρχεται βοήθεια χάριτι τοῦ ἁγίου, καὶ ταὐτοχρόνως ἀπεφασίσθη νὰ στείλωσι κατασκόπους θεωροὺς εἰς τὰ ὑψηλότερα τῆς νήσου μέρη.

Τούτου δὲ γενομένου, ἀνηγγέλθη μὲ μεγάλην χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν τοῦ τε τοποτηρητοῦ καὶ παντὸς ἰσλάμη, ὅτι πρὸς τὸ μέρος Προβατονήσια (Οἰνοῦσα) ἐφάνησαν τὰ ἱστία τοῦ λυτρωτοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου διοικουμένου παρὰ τοῦ ναυάρχου Νευαὶχ Ζαδὲ Ἀλῆ Πασᾶ· καὶ τῷόντι ὁ στόλος φανεὶς ἐκ

μέρους τῆς Ἐρυθραίας, ἦλθε καὶ ἤραξεν εἰς τὴν νῆσον· σημειωτέον ὅτι ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ στόλου, τὰ ἀνταρτικὰ πλοιάρια ἔφυγον ὄπισθεν τῆς νήσου, ἀφ' ἑτέρου ἡ ὀλίγη καὶ γενναία φρουρὰ ἀπέκτησεν ἠθικῶς δύναμιν δεκαπλασίαν, ἀποτολμῶσα ἔνθεν μὲν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ νὰ στείλῃ πλοιάρια εἰς Κρήνην, πρὸς μεταφορὰν στρατευμάτων, ἔνθεν δὲ ἀπὸ ἁπλῆς ἀμυντικῆς νὰ γίνηται ἀξιεπαίνως καὶ ἐπιθετική, διότι συγκεντρώσασα τὰς δυνάμεις της εἰς **1500** ἄνδρας, ξιφήρεις ὅλους, ἐκβῆκεν ἐκ τῆς πύλης τοῦ Γερπὰν λεγομένης, ἀκολουθούντων καὶ τῶν Τελέδων (ια) καὶ Τουφεκσίδων (ιδ)· τὸ στίφος τοῦτο ὁρμῆσαν, ἔσφαξεν ἀρκετοὺς εἰς τὰ χαρακώματα, καὶ ἐπέστρεψε νικηφόρον, ἀφ' οὗ τινὰς κανονοστοιχίας καὶ πυροβολιστὰς ἔσπρωξεν εἰς τοὺς χάνδακας. Ἀλλ' οἱ ἐπίλοιποι ἐκ τῶν ἀνταρτῶν ἀντὶ νὰ ὠφελῶνται τῆς πραγματικῆς φάσεως τῆς ἀνισότητος τῶν δυνάμεων καὶ τῶν συνεπειῶν της, ἀντὶ λέγω ἡ φάσις αὕτη τῶν πραγμάτων νὰ τοὺς σωφρονίσῃ, συνέλαβον τὸν τολμηρὸν σκοπὸν τοῦ ἀντιπαλεῦσαι μέχρις ἐσχάτων καὶ πρὸς τὴν φρουρὰν, καὶ πρὸς τὸν ἐλλιμενισμένον στόλον. Ὅθεν ἤρχισαν νὰ ἀνησυχῶσιν αὐτὸν διὰ πυκνῶν κανονοβολισμῶν ἐκ τῆς ξηρᾶς, μία μάλιστα γορβέταν τοσοῦταν ἔβλαψαν, ὥστε ἀπεφάσισεν αὕτη ἀποβιβάσαι καὶ τὰ κανόνια καὶ ἄλλα εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἐγκαταλιπεῖν τὸ πλοῖον εἰς τὰς φλόγας, ἐξ ὧν κατεστράφη εὐθύς.

Ἡ ἀνέλπιστος αὕτη καὶ ἐξαφνικὴ ζημία ἐθορύβησε τὸν ναύαρχον, ὅστις συνενοήθη μετὰ τοῦ τοποτηρητοῦ περὶ τοῦ πρακτέου, οὗτος δὲ ἀνταπαντήσας εἰς αὐτὸν, ἐξέθεσε τὴν μανιώδη ἐπιμονὴν τῶν ἀπίστων τούτων, καὶ ὅτι πρὸς ἐξόντωσιν αὐτῶν πρέπει ἀφεύκτως ν' ἀποβιβάσῃ στρατόν.

Τὴν ἐπαύριον ἐκ μὲν τοῦ στόλου **800**, ἐκ δὲ τῆς Ἐρυθραίας **800** ἦλθον, οἵτινες συσσωματωθέντες διαιρέθησαν εἰς τὰ χαρακώματα, καὶ τοσοῦτον συνέβη ἡ πεισματώδης μάχη ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ὥστε ὁ τοποτηρητὴς καίτοι ἀνίκανος πάντη πρὸς τὰ ὅπλα, καὶ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀνὴρ τῶν γραμμάτων, ( ) ἐφιλοτιμήθη αὐτοπροσώπως νὰ ρίψῃ ἐκ τῶν ἐπάλξεων βέλη τινὰ

κατὰ τῶν ἀνταρτῶν, οἵτινες ἐμάχοντο μὲ τὴν γενναίαν φρουρὰν, καὶ ἥτις τὸ ἑσπέρας ἐπέστρεψε θριαμβεύουσα.

Ἔπειτα τὸ σῶμα τοῦτο διήρεσεν εἰς τρία, ἀφ' οὗ ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ στόλου 500 ἄλλους ἄνδρας, ἐξ ὧν τὸ ἓν νὰ περιφέρηται ἀπὸ τῶν βυρσοδεψείων μέχρι τῶν μύλων καὶ τῆς μονῆς Τουρλωτῆς, τὸ δ' ἄλλο τὰς μεγάλας συνοικίας νὰ ἐπιτηρῇ, τὰς κειμένας ἄντικρυ τῆς πύλης τοῦ Γερπὰν, τὸ δὲ ἕτερον νὰ περιφέρηται εἰς τὸ Τοξευτήριον Ὀκ Μεϊδὰν καὶ κοινῶς Βουνάκι λεγόμενον.

Τὰ σώματα ταῦτα ἔκαμαν ἐπαξίως τὴν ἀποστολήν των, ἐπιστρέφοντα δὲ, ἀπόδειξιν τῆς ἱκανότητός των ἔφεραν εἰς τὸν τοποτηρητὴν καί τινας αἱμοσταγεῖς κεφαλὰς καὶ αὐτία γκιαούρων, ἀντὶ τῶν ὁποίων ἐφιλοδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ τοποτηρητοῦ καὶ ἐμοιράσθησαν πάλιν εἰς τὰ ὀχυρώματά των.

Ἀλλ' εἶναι παροιμία δημώδης (Ἑλλέϊλεθε Χιουπελὰ) ἤτοι αἱ νύκτες ἐγκυμονοῦσαι τίκτουσι κάτι τὴν ἐπιοῦσαν· ὁ τοποτηρητὴς ἐξυπνισθεὶς ἐφαίνετο περίεργος, πόθεν ἤθελον οἱ ἀντάρται πλέον ἀποπειραθῇ ἀποστατικὰ καὶ ἀπονενοημένα κινήματα· καίτοι βέβαιος ὅτι ταῦτα πλέον ὤφειλον νὰ παύσωσιν, εἶδε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι μᾶλλον πανταχόθεν κατεγίνοντο πῶς ν' ἀντιτάξωσι ἀπονενοημένα κινήματα, ἤρχισαν δὲ μετὰ μεγίστης μανίας νὰ πυροβολῶσι πανταχόθεν, καίτοι ἐμποδιζόμενοι εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀντιτάξεων τῆς γενναίας φρουρᾶς μας· τὰ φῶτα καὶ αἱ πυραὶ πανταχόθεν ἀντηλλάσσοντο, καὶ ψυχαὶ πολλαὶ μετέβαινον εἰς τὰς εὐωδιαζούσας μαρτυρικὰς μονὰς τῶν ἡμετέρων, ἔνθεν δὲ εἰς τὰς κολάσεις ἐκ τῶν γκιαούρων.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέρᾳ παρασκευῇ, ἠκούσθη ὅτι τὸ χωρίον ὅπερ ὀνομάζεται Ἐρύθαι, (πλησίον τοῦ Πασᾶ Τζεμεσῆ) ἔγινε κέντρον νέων πεπυκνωμένων ἀποστατῶν, τῶν τε ξένων ἐμφωλευόντων εἰς τὴν νῆσον, καὶ τῶν ἐγχωρίων, ῥιψάντων πλέον τὸ προσωπεῖον τῆς ὑποκρισίας, καὶ τῆς κατ' ἐπιφάνειαν ὑπακοῆς, καὶ δῆθεν μὴ ἐνοχῆς εἰς τὰ μέχρι τοῦδε κινήματα τῶν ἀποστατῶν.

Εἰς τοιαύτην ἀπαίσιον ἀγγελίαν ὁ τοποτηρητὴς δὲν ἐδίστασε νὰ δώσῃ πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὴν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ

φρουρὰν, ἵνα ἐπιπέσῃ κατὰ τῶν γκιαούρων, διψῶσαν ἄλλως τε πρὸ πολλοῦ τοιαύτην διαταγήν.

Ἐκ τῶν ἐπάλξεων λοιπὸν τῆς ἀκροπόλεως ἐρρίφθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς συνοικίας αἱ ἐμπρηστικαὶ ὗλαι αἵτινες δὲν ἤργησαν νὰ διαδώσωσιν ἐντὸς ὀλίγου εἰς διάφορα μέρη φλόγας πυρίνους. Μεταξὺ δὲ τῆς ὀχλοβοῆς ἐκείνης ἡ φρουρά μας ἐπέπεσε μετ' ἀπαραμίλλου ἐνεργητικότητος καὶ ταχύτητος καὶ γενναιότητος κατὰ τῶν ἀπίστων γκιαούρων. τῶν ὁποίων τοὺς μὲν ἡλικιωμένους ἐπέρασαν γενναιότατα ἐν στόματι μαχαίρας, παρομοίως ꝁ τὰς ἡλικιωμένας γραίας, τὴν δὲ κινητὴν περιουσίαν αὐτῶν ἐλεηλάτησαν λείαν, ἥτις ἀνήκει κατὰ τοὺς πολεμικοὺς νόμους εἰς ἰδιοκτησίαν τῶν στρατιωτῶν· τὰς δὲ ὡραίας κόρας των καὶ τοὺς τρυφεροὺς νεανίσκους των ᾐχμαλώτισαν (ιγ)· τὸ αἷμα ἔῤῥευσε ποταμηδὸν, ἥτε ἀντίστασις τῶν ἀπίστων καὶ γενναιότης τῶν πολεμησάντων στρατιωτῶν μας, ἦσαν ἀνώτεραι περιγραφῆς, τοὐλάχιστον ἡ τελευταία αὕτη πληγὴ πρὸς τὴν ὁμόθρησκον τῆς νήσου κοινότητα, εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἤθελε κατευνάσει τὴν θηριωδίαν τῶν πολιορκούντων ἡμᾶς τόσον καιρόν.

Εἰς τὴν ἀξιοσημείωτον ταύτην ἐπίθεσιν οἱ ἡμέτεροι στρατιῶται ἐκυρίευσαν 27 κανόνια, διαφόρου ὁλκῆς ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων.

Τὴν ἐπαύριον ὁ τοποτηρητὴς ἐκθέσας ἐν μακρᾷ ἐκθέσει τὰ γεγονότα ἔστειλεν ἀντίγραφον ἐπικυρωμένον ὑπὸ τῶν προκρίτων ὀθωμανῶν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, φιλοτιμηθεὶς μάλιστα νὰ συνοδεύσῃ τὸν ἐπὶ τούτῳ ἀπερχόμενον πεζοδρόμον, μὲ 5 φορτία ἀποτετμημένων αἱμοσταγῶν κεφαλῶν τῶν ἀποστατῶν καὶ τῶν συμμετόχων αὐτῶν ἐπισημοτέρων γκιαούρων, ἄλλα δὲ δύο φορτία αὐτίων, ἐπίσης θανατωθέντων κατωτέρων πολιτῶν ἀνταρτῶν () καὶ ἀντισταθέντων εἰς τὴν νόμιμον τοῦ κυριάρχου των ἐξουσίαν.

Οὕτως ὁ τοποτηρητὴς ἐκτελέσας τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς πίστεως καὶ θρησκείας, καὶ τὰς ὑψηλὰς τοῦ κραταιοῦ μονάρχου

διαταγάς, ἐπροσευχήθη εἰς τὸ ἱερὸν τέμενος, εὐχαριστήσας τὸν ὑπέρτατον Θεὸν τῶν ὅλων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀτομικῆς ἡσυχίας τῶν ἰσλάμιδων.

Ἐκ τῶν πληγωθέντων πιστῶν εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην οἱ περισσότεροι πλειότερα ἀναῤῥώσεως σημεῖα διδόντες, ἐπιβιβασθέντες εἰς πλοιάρια καὶ ἄλλα πλοῖα, ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἐρυθραίαν.

Τὴν 21 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, ὁ τοποτηρητὴς προσεκάλεσε τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐκ τῆς Ἐρυθραίας πλευσάντων στρατιωτῶν Κιουτσοὺκ Ἀχμὲτ πεῖ τοὔνομα, καὶ τὸν Τελίπασι Σιουλεϊμάναγα, τοὺς ὁποίους συντροφεύσας μετὰ χιλίων εὐζώνων στρατιωτῶν, ἐνετείλατο αὐτοῖς ἵνα λόχος πρὸς λόχον ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν χωρίων, ὅπου ἴδωσιν ἀποστασίας ὀσμήν, ἐν περιπτώσει δὲ ἐὰν ἤθελον δεχθῇ τὸν ἰσλαμισμόν, τότε μόνον νὰ φεισθῶσι τῆς νεότητος μόνης, τῶν γερόντων ἀποκλειομένων καὶ τῆς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει χάριτος.

Τὴν διαταγὴν ταύτην λαβόντες, ὁ μὲν Κιουτσοὺκ Ἀχμὲτ πεῖ διευθύνθη εἰς τὸ χωρίον Ἐρύθας, ὁ δὲ Σιουλεϊμὰν Ἀγᾶς εἰς τὸ χωρίον Θυμιανά, τὰ ὁποῖα χωρία ἐξηφάνισαν χάριτι θείᾳ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Ἐπιστρέφοντα δὲ τὰ τροπαιοῦχα ταῦτα στρατεύματα, ὡς ῥοαὶ πλημμυροῦντος ποταμοῦ, μὴ ἐμποδιζομένου παρ' οὐδενὸς ἐμποδίου, ἤκουσαν ὅτι εἰς τὸ χωρίον Καλμάσι ἔνδον τῆς μονῆς τῆς ἄλλως τε μεγάλης τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, ἦσαν μαζωμέναι πολλαὶ οἰκογένειαι ἀμφιβόλων φρονημάτων ὡς πρὸς τὰ καθεστῶτα.

Ὥρμησαν λοιπὸν ἵνα κυριεύσωσι τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ὀχυρᾶς θέσεως τῆς μονῆς κυκλουμένης ὑπὸ τείχους, τόσον καὶ ἀπὸ τὴν καλὴν φρουράν, ἡ κυρίευσις δὲν ἦτο τόσον εὔκολος· οἱ φρουροῦντες μάλιστα ἐκτὸς τῆς ὠφελείας τῆς θέσεώς των καὶ τῆς ειδικῆς δυνάμεώς των ἐνεδυναμοῦντο θαυμασίως ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὅτι ἐπειδὴ ἐμφωλεύουσιν ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἀσύλου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φυσικῶς προστατευόμενοι οἴκοθεν παρ' αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ἀνεπηρέαστοι.

Οἱ στρατιῶται μας πολιορκοῦντες τὴν μονὴν ταύτην, γνόντες τὴν ἀληθῆ κατάστασιν ταύτην, ἔστειλαν εἴδησιν πρὸς τὸν τοποτηρητὴν ἵνα ἐξαποστείλῃ αὐτοῖς ἐπικουρίαν· ὁ τοποτηρητὴς λοιπὸν τοὺς ἐφωδίασε μὲ ἀξιόλογον ὕλην ἱππικῆς ἐπικουρίας, καὶ ἀρκετὰς τροφὰς, τοὺς ἐφωδίασε μάλιστα δι' ἑνὸς πολὺ θαυματουργοῦ φυλακτοῦ (Νουσχὰ) τὴν σύνταξιν τοῦ ὁποίου ἠπίστατο καλῶς (ιδ) ἐξηγμένου ἐκ τοῦ θαυματουργοῦ βιβλίου Μεσνεβὶ συγγραφέντος ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰκονίῳ Χαζρέτη Μεβλανᾶ.

Τὰ φυλακτὰ ταῦτα οἱ στρατιῶται προσαρτήσαντες εἰς τὰς παλάμας των μετὰ ἓξ ὡρῶν πεισματώδη αἱματοχυσίαν καὶ μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον 50 ἐξ ἡμῶν ἐκυρίευσαν τὴν μονὴν ἡμέρᾳ Κυριακῇ.

Τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ πάντας ἐπέρασαν ἐν στόματι μαχαίρας, ἀνδραποδίσαντες τοὺς νεωτέρους ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων· τὰς δ' αἱμοσταγεῖς κεφαλὰς καὶ τ' αὐτία τῶν θανατωθέντων ἐξαπέστειλαν εἰς τὸν τοποτηρητὴν ὅστις δι' ἀδρῶν δώρων ἐφιλοτιμήθη ν' ἀνταμείψῃ τὴν γενναιότητα καὶ ἀφοσίωσιν τῶν ἡρωϊκῶν ἡμῶν στρατευμάτων, πολεμησάντων ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς θρησκείας· τότε δὴ μόνον ἔγνωσαν οἱ δείλαιοι ἄπιστοι ὅτι οὐδὲν ἐμποδίζει τὴν ὁρμὴν τοῦ πιστοῦ, ἐπιπίπτοντος κατὰ τῶν ἀπίστων γκιαούρων. Ἀκολούθως ἠρήμωσαν καὶ ἕνα πύργον ἀρχαῖον περὶ τὸ αὐτὸ Μαστιχοχώριον Καλημασίαν καλούμενον.

Ἀλλ' αἴφνης ἠκούσθη ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀνταρτῶν, Λογοθέτης ὀνόματι, στρατοπεδευμένος εἰς τὸ χωρίον ἅγιος Γεώργιος, ἐπίσης Μαστιχοχώριον, ἐκαυχᾶτο ὅτι καθ' ἣν ἔχει ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Πελοποννήσου εἴδησιν καὶ ἀλληλογραφίαν 150 πλοῖα ἑλληνικὰ μετὰ μεγάλης ὕλης τροφῶν, καὶ πυρίτιδος καὶ ἐπικουρίας ἔρχονται ὁσωνούπω, καὶ ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀπελπισθῶσιν ἐκ μιᾶς ἢ δύω προσβολῶν κτλ. καὶ τοῦτο ἵνα μὴ παύσωσιν ἐνθαῤῥυνόμενοι οἱ χωρικοὶ οὗτοι, καὶ ἵνα πάντοτε κρατῶσι τὰ ἀνταρτικὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως τοῦ λαοσώου καὶ μεγάλου σουλτάνου τοῦ ἡγεμόνος των· οἱ ἡμέτεροι στρατιῶται δὲν ἐδίστασαν νὰ ἐπιπέσωσι καὶ κατὰ τοῦ

χωρίου τούτου, τὸ ὁποῖον ὑπερασπίσαντες οἱ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λογοθέτου ἀντάρται, τέλος ὑπεχώρησαν εἰς τὴν ὁρμήν. Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς ἀπίστους, καὶ αὐτοῦ ἔτρεξεν αἷμα πολὺ ἐκ τῆς ἀπίστου φυλῆς των, μετὰ 6 ὡρῶν πεισματώδη ἀντίστασιν τῶν πολιορκουμένων.

Οἱ ἐντολοφόροι οὗτοι στρατιῶται κυκλώσαντες ἔπειτα τὰ τρία Μαστιχοχώρια Μιτέσιμα Ταχσέτιμα, καὶ Κοινὰ ὀνομαζόμενα, ἔστειλαν εἴδησιν ὅτι τοὺς μὲν ἀθώους κατοίκους οὐδόλως θέλουσι βλάψει, ἀλλὰ προσκαλοῦν μέχρι τριῶν ἡμερῶν νὰ τοῖς παραδώσωσι μέχρι κονδυλομαχαιρίων, ἅπαντα τὰ ὅπλα· παραδοσάντων τούτων οὐδεμία ἔμεινεν ὑπόνοια, καὶ ἐπέστρεψαν οἱ στρατιῶται δαφνηφόροι μὲ τὰ τρόπαια τῶν νικῶν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ καὶ Καλημασίας.

Ὁ τοποτηρητὴς τοὺς ἐδέχθη ἐνθουσιῶν ἐκ χαρᾶς ἀνεκλαλήτου. Ἐν τοσούτῳ ἦτον ἀνάγκη ἡ ἐξαντληθεῖσα ὕλη πολεμεφοδίων ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ν' ἀντικατασταθῇ διὰ νέων προσπολεμίων· ὅθεν ὁ τοποτηρητὴς ἔλαβεν ἐκ τοῦ στόλου ὅσην ἔκρινεν ἀναγκαίαν ὕλην πολεμικήν· μεταξὺ δὲ τούτων ἀπεβιβάσθησαν ἐκ τοῦ στόλου καὶ τὰ δῶρα ἅπερ ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ὁ μέγας σουλτάνος ἔστειλεν εἰς τὸν τοποτηρητὴν ἐπὶ ἀμοιβῇ τῶν πιστῶν του ἐκδουλεύσεων κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὅστις καὶ τὰ ἐδέχθη μὲ μεγάλην τῆς καρδίας του χαράν.

Αὐθημερὸν συνεκροτήθη γενικὸν συνέδριον ἐξ ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ προκρίτων, ὅπου ἐξετέθη λεπτομερῶς ἡ διαγωγὴ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας, καὶ τῶν μὲν ἀνταρτῶν γκιαούρων κατηγορήθη ὡς ἄπιστος πρὸς τὴν πατρικὴν εὐεργέτιδα κυβέρνησιν, τῶν δὲ αὐτοκρατορικῶν ἰσλάμιων στρατιωτῶν ἥτε καρτερία καὶ ὁ ἡρωϊσμός, τοῦ δ' ἐξοχωτάτου τοποτηρητοῦ ἡ σύνεσις καὶ ὁμολογουμένη μετριοπάθεια· ἐδόθησαν δὲ ἐκ μέρους αὐτοῦ δῶρα ἄπειρα καὶ χρηματικαὶ ἀμοιβαὶ πρὸς τοὺς ἡρωϊκῶς πολεμήσαντας, ἐξόχως τοὺς πυροβολιστὰς καὶ ὀβουζοβόλους, πρὸς οὓς ἔτρεφεν ὁ τοποτηρητὴς ἐξιδιασμένην ὑπόληψιν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐπεσκέφθησαν τὸν τοποτηρητὴν πάντες οἱ ἐν Χίῳ εὑρισκόμενοι καὶ σημαίαν ἀναπεταννύοντες πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι τῶν ξένων δυνάμεων ἐκτὸς τοῦ ῥωσσικοῦ, ὅστις ἐπὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἔγινεν ἄφαντος, ἀναχωρήσας ἄγνωστον ποῦ· οἱ δὲ λοιποὶ ἀφ' οὗ εὐχήθησαν ἀείποτε νίκην εἰς τὰ αὐτοκρατορικὰ ὅπλα, συνεχάρησαν τὸν τοποτηρητὴν, ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ μετριοπαθείᾳ του. Εὐχαριστήσαντες ἐπὶ τέλους ὅτι οὔτε αὐτοὶ, οὔτε οὐδεὶς τῶν εἰς αὐτοὺς ὑπαγομένων ὑπηκόων ἔπαθον τι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν γεγονότων, ὑπεσχέθησαν δὲ καὶ νὰ ἐκθέσωσιν ἕκαστος τοῦτο ἐπισήμως εἰς τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας των.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν προξένων εἰς τὰ ἴδια, ἁπαξάπαντες ηὐχήθησαν καὶ εὐχαρίστησαν τὸν ὑπέρτατον Θεὸν τῶν ὅλων καὶ τὸν μέγαν προφήτην ἐπὶ τῇ θείᾳ ἀρωγῇ του, συγχαίροντες ἰδιαιτέρως ἅπαντες τὸν τοποτηρητὴν ἐπὶ τῇ ἀξιότητι καὶ συνέσει του, μεθ' ὧν διεξήγαγεν οὕτως αἰσίως τὴν κινδυνώδη ταύτην ἀποστασίαν.

Πρὸς δὲ καὶ ποιηταὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ὑμνήσωσι διὰ στίχων τὴν νίκην ταύτην, σημειώσαντες καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγένετο, ἐξ ὧν πολλῶν μνημονεύω τὸν ἄξιον ποιητὴν, υἱὸν ἀξίου πατρὸς, τὸν λόγιον Πικὶπ ἐφέντη, τὸν υἱὸν τοῦ κλεινοῦ ἱστοριογράφου μας, ὅστις ἐπαξίως ὕμνησε τὴν νίκην ταύτην δι' ἐμμέτρων ἐπῶν.

Μέλλων δὲ ὁ τοποτηρητὴς νὰ ἐκτ... σῃ ἣν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν εἰς τοὺς ἐπιλοίπους κατοίκους τῆς Χίου περὶ ἀμνηστείας, ἐὰν ἀφεύκτως τὰ ὅπλα παρεδίδοντο, ἐξαπέστειλεν ἄνδρας ἐξεπίτηδες πρὸς φωτισμὸν τῶν πνευμάτων των μὲ ἰδιαιτέρας διαταγὰς πρὸς τοὺς ἀθώους καὶ φιλησύχους τούτους κατοίκους τῶν χωρίων, μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι τὰ μὲν πεπραγμένα ἀμνηστεύονται, ἐὰν παραδοθῶσιν ἀφέντες τὰ ὅπλα, καὶ συμπαραδίδοντες τοὺς μεταξὺ αὐτῶν κρυφθέντας ὡς ἐν ἀσύλῳ ἢ ξένους ἢ ἐντοπίους ἀντάρτας, ἐπικίνδυνα εἰσέτι ὄργανα τῆς ἐν Πελοποννήσῳ φλογός· ὅθεν τῆς διαταγῆς φθασάσης εἰς τὰ ἀνήκοντα χωρία,

μόνα τὰ Μαστιχοχώρια λεγόμενα ὑπήκουσαν, τὰ δὲ χωρία τοῦ στέμματος (χάνια) ἀπείθησαν εἰς τὰς διαταγάς· οἱ δὲ πρόκριτοι τῶν Μαστιχοχωρίων, παραδόσαντες τά τε ὅπλα καὶ τοὺς μεταξὺ αὐτῶν ξένους ἀντάρτας, προσῆλθον εἰς τὴν ποδίαν τοῦ τοποτηρητοῦ, εἰς μὲν τὸν τράχηλον φέροντες μελανὰ μανδήλια, εἰς δὲ τὰς χεῖρας ἐρυθρὰ, σημεῖον ὑπακοῆς, προσαρτήσαντες καὶ εἰς τὰ χωρία των τὴν ἐρυθρὰν τῶν ὀθωμανῶν ἡμισέληνον σημαίαν. Ὁμολογήσαντες δὲ τὴν ἀπιστίαν των, ὡρκίσθησαν εἰς ὅ,τι ἱερώτερον θρησκευτικὸν εἶχον οἱ ἄνθρωποι, ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν ἤθελον πράξει τὸ παραμικρὸν κίνημα ὄζον ἀποστασίας, ὅτι θέλουσι πληρώσει τριπλάσιον κατὰ τριττὸν κλασικὸν λόγον τὸν κεφαλικὸν φόρον των, ὅτι θέλουσι πληρώσει τὸν δίκαιον δασμὸν τῶν μαστιχίων κλπ. κλπ. Ἀφ' οὗ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ ὁ τοποτηρητὴς ὑπεσχέθη νὰ τοὺς ἀμνηστεύσῃ, πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν καὶ κῦρος, ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ναυαρχίδα ἵνα καὶ ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιναυάρχου δευτερώσωσι καὶ ἐπικυρώσωσι τὰς εἰς τὸν τοποτηρητὴν δοθείσας ὑποσχέσεις καὶ ὅρκους των. Ἐπιστρέψαντες δὲ ἐκ τῆς ναυαρχίδος, τῇ γραπτῇ συναινέσει τοῦ ἀρχιναυάρχου, ἐδόθη αὐτοῖς ἡ ἀμνηστεία αὕτη, καὶ ὑπέστρεψαν εὐθὺς, χαίροντες καὶ ἀγαλλόμενοι εἰς τὰ χωρία των ἵνα προδιαθέσωσι καὶ τοὺς εἰς τὰ χωρία των ἐκείνους ὁμοεθνεῖς των. (ις)

Πρὸς ὑποταγὴν λοιπὸν τῶν χωρίων Χανίων λεγομένων, ὁ τοποτηρητὴς διώρισε τὸν Ἐλλέζογλου Ἠλιὰς Ἀγᾶ μετὰ τῶν παρ' αὐτῷ στρατιωτῶν, καὶ τὸν διευθυντὴν τῶν προσόδων τῶν μαστιχίων Ὀμέραγα, ἵνα ἀναχωρήσαντες φέρωσι καὶ ἐκεῖ τὴν ἀπαιτουμένην ἡσυχίαν· αὐτοὶ δὲ ἔφθασαν εἰς τὸ τέρμα των, καὶ κατ' ἀρχὰς ἠθέλησαν δι' ἀναπετάσεως τῆς ὀθωμανικῆς σημαίας νὰ φαίνωνται φίλοι καὶ ὑποτεταγμένοι ἕως οὗ φυγαδεύσωσι τοὺς μεταξύ των κεκρυμμένους ξένους ἀντάρτας, διὰ τῶν εἰς τὰς παραλίας ἐγρθικῶν πλοιαρίων εἰς τὰ ἀνταρτικὰ πλοῖα, αὐτοὶ δὲ ἡτοιμάζοντο εἰς νέαν πάλην, συμμαχήσαντες καὶ μετὰ τῶν ὀρεινῶν χωρίων, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ὅλοι ἀφέντες τοὺς

οἴκους των εἰς τὰς πυρκαϊὰς ἃς ἧναψαν οἱ στρατιῶται μας, ἔτρεχον γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι εἰς τοὺς κρήμνοὺς καὶ βάτους.

Ἐδέησεν ὅθεν ἀξιολογωτέρα τις ἐπικουρία πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκςρατίας ταύτης. Τοιαύτη δὲ ἐνεκρίθη παμψηφεὶ σῶμα 7,000 ἀνδρῶν εὐζώνων, ἄλλων μὲν ςρατιωτῶν αὐτοκρατορικῶν, ἄλλων γενναίων γιανιτζάρων, ἄλλων δὲ ἐθελοντῶν ἐκ Σμύρνης καὶ Τράλλεων ἐλθόντων, πρὸς οὓς ἀνετέθη ἡ καθυπόταξις τῶν χωρίων ἐκείνων· τὸ σῶμα τοῦτο ἡτοιμάσθη ἤδη καὶ ἀπητεῖτο συνετός τις καὶ δραστήριος ἀρχηγὸς πρὸς διευθέτησιν καὶ διεύθυνσιν. Τοιοῦτος δὲ πάλιν ἐνεκρίθη ὁ ἐκ Σμύρνης ἐλθὼν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γενναίων ἐθελοντῶν Μιρεμιράνης Ἀπτῆ Πασᾶς ἐκ Κιλικίας, ὅστις λαβὼν παρὰ τοῦ διοικητοῦ πολλὰ δῶρα καὶ ἐκτενεῖς διαταγὰς γραπτὰς καὶ προφορικὰς, ἀνεχώρησε πρὸς τὰ χωρία ἐκεῖνα.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κίλικος Ἀπτῆ Πασᾶ μόλις ἀνεχώρησε τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Σααπὰν, καὶ διευθύνθη πρὸς τὰ ὄρεινὰ χωρία, συνοδευομένη καὶ ὑπὸ ἀρκετῆς συνοδίας τοῦ ναυτικοῦ μας. Μοναστήριόν τι εἰς τὰ χωρία ταῦτα ἀναπετάσαν τὴν ὀθωμανικὴν σημαίαν ἔτυχεν ἀμνηστείας καὶ προστασίας. Ἀκολούθως οἱ στρατιῶται μας διευθύνθησαν εἰς τὸ χωρίον Πιζικτζῆ (Πιτοῦκι) ὅπου ἤκουον τοὺς περιφημοτέρους ἀντάρτας· τὰ χωρία ταῦτα δὲν ὑπετάγησαν παρὰ δι' αἱματηρᾶς μάχης, εἰς ἣν ἐξ ἡμῶν μὲν ἔπεσαν ἀρκετοὶ νεκροὶ, ἐξ αὐτῶν δὲ δὲν ἔμεινε ἴχνος ζωῆς οὔτε περιουσίας, καὶ οἱ οἶκοι τῶν αὐτοὶ καὶ αἱ καλύβαι των κατεκάησαν τῶν οἰκούντων περασθέντων ἐν στόματι μαχαίρας.

Εἰς ἓν τῶν μοναστηρίων τούτων, Ἁγία Μονὴ λεγόμενον, ἠκούσθη ὅτι ὑπῆρχε κεκρυμμένος ὁ περίφημος χῖος ἀντάρτης Ἀντωνάκης Πουρνεπᾶς (Βαρνάβης) ὀνόματι· ἐννοεῖται ὅτι ἐδέησε νὰ δοθῇ ἡ μεγαλητέρα προσπάθεια πρὸς κυρίευσιν τοῦ μοναστηρίου τούτου, τὸ ὁποῖον ἐκυρίευσαν χάριτι θείᾳ, ἀφ' οὗ διὰ τῆς χάριτος τοῦ μεγάλου προφήτου ηὐτύχησαν οἱ ἡμέτεροι στρα-

τιῶται εὑρόντες ν' ἀποκεφαλίσωσι καὶ τὸν ἀποστάτην ἐκεῖνον Ἀντωνάκη Περνεπᾶ, τοῦ ὁποίου ἡ ἄπιστος κεφαλὴ αἱμοςαγὴς προσεφέρθη εἰς τὴν ποδίαν τοῦ τοποτηρητοῦ πρὸς μέγαν θρίαμβον τῶν αὐτοκρατορικῶν ὅπλων.

Ἐκ τούτων ὅλων ὁ τοποτηρητὴς καλέσας περὶ αὐτὸν συμβούλιον τῶν προεστώτων καὶ ἀξιωματνκῶν, ἐκάλεσε τὸν εἰς τὰς σκοτεινὰς φυλακὰς (Ζιντὰν) ἀρχιερέα τῆς νήσου, καὶ μερικοὺς προεστῶτας ἐπίσης φυλακισμένους ἵνα παρατηρήσωσι τὰ πικρὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπονενοημένης ἀνταρσίας των.

Τὰ σκέλεθρα κατασταθέντα εἰς τὰς φυλακὰς ταῦτα σώματα ἐξαχθέντα ἔκλαυσαν, ἐδεήθησαν καὶ ἱκέτευσαν τὴν ἐπιείκειαν τοῦ τοποτηρητοῦ (ἧς δὲν ἦτον εἰσέτι καιρὸς,) ὁμολογήσαντες μεθ' ὅρκου ὅτι οὐδαμῶς ἐνείχοντο εἰς τὰ κινήματα ταῦτα, καὶ ὅτι πᾶν τὸ πταῖσμα ἀνῆκεν εἰς τοὺς ξένους ἀντάρτας, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἔπαθον καὶ αὐτοὶ κτλ.

Κἀγὼ ὁμολογῶ ὡς αὐτόπτης ὢν τῶν σκηνῶν τούτων ὅτι ὀλίγον ἐνείχοντο οἱ κάτοικοι τῆς νήσου γκιαούριδες εἰς τὸ ἀπονενοημένον βῆμα τῆς ἀποστασίας, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν καὶ διεύθυναν οἱ Σάμιοι, Ψαριανοὶ καὶ Σπετζιῶται, ἐξελθόντες ἐκ τῶν πλοίων καὶ ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν ἀθώων ὀθωμανῶν, καὶ ὅτι ἡ τιμωρία ἧς ἔτυχον, τὸ αἷμα ὅπερ ἐχύθη, τὰ δάκρυα ἅπερ ἔῤῥευσαν, οἱ οἶκοι οἵτινες κατεστράφησαν, συνοικίαι ὁλόκληροι, ὅσαι ἀπετεφρώθησαν ἦσαν ἀνωτέρου βαθμοῦ τιμωρίαι, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐγκλήματος τῆς ἀπιστίας των· ναὶ, συμπονεῖ πολλάκις ἡ ψυχή μου διότι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς μου ἐνήργησα τῶν αὐστηρῶν τούτων μέτρων τὴν αὐστηρὰν ἐκπλήρωσιν διὰ λόγους πολιτικοὺς, βεβαίως πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἐπιλοίπων ἀποστατριῶν πόλεων καὶ νησίων τοῦ κράτους, ἐν τοιαύταις περιστάσεσι.

Κατὰ τοῦτο δὲ μόνον χαίρει ἐν μέρει ἡ ψυχή μου, διότι ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων τούτων, πολλοὶ νέοι καὶ νέαι γκιαουρικοῦ αἵματος περιτμηθέντες καὶ δεχθέντες τὸν σωτήριον ἰσλαμισμὸν, ἔτυχον τῆς αἰωνίου ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἀπαλλαχθεῖσαι αἱ

ψυχαί των ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἥτις βεβαίως τοὺς περιέμενε.

Ὅσον δὲ περὶ τῆς συνειδήσεώς μου, ἐπὶ λόγῳ ἀμφιβολίας τῆς ἐνοχῆς τῶν πολιτῶν, ἢ μὴ εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς κινήσεις τῶν ἔξωθεν ἐλθόντων ἑλλήνων εἶμαι ἥσυχος, καὶ οὐδαμῶς μὲ τύπτει, καθότι πολλάκις ἐπαρατήρησα εἰς τὸ ἱερὸν νομικὸν βιβλίον τοῦ Ἰμάμ Σερχουσνῆ ὅτι, ἡ ἀποτομὴ ξύλου καὶ λάρυγγος ἀνθρωπίνου διαφέρουσιν, ἀλλ' ὄχι ἐν περιπτώσει λάρυγγος γκιαουρικοῦ, κατωτέρω δὲ ὁ σοφὸς νομολόγος σχολιάζει τὸν ἱερὸν τοῦτον κανόνα ὅτι ἡ ἐξόντωσις ἑνὸς ἀπίστου γκιαούρου ἀποστάτου εἶναι παρὰ τῷ ἰσλάμῃ ἴση ὡς καὶ ἡ ἐξόντωσις δένδρου ἢ βοτάνης.

Ἄλλως τε αἱ ἱεραὶ παραδόσεις μᾶς λέγουσιν ὅτι πολλάκις ὁ μέγας προφήτης ἦτο πολιορκημένος ὑπὸ ἀπίστων, καὶ διέτατεν ἐν ὀνόματι Θεοῦ τὰ μύρια νὰ πράττωσι κατ' αὐτῶν οἱ περὶ ἐκεῖνον πιστοὶ ἀρχηγοί, καὶ ὅλοι οἱ νομομαθεῖς γνωρίζουσιν αὐτό.

Ἐπὶ τούτῳ δὲ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ κατεβίβασεν ἐξ οὐρανοῦ τὸ Πεν Νασαρᾶ, ἅγιον ἐδάφιον τοῦ κορανίου, ὅπου διατάττεται ἀριδηλότατα εἰς τοὺς πιστοὺς ἐκτελεστὰς τῶν ὁρισμῶν τοῦ Θεοῦ, ἵνα καταστρέψωσι τοὺς γκιαούρους () ὁπλοφοροῦντας, καὶ ὅτι τὸ ἔργον εἶναι καὶ θεωρεῖται παρὰ Θεοῦ ὡς κρήμνισμα οἰκίας, ἐπικινδύνως κατόπιν κρημνισθησομένης κατὰ κεφαλῆς τῶν πιστῶν, καὶ ὅτι τὸ ἔργον ἐπὶ τέλους εἶναι ἀγαθούργημα (Ἀμάλι Σαλιχᾶ,) καὶ ἡ ἀνταμοιβὴ ἄνωθι εἶναι ὁ Παράδεισος τῆς Ἐδὲν ὑποκάτωθεν τοῦ ὁποίου τρέχουσιν ἡδονικὰ ῥεῖθρα γαλατηρῶν ποταμῶν, ὅπου θέλουσιν οἱ γκιαουροτόμοι πιστοὶ χαίρει αἰωνίως (Χαλιδίνα φίχα).

Αὐτὰ πάντα καὶ ἄλλα σωτήρια παρόμοια ἐδάφια εἶχον εὐτυχῶς ἀναγνώσει, καὶ ἐφύλαττον ἐν τῇ μνήμῃ μου καρπὸν μακρᾶς μελέτης, καὶ ἰδὼν τὴν στάσιν τῶν κατοίκων τῆς Χίου ποσῶς μὴ διαφέρουσιν ἐκείνης τῶν πολιορκούντων τὸν μέγαν προφήτην ἄλλοτε, καθότι καὶ οὗτοι δὲν ἄφησαν εἰς τοὺς ἐν Χίῳ

ἰσλάμας ἄλλο καταφύγιον παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, ἐν ᾗ ἐμπερικλεισμένοι διετελοῦμεν τόσον καιρόν, τί ἄλλο ἦτο παρὰ συμφώνως μὲ τοὺς ξενικοὺς μὲν ὁμοπίστους ὅμως ἀντάρτας ἔμελλον νὰ ἐξοντώσωσι τὴν αὐτόθι θεόδοτον ὀθωμανικὴν κοινότητα; ἐπὶ πᾶσι τούτοις δὲν ἐδίστασα νὰ διατάξω διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ μεγάλου προφήτου τὰ δραστήρια ἐκεῖνα μέτρα, ἵνα ἐκτελέσω τὰς ἱερὰς διαταγάς, καὶ τοὺς ἀπαρασαλεύτους εἰς αἰῶνας αἰώνων κανόνας τῶν σοφῶν νομικῶν μας· εὐτυχὴς δ' ἐὰν ἠδυνήθην νὰ ἐκτελέσω κατὰ γράμμα τὰς παραγγελίας τοῦ Σερὶ Σερὶφ, τῆς ἱερᾶς πίστεώς μας.

Τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθόντα διάφορα σώματα τῶν ἐθελοντῶν καὶ γιανιτσάρων ἕως **7,000** ἐπλουτίσθησαν σὺν Θεῷ ἁγίῳ διὰ τῆς νομίμου λείας τῆς περιουσίας τῶν γκιαούρων, λαβόντες ἄπειρα λάφυρα κινητά, ὡσαύτως καὶ σκλάβους καὶ σκλάβας ὡραίας πρὸς στολισμὸν τῶν χαρεμίων των, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ἰσλαμικῆς εὐγενείας (ιε) μὴν ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἀπόσβεσιν ταύτην τῆς ἐθνικῆς δίψης των, πλειστηριάσαντες τὰ κινητὰ λάφυρά των, ἐξαργύρωσαν αὐτὰ σχεδὸν εἰς μηδαμινὰς τιμάς, τὸ πλέον διὰ νὰ παρακαλέσωσι τὸν τοποτηρητὴν ἵνα τοῖς ἐπιτρέψῃ νὰ πλεύσωσιν εἰς Ψαρὰ καὶ Σάμον, ὅπως σωφρονίσωσι καὶ τοὺς ἐκεῖ γκιαούρους, καὶ ἀποδείξωσι κ' ἐκεῖ τὴν κόψιν τῆς ἰσλαμικῆς ἀκαθέκτου καὶ ἀνικήτου ῥομφαίας κτλ.

Ὁ τοποτηρητὴς ἐπῄνεσε τὸν εὐγενῆ τοῦτον σκοπὸν τῶν ἡρωϊκῶν στρατευμάτων, συμμεριζόμενος καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ἐναρέτου καὶ εὐαρέστου ταύτης προθέσεως· ὅθεν ἔπεμψε πρὸς τὸν ἀρχιναύαρχον τὸν ἐλλιμενισμένον ἐν τῷ λιμένι τῆς Χίου γραμμάτιον, προσκαλῶν αὐτὸν ἵνα παραχωρήσῃ πλοῖα τινά, καὶ νὰ συνοδεύσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ναυαρχίδος πρὸς καταστροφὴν καὶ σωφρονισμὸν τῶν νήσων ἐκείνων, καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ νησία ταῦτα εἶναι πάντοτε τὰ κέντρα καὶ τὰ ταμεῖα τῶν ἁπανταχοῦ τῆς μεσογείου διαδιδομένων ἐπαναστατικῶν πνευμάτων.

Ἀλλ' ὁ ἀρχιναύαρχος πλειοτέραν προσοχὴν δαψιλεύων εἰς τοὺς εὐπρεπεῖς κοιτῶνας τῆς ναυαρχίδος (ις) καὶ εἰς τὸν οἶνον (φεῦ τῆς βλασφημίας!) παρὰ εἰς τ' ἀληθινὰ συμφέροντα τῆς κυβερνήσεώς του, καὶ μὴν ἐννοῶν σχεδὸν ὡς ἐκ τῆς μέθης καὶ κραιπάλης τί γίνεται πέριξ αὐτοῦ, ἀπήντησεν ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν στρατιωτῶν ἦτον ἀπονενοημένος ὅλως διόλου, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ νησία ἐκεῖνα ἦσαν ὠχυρωμένα παρὰ τῶν γκιαούρων ἀξιόλογα, καὶ ὅτι ἐνθουσιασμὸς ἀνάλογος δὲν ἔλειπεν εἰς τοὺς οἰκοῦντας αὐτά, πολὺ πλείων τοῦ τῶν Χίων· καὶ διὰ τοὺς λόγους τούτους δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ τ' αὐτοκρατορικὰ πλοῖα εἰς φανερὸν κίνδυνον εἴτε ὁδηγῶν αὐτὰ ἐκεῖ, εἴτε μεταφέρων στρατιώτας, ἐπὶ λόγῳ ὅτι διψῶσιν ὄχι νίκας θεοπρεπεῖς, ἀλλ' ἁρπαγὰς καὶ σφαγὰς ἀναιτίους, εἰς τὰς ὁποίας ὁ σουλτάνος δὲν συγκατανεύει ποτέ. Ἄλλως τε ὅτι ἡ κυρία ἀποστολή του ἦτο καιροῦ συγχωροῦντος νὰ ἐκπλεύσῃ πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ὑπάρχουσι τὰ σημαντικώτερα συμφέροντα ὁμοπίστων ἵνα ὑπερασπισθῇ ὁ στόλος, καὶ ἄλλα παρόμοια λήμματα.

Μετὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην ἀπάντησιν τοῦ οἰνοπότου καὶ ἀναξίου ἀρχιναυάρχου ἡμῶν, ὁ μὲν τοποτηρητὴς σιωπήσας μετεκένωσεν εἰς τοὺς ἐνθουσιῶντας στρατιώτας τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχιναυάρχου, αὐτοὶ δὲ ἔγιναν ἄλλοι ἐξ ἄλλου, χάσαντες τὸν ἐνθουσιασμόν των ἐξ ὁλοκληρίας, καθὸ μὴ ἐπιτυχόντες τοῦ θεαρέστου σκοποῦ.

Τὸ σῶμα τῶν στρατιωτῶν ἐλυπήθη πολὺ διὰ τὴν διαφεύγουσαν ταύτην εὐκαιρίαν, καὶ ἤρχισε νὰ ὑπονοῇ μὴν ὁ ἀρχιναύαρχος πλαγίως ὑπερασπίζηται τοὺς ἕλληνας καρπούμενος, ἢ μέλλων καρπωθῆναι ὑλικῶς ἐξ αὐτῶν.

Ὁ τοποτηρητὴς παρέστησεν εἰς τὸν στρατὸν τοῦτον τὸ ἐμπόδιον τοῦτο ὅτι δὲν προέρχεται ἐξ αὐτοῦ, διότι καθ' ὅλα τὰ ἄλλα τοὺς ἀφίνει ἐλευθέρους νὰ πράξωσι καὶ κατὰ τῶν Ψαριῶν καὶ κατὰ τῆς Σάμου καὶ κατὰ τῶν Σπετσῶν ὅ,τι θελήσωσιν οἱ γενναῖοι οὗτοι στρατιῶται, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ τοὺς περάσῃ εἰς τὰ νησία ἐκεῖνα ἐπὶ τῶν ὤμων του, ἐννοεῖται ὅτι ἔπρεπε

πρὸς τοῦτο νὰ μεσολαβήσωσι πλοῖα, καὶ τούτων τὴν παραχώρησιν ἰδοὺ ἠρνεῖτο ὁ ἀρχιναύαρχος.

Πρὸς παρηγορίαν ὅθεν τοῦ στρατοῦ ὁ τοποτηρητὴς ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ διαταγήν τινα αὐτοκρατορικὴν πρὸ καιροῦ ἐλθοῦσαν περὶ τῆς ἀπαγχονίσεως τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς προεστώτων καὶ τοῦ μητροπολίτου· οἱ ἄπιστοι οὗτοι ἐξήχθησαν ἐκ τῶν φυλακῶν διὰ τελευταίαν φοράν, καὶ ἦσαν 63 ἄτομα μετὰ τοῦ μητροπολίτου των, καὶ ἀπεφασίσθη ὁ κρεμασμὸς αὐτῶν, ἀφ' οὗ ἐτέθη ὑπ' ὄψιν των εἰς ἀνάγνωσιν ἡ ὑψηλὴ αὐτοκρατορικὴ διαταγή. Ὅθεν ἀνὰ εἷς ἐξετάσθησαν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τοποτηρητοῦ, τοῦ κριτοῦ Μουφτῆ, καὶ προεστώτων περὶ τῆς λεπτομερείας τῆς ἀποστασίας των ἵνα ἐκθέσωσι καὶ ἅμα ὁμολογήσωσι τοὺς ἀπανταχοῦ ἀντεπιστέλλοντας Χίους συνενόχους αὐτῶν καὶ λοιπὰ ἀφορῶντα.

Ἐν τῷ πράττειν ταῦτα τοῦ τοποτηρητοῦ, ὁ ἀρχιναύαρχος διεκοίνωσεν εἰς αὐτόν, ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε σφαγαὶ καὶ λεηλασίαι ἀρκοῦσι, καὶ ὅτι ἦτο καλήτερον καὶ συμφορώτερον ν' ἀμνηστευθῶσιν οἱ προεστῶτες οὗτοι γκιαούριδες, διὰ δὲ τὴν ἀμνηστείαν ταύτην νὰ ὑποχρεωθῶσιν εἰς βαρέα πρόστιμα πρὸς ὄφελος ἀμφοτέρων ὡς κατάδικοι αὐτῶν.

Ὁ τοποτηρητὴς ἀπεφάνθη ὅτι ἡ τοιαύτη μεταβολὴ τῶν πράξεων ἀντιβαίνει πρὸς τὰ ὑψηλὰ αὐτοκρατορικὰ θελήματα, καὶ ἴσως ἐπικινδύνως πρὸς αὐτούς. Διὰ τοῦτο κατ' εὐθεῖαν ἀθετήσας τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀρχιναυάρχου, ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν 63 ἐκείνων ἔκτοτε διατελούντων ἐν φυλακαῖς προκρίτων μετὰ τοῦ μητροπολίτου, ἔστειλεν εἰς ἀγχόνην, ἐκτελέσας οὕτως κατὰ γράμμα τὴν ὑψηλὴν αὐτοκρατορικὴν θέλησιν, εὐχαριστήσας δὲ καὶ ἱκανοποιήσας τὴν δίψαν τῶν στρατιωτῶν ἀποτυχόντων εἰς τὴν μελετωμένην ἐκστρατείαν κατὰ Σάμου καὶ Ψαριῶν.

Ὁ ἀρχιναύαρχος ἅμα ἤκουσε τὸ γεγονός, κατὰ τόσον ἐταράχθη, ὥςε ἤρχισε νὰ πράξῃ τὰ μύρια ἐναντίον τοῦ τοποτηρητοῦ, ἅπερ ἀκούσας ὁ στρατὸς δὲν ἀμφίβαλλε πλέον περὶ τῶν ὅλως διόλου γκιαουρικῶν φρονημάτων τοῦ ἀρχιναυάρχου, ἤρχισε δὲ

ἔτι μᾶλλον νὰ προσκολλᾶται εἰς τὸν τοποτηρητὴν ἀφαιρῶν πᾶσαν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν ἄλλον.

Ἀλλ' ὁ βέλτιστος ἀρχιναύαρχος δὲν ἦτον ἐξ ἐκείνων οἵτινες ὅταν τοὺς ἀνάψῃ ὁ θυμὸς εὐχαριστοῦνται εἰς φωνὰς καὶ ὕβρεις κενάς· ὅθεν ἤρχισε πάλιν πλαγίως νὰ διαβάλλῃ τὸν στρατὸν, ἵνα κερδήσῃ τοὺς ἀξιωματικοὺς εἰς οὓς ἠξίου διὰ πρακτόρων καὶ μυστικῶν κατασκόπων του ὅπως ἐφοδιάσωσιν αὐτὸν οὗτοι μὲ ἀναφορὰν ἐνυπόγραφον πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην κατὰ τοῦ τοποτηρητοῦ. Οἱ δὲ ἄξιοι ἀξιωματικοὶ γνωρίζοντες τὰ ἰσλαμικὰ φρονήματα τοῦ ἑνὸς καὶ τὰ ἀντισλαμικὰ τοῦ ἑτέρου, ἀπέκρουσαν μὲ ἀγανάκτησιν τὰς προτάσεις τοῦ ἀρχιναυάρχου, ὅστις ἀπελπισθεὶς ἀπὸ τὸ μέτρον τοῦτο, συνέλαβε τὸν ἀχρεῖον σκοπὸν τοῦ δολοφονῆσαι τὸν τοποτηρητὴν δι' ἁρμοδίων χειρῶν, καὶ πρὸς τοῦτο διώρισεν ἐκ τῶν καθαρμάτων ἅπερ συνήθως βρίθουσιν εἰς τὸ ναυτικὸν τινὰς, καὶ ὅπερ ἐλθὸν εἰς γνῶσιν τοῦ τοποτηρητοῦ, κατ' εὐτυχίαν, ἐνέπνευσεν εἰς τὴν καρδίαν του μῖσος κατὰ τῆς ἀρχῆς, καὶ πραγματοποίησιν προφυλακτικῶν μέτρων, προσέτι δὲ καὶ τὴν σύνταξιν τῆς παραιτήσεώς του ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης· καὶ ἤθελε πραγματικῶς ἀναχωρήσει ἀφίνων οὕτω τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐμποδίζετο ὡς ἐκ τῶν περιπλοκῶν λογαριασμῶν τινῶν μισθοδοσίας καὶ τροφοδοτήσεως 40 περίπου χιλιάδων στρατοῦ ἐλθόντος καὶ ἀπελθόντος εἰς Χίον ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς πάλης, καὶ τῶν ὁποίων ὁ φροντιστὴς (Νουτοὺλ Ἐμινὴ) δὲν εἶχεν εἰσέτι ἔλθει ἐκ τῆς πρωτευούσης, καὶ οἱ λογαριασμοὶ ἦσαν εἰς χεῖρας τοῦ τοποτηρητοῦ· ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐμποδιζόμενος καὶ ἀνιώμενος διετέλει, ὅτε τὴν δευτέραν, δευτέραν Ραμαζανίου μηνὸς, ἡ διαταγὴ τῆς παύσεως τοῦ τοποτηρητοῦ ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ναὶ μὲν τὸν διεδέχετο ὁ ὑπὸ τὰς διαταγάς του Ἀπτῆ Πασᾶς Ἀλαγιώτης (Κίλιξ), ἀλλ' ἀφίνετο προθεσμία ὡρισμένη εἰς τὸν τοποτηρητὴν νὰ φρουρῇ τὴν νῆσον μέχρις ἀφίξεως χιλίων ἀνδρῶν παρασκευαζομένων ἐν Ἀδριανουπόλει. Ὅσον δὲ περὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ φόρου ὑπῆρχον ἀρκετὰ κεφάλαια εἰς τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα

διώρισεν εὐθὺς ἀνθρώπους ἵνα τὰ γεννήματα ὅλα ἀποταμιεύσωσιν εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς κυβερνήσεως διὰ λογαριασμὸν αὐτῆς, καὶ ἀπέναντι τῶν καθυστερούντων χρεῶν τῶν χωρικῶν, τὸν δὲ Ἐλλέζογλου Ἠλιὰς Ἀγᾶ διώρισεν εἰς τὰ Μαστιχοχώρια, καθότι ἠκούσθη ὅτι οἱ ἀποστάται ἐρχόμενοι κάποτε ἠφάνιζον τὰ δένδρα ταῦτα τῶν μαστιχίων, πρὸς βλάβην ὑλικὴν τῆς κυβερνήσεως. Ὁ ἴδιος δὲ τοποτηρητὴς μετὰ τοῦ διαδόχου του Ἀπτῆ Πασᾶ διετέλει καθημερινῶς παρευρισκόμενος εἰς ἐπισκευὰς ἀναγκαίας τῶν ἐπάλξεων, τῆς πυριτοθήκης, τῶν ὀχυρωμάτων κτλ. μέχρις οὗ ἤθελον ἔλθει τὰ ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐκεῖνα στρατεύματα.

Ὁ τοποτηρητὴς Βαχὶτ Πασᾶς ἦτον ἀνὴρ τὰ μάλιστα ἐξηρτημένος ἐκ τῶν θείων διαταγῶν, καὶ πράττων τὰ πάντα, ἐμπνευόμενος ὑπὸ θείας ἐμπνεύσεως, σχεδὸν ἦτο ζῶν νοερῶς, καὶ τοιοῦτον τὸν ἐγνώριζεν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀνέκαθεν.

Μετὰ 35 μόλις ἡμερῶν διατριβὴν, ἔμελλεν ὁ τοποτηρητὴς ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἔφεσον, ἀφίνων τὴν διοίκησιν τῆς νήσου εἰς τὸν διάδοχόν του Ἀπτῆ Πασᾶ.

Τὴν 29 τοῦ μηνὸς Ραμαζανίου, ἡμέρα τετάρτῃ, νύκτωρ ὥρᾳ ἕκτῃ, ἐφάνη μεταξὺ Χίου καὶ Ἐρυθραίας εἰς τὸν στόλον ἀραγμένον ἐν τῷ πορθμῷ τούτῳ εἶδός τι λάμψεως ἀσυνήθους, ἥτις μεγαλυνομένη βαθμηδὸν τὴν νύκτα μετέβαλλεν εἰς ἡμέραν. Εὐθὺς ἔγνωμεν ὅτι ἡ ναυαρχὶς καίεται· καὶ τῷόντι τοῦτο ἦτον· καθότι καὶ ἐκπυρσοκροτήσεις τῶν πυριτοθηκῶν ἠκολούθουν μὲ φοβεροὺς πατάγους· ὁ τοποτηρητὴς ἔσκανεν ἐκ τῆς ὀργῆς, διότι εἰς θέσιν εὑρίσκετο ἀνίκανον νὰ ἐμποδίσῃ τὸ κακὸν, καὶ νὰ δώσῃ χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς πάσχοντας ἀδελφούς του· ἡ λάμψις ἀναβαίνουσα μέχρις οὐρανοῦ διήρκεσε μέχρι πρωΐας σχεδὸν, οὕτω πως ἀπαισίως πανηγυρισθέντος διὰ τοιούτου πυρολαμπήματος τοῦ Παϊραμίου μας· πρὸς τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ὁ στρατὸς βλέπων ὀφθαλμοφανῶς τὴν ἀπώλειαν τῆς ναυαρχίδος, ὥρμησεν εἰς τὸν τοποτηρητὴν καὶ τὸν διάδοχόν του, κράζων ὅτι θέλουσι καταστρέψει τὰ Μαστιχοχώρια ὅλα πρὸς ἐκδίκησιν τῆς καιομένης ναυαρχίδος. Ὁ τοποτηρητὴς τοὺς κατεύνασεν ἐξαποστείλας

με πλειοτέρους φρονίμους άξιωματικούς τόν Ελλέζογλου Ἠλιᾶς Ἀγᾶ εἰς τὰ χωρία ἐκεῖνα ἵνα φρουρήσῃ.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἦλθον εἰς Χίον οἱ διασωθέντες ἐκ τῆς ναυαρχίδος καὶ διηγοῦντο τὸ περιστατικὸν ποικιλοτρόπως, συγχρόνως δ' ἔφθασεν εἰς τὸν τοποτηρητὴν μακρὰ καὶ ἐπίσημος ἔκθεσις τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων πλοιάρχων τοῦ στόλου, παριστῶσα τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀρχιναυάρχου καὶ τὴν ἐλεεινὴν θέσιν τῶν ἐπιλοίπων πλοίων ἄνευ πληρωμάτων, διεσπαρμένων ὄντων εἰς τὰ χωρία, καὶ εἰς τὴν Ἔφεσον, καὶ ὅτι ἡ συνάθροισις αὐτῶν εἶναι δύσκολος, ἐὰν δὲν λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ προστασίαν του ὁ ἐξοχώτατος τοποτηρητὴς τὰ πραγματικὰ ταῦτα τοῦ κράτους συμφέροντα.

Ὁ τοποτηρητὴς ἐκτιμῶν τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς ἐκθέσεως τῶν πλοιάρχων τοῦ στόλου, συνέταξε διάταγμα (Πουγιουρουλτὶ) ὡς ἐκ τῆς βεζυρικῆς του θέσεως, καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ ψηφίσῃ ἐπιτετραμμένον τὴν ἀρχιναυαρχίαν μέχρις οὗ ἔλθῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἕτερος, ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ὑποναυάρχου (Καπτανάπεϊ) Μουχτάρπεϊ.

Ὁ κομιστὴς τῆς διαταγῆς ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ τοποτηρητοῦ Μεχεμμὲτ Ἐφέντης, φθάσας εἰς τὸν στόλον ἀνέγνωσεν εἰς ἐπήκοον πάντων τὸ διάταγμα. Ἀκολούθως ἐφόρεσεν εἰς τὸν προσωρινὸν ἀρχιναύαρχον Μουχτάρπεϊ μηλωτὴν καστόριον, ἣν τῷ ἐδώρει ὁ τοποτηρητής· πάντες δ' ἐχάρησαν οἱ ναυτικοὶ διὰ τὴν ἁρμοδίαν καὶ ἀξίαν ἐκλογὴν ταύτην.

Συνετάχθη δὲ καὶ εὐχαριστήριος ἀπάντησις τῶν ναυτικῶν πρὸς τὸν τοποτηρητὴν, καὶ ἄλλη προσκλητήριος διαταγὴ πρὸς τὸ προσωπικὸν ναυτικὸν ὅπερ περιεπλανᾶτο εἰς Ἔφεσον καὶ Χίον, ἵνα ἐντὸς 24 ὡρῶν ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ χρέη των εἰς τὰ πλοῖα.

Τὸ δὲ πτῶμα τοῦ ἀρχιναυάρχου ἐκσφενδονισθὲν εἰς τὸν ἀέρα εὑρέθη ἐν Χίῳ κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ὂκ Μεϊδὰν, ὅθεν μετακομισθὲν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, μελανὸν τὴν ὄψιν καὶ κατακερματισμένον τὴν κάραν, ἐπλύθη καὶ ἐτάφη μὲ τοὺς ἀνήκοντας εἰς

τὸν βαθμόν του εὐπρεπισμούς. Ἔτυχε δὲ ὁ μακαρίτης θανάτου κατὰ τὴν φύσιν τῶν ἀντισλαμικῶν φρονημάτων του· ὄψεται δὲ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀνθ' ὧν ἔπραξεν· αὐτὸς καὶ μόνος εἶναι ὑπεύθυνος τῶν πρακτικῶν του, διότι παρορωμένων ὅλων τῶν ἄλλων, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποσιωπήσωμεν τὴν πυρπόλησιν τῆς ναυαρχίδος ἧς ἡ ἀπώλεια προῆλθε μόνον καὶ μόνον ἐκ τῆς ἀναλγησίας καὶ ἀφροντισίας του· φαντασθῆτε ἐν ᾧ ἐλλιμενισμένος διετέλει μὲ τὸν στόλον μεταξὺ Ἐφέσου καὶ Χίου, διέβαινον πολλὰ πλοῖα διαφόρων δυνάμεων, ἐν οἷς καὶ ὕποπτα τινὰ, ὡς ἐπαρατήρησαν οἱ πρωρεῖς, διακρίναντες τηλεβόλα ξύλινα ἐν αὐτοῖς, καὶ ἀπεφάνθησαν μεθ' ὅλης τῆς ὁμοψηφίας τῶν ὑποπλοιάρχων, ἵνα ἀποσπάσαντες τὰς ἀγκύρας περιφέρωνται εἰς τὸν πορθμὸν, χωρὶς νὰ διατελῶσιν ἐπικινδύνως ἐλλιμενισμένοι· ἀλλ' ὁ ἀρχιναύαρχος ἐπέμεινεν ἀντιτείνων διὰ τῆς γνωστῆς του παροιμίας, ὅ,τι γίνῃ ἂς γίνῃ, εἶναι ἐκ Θεοῦ κτλ.

Τὴν προτεραίαν εἶχεν ἀράξει πλοῖον τι αὐτοῦ μὲ αὐστριακὴν σημαίαν, τοῦ ὁποίου ὁ ὑποτιθέμενος πλοίαρχος ἦλθεν εἰς τὴν ναυαρχίδα πρὸς ἐντάμωσιν τοῦ ἀρχιναυάρχου· μετὰ τὰς συνήθεις συνδιαλέξεις ὁ ἀρχιναύαρχος εἶπεν, ὅτι τὸ πλοῖον τοῦτο ἦτον ἀβλαβὲς καὶ ἂς ἡσυχάσουν, ἂς ἀφήσουν δὲ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ τοῦτον, διότι τὴν ἐπαύριον ἦτο ἑορτὴ τοῦ ῥαμαζανίου.

Τὴν νύκτα ταύτην μεθοκοπῶν διετέλει ὁ βέλτιστος μεθ' ὅλης τῆς ἀπίστου θεραπείας του, ὅτε τὸν ἰδέασαν ὅτι εἰς τὴν πρύμναν ἐκολλήθησαν οἱ ἐμπρηστικοὶ δαυλοὶ, καὶ ὅτι τὸ πλοῖον κινδυνεύει, τότε μόνον ἐξύπνησεν ἐκ τῆς μέθης του.

Αὐτὰ τοὐλάχιστον ἐλέγοντο καὶ ἐβεβαιοῦντο διὰ τὸν ἀρχιναύαρχον, καὶ τοιοῦτος ἀπέθανεν ὑπὸ τοιούτου τρομεροῦ θανάτου εἰς τὸν ἀέρα σφενδονισθεὶς ἀθλίως.

Ἐντοσούτῳ οἱ ἐξ Ἀδριανουπόλεως περιμενόμενοι χίλιοι στρατιῶται ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς Χίον, καὶ τότε δὴ ἔπρεπεν ὁ τοποτηρητὴς ν' ἀποσυρθῇ πρὸς ὄφελος τοῦ διαδόχου του Ἀπτῆ Πασᾶ.

Τὴν 17 λοιπὸν τοῦ μηνὸς Σαβὰλ, ἡμέρᾳ σαββάτῳ, ὁ τοπο-

τηρητὴς ἔπλευσεν εἰς Ἔφεσον, ἀφήσας τὰς ἡνίας τῆς διοικήσεως εἰς τὸν Ἀπτῆ Πασᾶ Ἀλαγιώτην.

Φθάσας δὲ αἰσίως εἰς Ἔφεσον, ἵππευσεν ἵνα φθάσῃ εἰς Σμύρνην, κ' ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅθεν μόλις ἀφιχθεὶς εἰς τὸ χωρίον Βουρλά, τὸν ἀντίκρυσε πεζοδρόμος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, φέρων τὴν αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν τὴν καίτοι δυσάρεστον, ὑποδεχθεῖσαν ὅμως παρ' αὐτοῦ ἀγογγύστως, ὅτι ἐπειδὴ αἱ θέσεις ἅπασαι εἶναι πλήρεις, μένει νὰ διατελῇ ἐν ἐξορίᾳ καὶ διαθεσιμότητι εἰς Ἀλαΐαν τῆς Κιλικίας, ἀφαιρουμένου τοῦ βεζυρικοῦ τίτλου του, καὶ μένοντος Βαχὶτ Ἐφέντη ὡς καὶ πρίν.

Ὁ μὲν Βαχὶτ Πασᾶς λοιπὸν Βαχὶτ Ἐφέντης γενόμενος, ἠσπάσθη τὴν Σουλτανικὴν διαταγήν, καὶ συμμορφωθεὶς μὲ τὰ ἐν αὐτῇ διατασσόμενα, ἔστρεψε τὴν ὁδὸν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον τῆς ἐξορίας του τὴν Ἀλαΐαν.

Τοιαῦται μὲν ὑπῆρξαν αἱ τελευταῖαι τύχαι τῆς Χίου· σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς νήσου γκιαουρικὴ κοινότης ἦτο τριακοντάκις πολυπληθεστέρα τῆς ἰσλαμικῆς, καὶ οὕτω δι' ἐμπειρίας καὶ φρονήσεως καὶ τῆς ἐκ διαλειμμάτων ἐπικουρίας ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἐκ τοῦ στόλου ἀπεφασίσαμεν καὶ συνεκρούσθημεν μετ' αὐτῶν· ἀπέθανον δὲ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν συμπλοκῶν ἐκ τῶν ἰσλάμιδων 600 καὶ τόσοι ἄλλοι πληγωμένοι καὶ κατασταθέντες ἀνίκανοι.

Σεμνύνομαι δὲ ἀπέναντι τοῦ ἀνίσου τούτου ἀριθμοῦ ν' ἀντιτάξω τῶν μὲν προϊσταμένων ἱερέων ἐπισήμων καὶ ἄλλων ἀνταρτῶν κεφαλάς 1,109
τελειωθέντων ἐν στόματι μαχαίρας. 25,000
ἄνευ προσθήκης.
σκλαβωθέντων παίδων καὶ κορῶν 5,000
κυριευμένα τηλεβόλα 27
ὁμοίως ἁμάξας κτλ. 53

Ἐκτὸς τῆς ὑλικῆς ταύτης καὶ πραγματικῆς ὠφελείας οὐχ ἧττον ἠθικὴν δύναμιν ἀπεκτήσαμεν, δόσαντες καλὸν παράδειγμα εἰς τὰς ἐπιλοίπους νήσους, εἰς τὴν Κύπρον μάλιστα ὅπου

ἡτοιμάζοντο ν' ἀποστατήσωσι. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐσωφρόνισε πολλοὺς τόπους καὶ πολλὰ νησία.

Ὁ μεγαλειότατος ἡμῶν σουλτάνος κατὰ τοῦτο μόνον ἐζημιώθη, καθ' ὅτι πρὶν τῆς συμπλοκῆς ἐν Χίῳ ἐμετροῦντο 41,000 κεφαλαὶ τριῶν κλάσεων, πληρώνουσαι κεφαλικὸν φόρον· ὁ φόρος οὗτος ἐζημιώθη ἐπαισθητῶς (ιζ). Εἴθε δὲ ὁ ὕψιστος νὰ διασώζῃ τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα εἰς αἰώνων μακρῶν περιόδους, καὶ ν' ἀξιοῖ τὰ νικηφόρα ὅπλα του εἰς πολλὰς ἄλλας κατὰ τῶν γκιαούρων νίκας. Γένοιτο! Γένοιτο! Ἀμὴν· καὶ πάλιν Ἀμὴν, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ τῶν προφητῶν ἡγεμόνος.

ΤΕΛΟΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΤΗΣ ΧΙΟΥ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΧΙΟΥ.

(α) Τὸ πολυθρύλλητον ῥητὸν τοῦ χορανίου

Νάσρουν μιν 'Αλλάχε δὲ φέτχουν χαρίπ.

(β) 'Ο Βαχίτης προσεκάλεσε τοὺς δημογέροντας χίους ὅτε ἦλθαν τὰ πλοῖα εἰς τοῦ Πασᾶ τὴν βρύσιν, καὶ ἐζήτει μέσον τι νὰ διαφθείρῃ τοὺς χίους, καὶ ἐζήτησεν ἀσφάλειαν τῶν ὀθωμανῶν· οἱ πρόκριτοι ἀθῶοι ὄντες 40 τὸν ἀριθμὸν ἐμβῆκαν εἰς τὸ φρούριον, καὶ καθ' ὅσον 20 περίπου ἡμέρας τὰ πλοῖα ἔμενον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἔστελλον ἔξω καὶ ἔδιδον θαλασσοδάνεια τοὺς Ι. Πασπατῆ, Ι. Καλβοκορέση, Ν. Σιδερικούδη, Πολυχρόνη κτλ. ἀκολούθως εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐξορίας του ὁ Βαχὶτ διηγεῖτο τὴν εὐήθειαν τῶν χίων προκρίτων, ὅτι ὅταν τοὺς ὡδήγουν ἔξω τῆς εἱρκτῆς οἱ δήμιοι, αὐτοὶ ἕως τότε σεβόμενοι τοὺς γεροντοτέρους, ἔσπρωχνον ἐμπρὸς οἱονεὶ ὡς εἰς ἑορτὴν μὲ τὸ «ὁρίστε ὁρίστε» μένοντες οἱ νεώτεροι ὀπίσω, ὡς διηγοῦνται τοὐλάχιστον.

(γ) 'Η μετριοφροσύνη ἣν τοσοῦτον πτωχαλαζόνως ἀποπειρᾶται νὰ περιβληθῇ ἀποδεικνύει τὸν Βαχίτην κατ' ἄμφω ἔνοχον, δηλ. καὶ αἱμοβόρον καὶ γινώσκοντα τὸ ἔγκλημα καὶ πασχίζοντα δι' εὐφραδείας δῆθεν νὰ καλύψῃ· ἡ θηριωδία ἀληθῶς εἶναι ἀνυπόφορος.

(δ) 'Ετυχε νὰ εὕρωμεν εἰς φίλου ἀξιολόγου χεῖρας τοῦ Κυρίου G. V. πλήρη συλλογὴν τῶν τότε ἐν Σμύρνῃ ἐκδιδομένων γαλλικῶν ἐφημερίδων καὶ μάλιστα τοῦ Spectateur Oriental.

'Ιδοὺ δὲ ὅσα εὕρομεν ἀποσπαστέα ἐξ αὐτοῦ.

. . . . Scio 30 Avril 1822.

quant a moi si j'ai fait quelque chose qui a pu être agréable j'en trouve dans l'amitiè sincer dont m'honore Veid Pacha Commandant en chef du fort de terre de Scio

Je vous prie donc monsieur d'insérer la présent dans votre prochain Nro

Spect. Oriental N. 51. A. D.

Scio 26 7mbre 1822.

Les choses continuent d'aller très bien. Le Gouverneur a invité tous les Catholiques de venir se loger dans leur quartier appellè F r a n c.

1822 N. 72.

Ἔπειτα ἰδοὺ ὅλη ἡ καμπύλη τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου πρὸς ἣν ἐπερείδεται ἴσως ὁ συγγραφεύς.

Le Gouverneur fait distinguer entre les Schiotes Latins et Schiotes Grecs: il régne un parfait ordre dans l'ile 1822 N. 81.

Φαίνεται οἱ τὰς στήλας τοῦ Spectateur πληροῦντες ἦσαν οἱ ἐγκωμιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ Κοραῆ εἰς τὰς σημειώσεις τῶν ἀτακτείων προλεγομένων φύλλα ΝΗ', ἃς δὲν ἀντεγράψαμεν χάριν ἀβροφροσύνης· καὶ οὔτε ἠθελήσαμεν νὰ ἐναποθέσωμεν κατὰ πόσον αἱ σποράδην πληροφορίαι ἀντίκεινται εἰς τοὺς θυάσους τοῦ Spectateur ἀναφορικῶς τοῦ Νεαπολιτικοῦ ὑποπροξένου κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ φόνου καὶ τῆς ἁρπαγῆς· ἡμῖν ἐφάνη περίεργος ἡ ἔποψις δι' ἧς ὁ Spectateur ἀπὸ τοῦ 1821 ἤθελε νὰ χαρακτηρίσῃ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα.

Ἰδοὺ χωρίον τι τοῦ κειμένου ἀναλλοίωτον.

Il est en vain que quelques persones follement épris en faveur des Grecs obstienent à voir en eux des heros combatant pour la libertè tandis qu' il ne sont au vrai pue ce que nous les avons connus fanatiques intolerants et barbars. 1821 N. 31.

Καὶ ὅμως ἄπορον πῶς μετέβαλε γνώμην μετὰ 6 ἔτη περιγράφων τὸν ἡρωϊκὸν τοῦ Καραΐσκου θάνατον καὶ βιαζόμενος νὰ τὸν ὀνομάσῃ στρατηγόν.

Karaiskaki avait remporté un réputation de bravure et d'honneur . . . la mort de ce Général Grec !.. 1827 N. 281.

Οὐδὲν ὅμως ἐπαρκὲς ἵνα καταστήσῃ γελοιώδεις τὰς πεποιθήσεις τοῦ Βαχὶτ ὅτι τὰ ἐν Σμύρνῃ γαλλικὰ φύλλα τὸν ἐξύμνησαν, ὅσον ἡ ἑπομένη περικοπή, ἥτις ἀποδεικνύει τὴν σπουδαιότητα ἣν ὤφειλε νὰ χαίρῃ ὁ Spectateur Oriental καὶ ἐπιτοπίως καὶ εἰς τὸν ἔξω κόσμον.

Ἰδοὺ αὐτή.

Le Katimeri est un sort du patisserie dont les Grecs généralemet les Levantins fontune grande consomation on le prépare avec l' huil de sésame ce qui le rend agréable à tout le monde. 1821 N. 8.

(ε) Ἄπορον πόθεν ἀρύεται ὁ Βαχὶτ ὅτι ἱστορικῶς οἱ χῖοι ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν ἄπιστοι καὶ δόλιοι πρὸς τὴν Υ. Π. Ἐὰν ἐκ τῶν σχετικῶν ὀθωμανῶν ἱστορικῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ διαιρεθοῦν εἰς φυλὰς καὶ θρησκεύματα οἱ κατὰ καιρὸν ἀπιστήσαντες, ἵνα δηλωθῇ ἂν οἱ Ὀρθόδοξοι ἦσαν ἄξιοι τοῦ ἐπιβληθέντος ἐξιλασμοῦ ! ! !

(ς) Σημειωτέον ὅτι τοὺς χριστιανοὺς ὁ Βαχὶτ ἀποκαλεῖ διὰ τοῦ τίτλου ἄπιστος καθ' ὅλην τὴν διήγησιν.

(ζ) Οὐδαμῶς μνημονευομένους εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Τρικούπη.

(η) Περὶ τῆς ἀναξιότητος τοῦ Χουσεΐν πασᾶ τούτου τῷ 1110 ἔτει ἐγείρας ὁ καλήτερον πληροφορημένος Hammer εἶναι γνώμης ἐναντίας. Tome XII φύλλα 379—ἴδε Husein Mesomorto.

(θ) Ἡ διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας ἐξόντωσις (λέγει) τῷ ἐφαίνετο θέαμα ὡραῖον καὶ ἀξιοπερίεργον· ἄρα ὁ γλαφυρὸς ὀθωμανὸς Λίβιος ἐμπερίκλειε καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Νέρωνος ἐν μέρει.

(ι) Ἀντὶ τοῦ ὀνείδους τούτου, ἴδητε ὁ φιλότιμος τοποτηρητὴς ὁποίαν ἄλλην ἰσοβαρῆ παρεσκεύασε ποινήν ! ! !

(ια) Τάγμα ῥέμπελον στρατιωτικόν·

(ιβ) Χωροφυλακή.

(ιγ) Ἡ ποιητικὴ φρᾶσις εἶναι ἀξιοσημείωτος

Φερζάντι πιχεμταλερὶν Ἐσὶρ Ἐττιλέρ.

Μᾶς ἐνθυμίζει τὸν δυτικὸν ὑπομνηματιστὴν ἐκεῖνον διὰ τὰς ναξίας νεανίδας κτλ.

(Κοραῆ ἄτακτα ἐν σημειώσει Ἀλεξ. Σούτσου Histoire dela Révolutien Grecque.)

(ιδ) Ὁμοίαν τελεσματογραφικὴν μανίαν ἔπασχε πιστεύων καὶ ὁ Καπλὰν Κιραῆ τελευταῖος κράντωρ τῆς Κριμαϊκῆς Χερσῶνος, ἀποφαινόμενος ὅτι γράφει ἀσφαλῆ τελέσματα Talismans, καὶ τοιαῦτα διεμοίραζεν εἰς τοὺς στρατιώτας του, ὡς τὰ μόνα προφυλακτικὰ κατὰ ἐχθρικῶν μολυβδοβόλων· σεμνυνόμενος ὅτι οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τὸν ἀπεκάλουν διὰ τοῦ ἁρμοδίου τίτλου Νουσχατζῆ Χὰν Χάνην τελεσματογράφον, ὡς ἐρείδετο ὁ Κομνηνὸς ἄλλοτε ὅταν ἡ ἱστορικὴ θυγάτηρ του τὸν ἐξύμνει διότι καὶ Νοβιλισίμους κατεσκεύαζε! μὲ ὅλην τὴν παγετώδη ψύχραν τοῦ κλίματος εὑρέθησαν κατόπιν εἰς τὴν ἄρκτον οἱ πρόδρομοι τοῦ Πούσκιν ὁμολογήσαντες εἰς ἔμμετρον τρόπον τὴν μὲν κατὰ τῶν μολυβδοβόλων ἀρετὴν τῶν τελεσμάτων τοῦ Χάν, πρὸς δὲ τὸ ἀνίσχυρον κατὰ τῶν σφαιρῶν τῶν πυροβόλων τοῦ Ποτεμκίνου! κρῖμα διότι ἀποθανὼν ὡς ὁ Νέρων δὲν ἐπρόσφερε «οἷος ἀπόλλυμαι αὐλητής» καὶ οὗτος «οἷος ἀπόλλυμαι τελεσματογράφος.»

(ιε) Τὴν ῥίζαν τῆς ὀθωμανικῆς ταύτης εὐγενείας διεφύλαξεν ὁ Gibbon εὐτυχῶς.

« Ἐπὶ τῆς ἁλώσεως (λέγει) τοῦ Βυζαντίου, οἱ στρατιῶται μὴν »εὑρίσκοντες ἀγοραστὰς εἰς τὰς ὡραίας γυναῖκας καὶ νεανίδας ἃς »ἐδημοπράτουν, τὰς ἔτυπτον ἀνηλεῶς εἰς τὸν φόρον ἵνα διὰ τῶν »ὀλοφυρμῶν καὶ αἱμοσταγῶν πληγῶν των κινήσωσι τὸν δι' οἴκτου »πλειστηριασμὸν τοῦ διαβάτου·» κρῖμα διότι δὲν ἐνθυμήθη ὁ ἴδιος

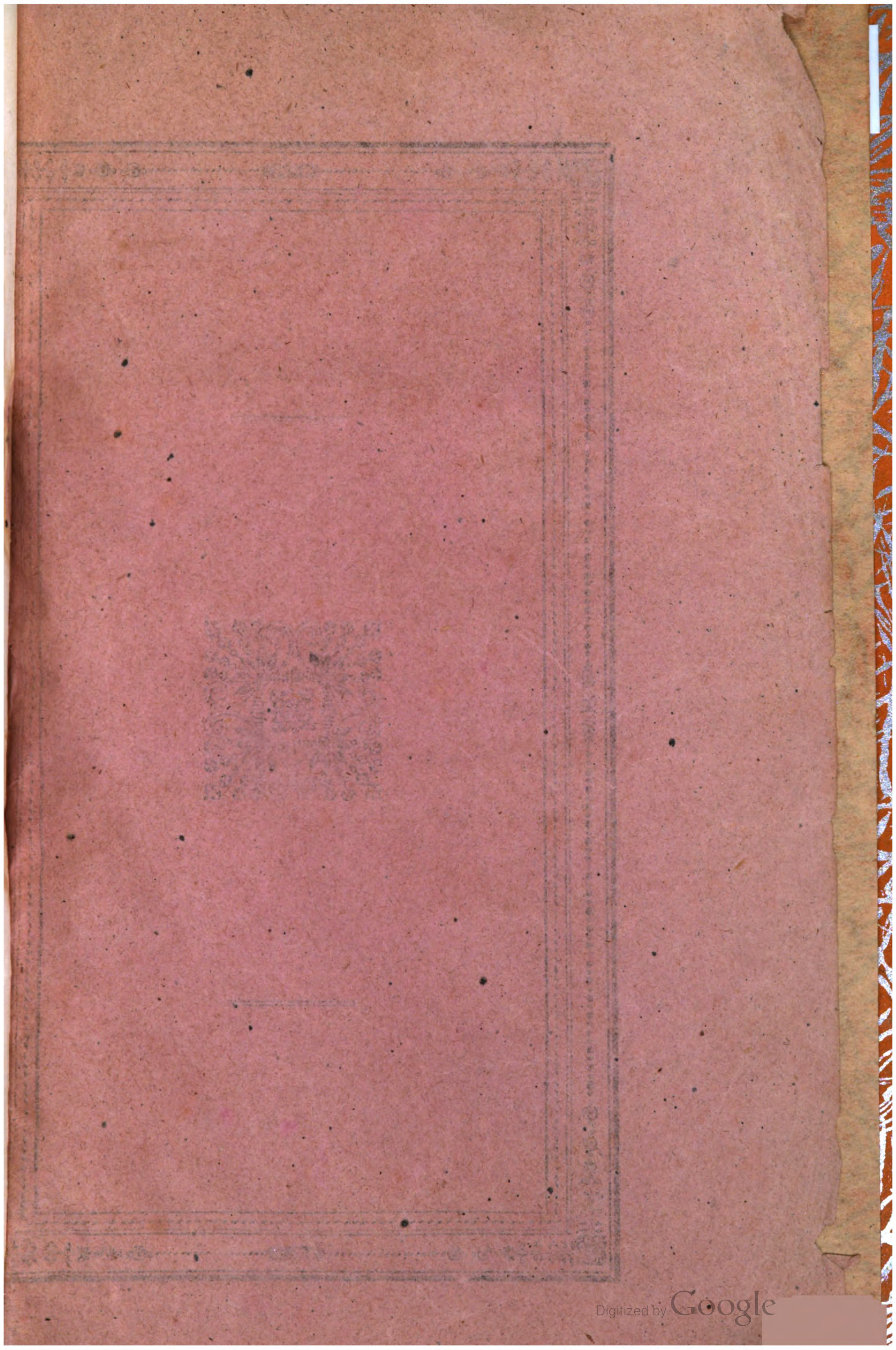
νὰ ἀναπτύξῃ τὴν εὐγένειαν ταύτην πλατύτερον, ἀφ' οὗ ἦτο τοσοῦτον κάτοχος τῆς ἀξιολόγου ἱστορίας των!

(ις) Ὁ λόγος δὲν εἶναι κενὸς, ἐμπεριέχει εἰρωνείαν χαιρέκακον· ὁ Βαχὶτ ἦτο διευθυντὴς τοῦ ναυαρχείου πρότερον· ἐξώσθη αὐτόθεν διότι εἶχε κάμει παρατηρήσεις οἰκονομικὰς ἐπὶ τῇ πολυτελείᾳ τῶν κοιτώνων τῆς ναυαρχίδος· εὑρίσκει ἤδη εὐκαιρίαν νὰ χύσῃ τὴν πικρίαν του εἰς τὸ νεκρὸν πτῶμα τοῦ ἀντιζήλου του.

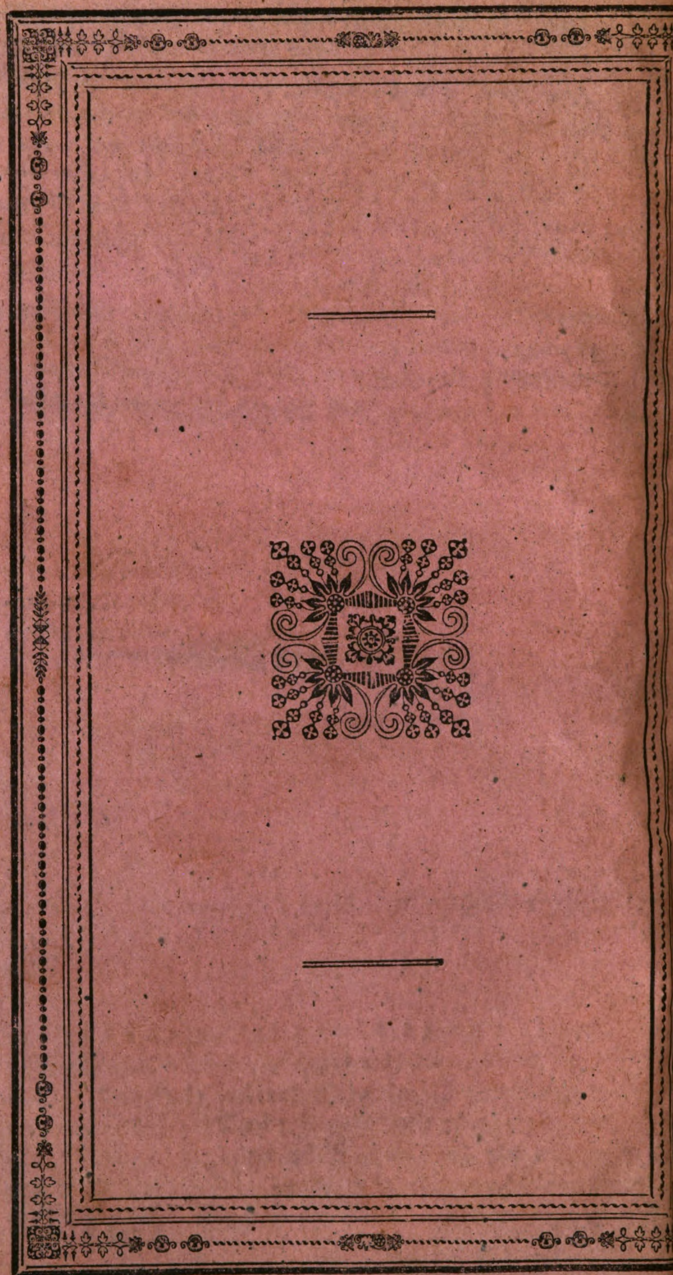
(ις) Καὶ ὅμως εὑρέθη καὶ αὐτοῦ Λεόντιός τις ὡς εἰς τὰ 1453 ἵνα ἐνεργήσῃ τὸν ἐξολοθρευμὸν τῶν Μαστιχοχωρίων, λέγουσι!

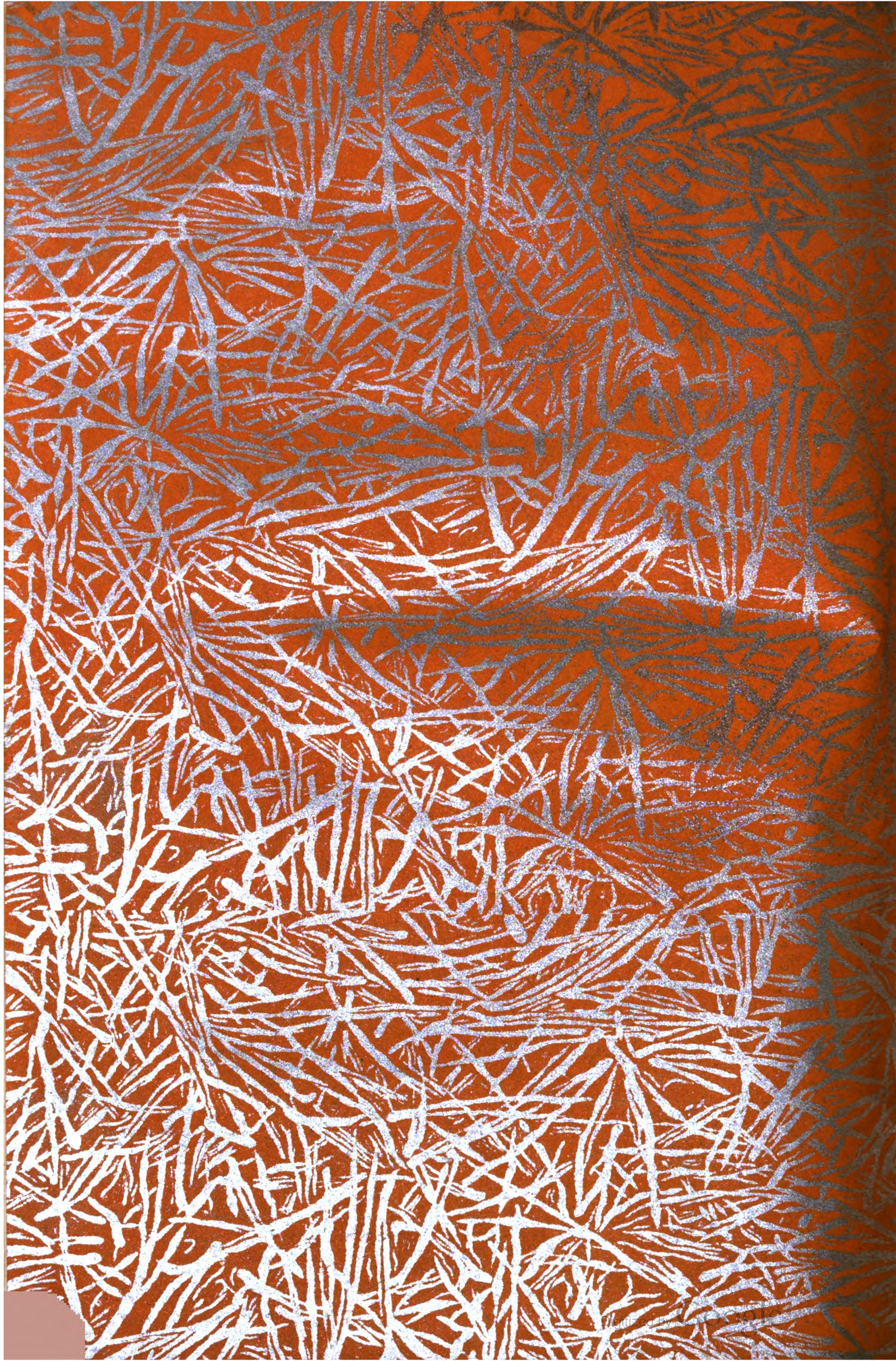
(ιζ) Ἡ ἐν ἐπιλόγῳ παρατήρησις αὕτη ὅτι ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου τὸ Ταμεῖον ἐζημιώθη εἶναι κορωνὶς μεγάλην περιποιοῦσα τιμὴν βέβαια εἰς τὸν ἄξιον λειτουργὸν τὸν γινώσκοντα τ' ἀληθῆ ὠφέλη καὶ ζημίας τοῦ κράτους των!

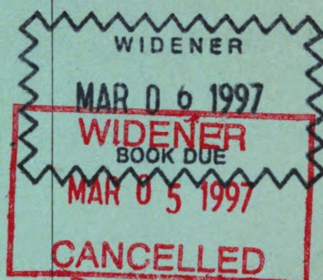

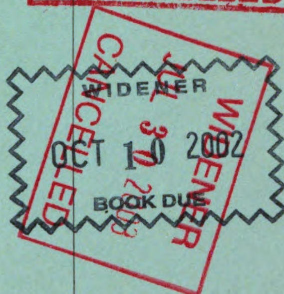
50

3 2044 020 484 101

WIDENER
MAR 0 6 1997
WIDENER
BOOK DUE
MAR 0 5 1997
CANCELLED

WIDENER
OCT 1 0 2002
BOOK DUE
WIDENER
CANCELLED

